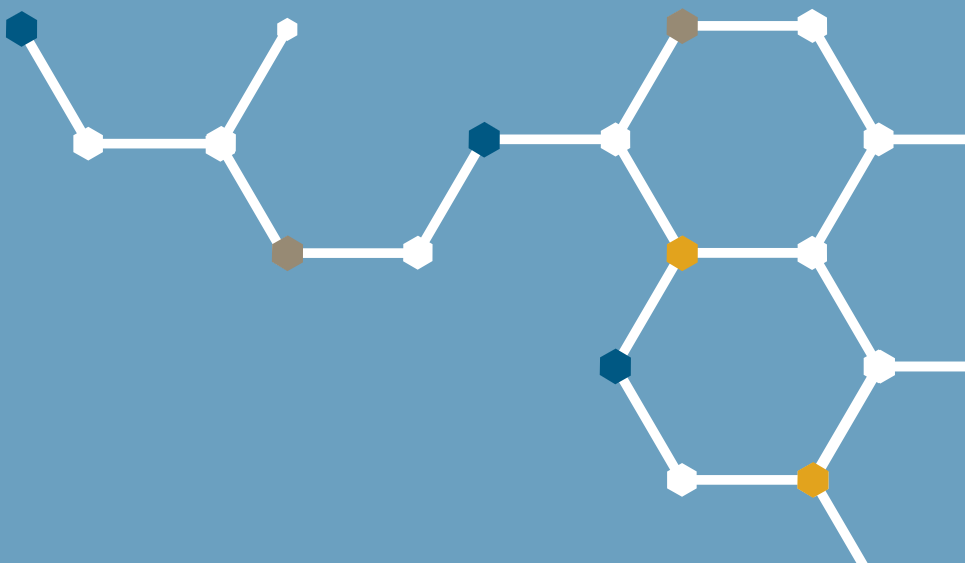

ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Για μια ακόμη χρονιά η Ετήσια Έκθεση επιδιώκει να αναδείξει τα πλέον καίρια και σημαντικά ζητήματα τα οποία απασχόλησαν τον Συνήγορο του Πολίτη, παρουσιάζοντας αναλυτικά τα προβλήματα, τις παρεμβάσεις της Αρχής και τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίθηκε σε αυτές η Διοίκηση.

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι εντός του 2019, η ενημέρωση για το έργο του Συνηγόρου έγινε ακόμη πιο πλήρης, έγκαιρη και συστηματική, με την ανάρτηση τετραμηνιαίων δελτίων³ στην επίσημη ιστοσελίδα μας, τα οποία περιλαμβάνουν τις πιο σημαντικές και χαρακτηριστικές παρεμβάσεις μας. Δίνεται έτσι σε κάθε ενδιαφερόμενο η δυνατότητα πρόσβασης, ανά τετράμηνο, σε ένα σύνολο ενεργειών του Συνηγόρου που αφορούν όλους τους τομείς της δράσης του. Διασφαλίζεται επίσης η συνεχής και αδιάλειπτη πρόσβαση στην πληροφόρηση επί των διαμεσολαβήσεών μας και της έκβασης αυτών αλλά και η ανάδειξη ειδικότερων ή και μεμονωμένων, χαρακτηριστικών ωστόσο, περιπτώσεων κακοδιοίκησης, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Τα θέματα στα οποία ο Συνήγορος θα ήθελε να ιδιαίτέρως να επικεντρωθεί για το 2019 είναι τα ακόλουθα:

- ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
- ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ - ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
- ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
- ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ - ΥΓΕΙΑ
- ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ
- ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΕΓΓΕΙΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ - ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΓΗ ΥΨΗΛΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ
- ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ
- ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
- ΦΥΣΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ
- ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ - ΓΕΩΤΟΠΟΙ

---

3. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.558869>

1. Διεθνής Προστασία

Το έτος 2019 χαρακτηρίστηκε από την άνοδο των μεικτών ροών το καλοκαίρι στα νησιά, γεγονός που οδήγησε σε εκρηκτικούς αριθμούς τη Μόρια Λέσβου αλλά και τη Σάμο. Την ίδια στιγμή, και στα 5 νησιά όπου λειτουργούν hotspots (Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης - ΚΥΤ), δηλ. στη Λέσβο, τη Χίο, τη Σάμο, την Κω και τη Λέρο, με τριπλάσιο -ήδη από τα μέσα Αυγούστου- αριθμό προσώπων από τον προβλεπόμενο (18.000 έναντι 6.000 θέσεων), συνεχίστηκαν τα σοβαρά προβλήματα ελλείψεων, ιδίως σε υγειονομικό προσωπικό αλλά και γενικότερα στις συνθήκες διαβίωσης που ο Συνήγορος του Πολίτη είχε επισημάνει στην προηγούμενη ετήσια έκθεσή του⁴. Είναι χαρακτηριστικό ότι, στο πλαίσιο των συχνών επισκέψεων στελεχών του Συνηγόρου στη Μόρια, διαπιστώθηκε το καλοκαίρι διαρροή λυμάτων στον δρόμο, ενώ στις αρχές Σεπτεμβρίου η Ανεξάρτητη Αρχή συγκάλεσε ευρεία σύσκεψη όλων των συναρμόδιων παραγόντων στο νησί για τα περιβαλλοντικά ζητήματα του ΚΥΤ, εκκινώντας από τη διαπίστωση ότι ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός είχε αρχικά σχεδιασθεί στη βάση μόλις 3.100 ατόμων. Επίσης ο Συνήγορος:

- Υπέβαλε αναλυτική γνώμη τον Οκτώβριο 2019 στο αρμόδιο, για τη μεταναστευτική πολιτική και το άσυλο, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και στη Βουλή, σχετικά με τη νομοθετική πρωτοβουλία τροποποίησης των ρυθμίσεων περί διεθνούς προστασίας
- Πρότεινε την τροποποίηση της Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τη διαδικασία απόδοσης Α.Μ.Κ.Α., ούτως ώστε να συμμορφωθεί με το ενωσιακό δίκαιο και να επιλυθούν τα προβλήματα πρόσβασης στην εργασία, ασφάλιση και υγεία των αιτούντων άσυλο. Ζήτησε επίσης να διασφαλιστεί η πρόσβαση των αιτούντων άσυλο αλλά και των ασυνόδευτων και μη ανηλίκων αλλοδαπών στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη
- Ειδικά για τα παιδιά που μετακινούνται, ο Συνήγορος συνέταξε, σε συνεργασία με τη UNICEF, έκθεση, στην οποία αποτυπώθηκαν τα σημαντικότερα προβλήματα και οι παρατηρήσεις του και ζήτησε από τα αρμόδια Υπουργεία την πλήρη κατάργηση της πρόβλεψης κράτησης υπό οποιαδήποτε μορφή

4. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2018, σελ. 211-212

1.1. Είσοδος και νομοθετικό πλαίσιο αιτούντων άσυλο

Η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας της 18.03.2016, τρία χρόνια μετά, φαίνεται να συνεχίζει να επηρεάζει τις εγγυήσεις διεθνούς προστασίας αλλά και τις συνθήκες διαβίωσης στα νησιά. Η περιστασιακή αποσυμφόρηση, με μεταφορά ευάλωτων προσώπων σε χώρους προσωρινής φιλοξενίας στην ενδοχώρα, αυξήθηκε με γοργούς ρυθμούς μετά τις βουλευτικές εκλογές της 07.07.2019, ενώ οι σχετικές εξαγγελίες τη νέας κυβέρνησης συνέδεσαν τον στόχο αύξησης των επιστροφών παράτυπων μεταναστών με τις διαδικασίες ασύλου, με αναφορά ακόμη και σε αιτούντες με υψηλά ποσοστά προσφυγικής αναγνώρισης στην Ελλάδα, όπως οι Αφغانοί (72% ποσοστό αναγνώρισης). Ακολούθησε τον Οκτώβριο η νομοθετική πρωτοβουλία τροποποίησης των ρυθμίσεων περί διεθνούς προστασίας, για την οποία ο Συνήγορος υπέβαλε αναλυτική γνώμη στο αρμόδιο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, όπου είχε υπαχθεί η αρμοδιότητα μεταναστευτικής πολιτικής και ασύλου και στη Βουλή των Ελλήνων.

Τα βασικά σημεία που εντόπισε ο Συνήγορος, αφορούσαν την ανάγκη πληρέστερης προστασίας των μελών οικογένειας πρόσφυγα και των ασυνόδευτων ανηλίκων, την προβληματική επέκταση της διοικητικής κράτησης αιτούντων άσυλο ως προς τις προϋποθέσεις, τους χώρους και τη διάρκεια, με κίνδυνο να καταστεί από εξαίρεση ο κανόνας, ζητήματα αναλογικότητας στις κυρώσεις για μη συνεργασία των αιτούντων, ζητήματα διαδικαστικών εγγυήσεων ως προς τον φορέα της συνέντευξης, την άσκηση και το ανασταλτικό αποτέλεσμα της προσφυγής, ως προς τη δικαστική προστασία, κ.α., όπως αναφέρεται αναλυτικά στο οικείο κεφάλαιο των Νομοθετικών Προτάσεων της παρούσας έκθεσης⁵. Ο Συνήγορος επανέλαβε την πάγια άποψή του, ότι η διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος προϋποθέτει μια συνεκτική στρατηγική ένταξης.

Παράλληλα, οι καθυστερήσεις της διαδικασίας λόγω του μεγάλου αριθμού αιτήσεων ασύλου (58.300 από τον Ιανουάριο ως τον Οκτώβριο 2019), υφίστανται και στην ενδοχώρα. Σε σχετικές αναφορές που δέχθηκε η Αρχή⁶, η Υπηρεσία Ασύλου επιβεβαίωσε ότι το 2019 διαπιστώνεται χρόνος αναμονής άνω των τριών ετών στην ενδοχώρα (Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου Αθήνας και Θεσσαλονίκης), μέχρι να εξετασθεί το αίτημα αιτούντων άσυλο από χώρες με υψηλά ποσοστά αναγνώρισης προσφυγικού καθεστώτος, όπως η Τουρκία, το Αφγανιστάν, το Ιράν, κ.α.

---

5. Βλ. Νομοθετικές προτάσεις

6. ΦΥ 254556, 254979

1.2. Πρόσβαση σε δομές υγείας

Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχθηκε το 2019 αναφορές⁷ σχετικά με την αδυναμία πρόσβασης των αιτούντων διεθνή προστασία σε δημόσιες δομές υγείας. Οι κατηγορίες των αιτούντων και των αλλοδαπών ανηλίκων (συνοδευόμενων ή ασυνόδευτων) περιλαμβάνονταν, μεταξύ άλλων, στους δικαιούχους δωρεάν περίθαλψης σύμφωνα με το άρθρο 33 του ν. 4368/2016, ωστόσο η προβλεπόμενη στο νόμο Κάρτα Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Κ.Υ.Π.Α.) ουδέποτε είχε ενεργοποιηθεί.

Παράλληλα, δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις της σχετικής Κ.Υ.Α. για τη χορήγηση Α.Μ.Κ.Α., ο οποίος -ελλείψει Κ.Υ.Π.Α.- αποτελούσε τη μοναδική οδό για τη διασφάλιση, πρακτικά, της πρόσβασης σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας. Μετά δε την ανάκληση από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, στις 11.07.2019, της από 20.06.2019 εκδοθείσας σχετικής εγκυκλίου, η καθολική άρνηση των Κ.Ε.Π. προς έκδοση Α.Μ.Κ.Α. συνεπέφερε προσκόμματα πρόσβασης και στην εργασία και ασφάλιση των αιτούντων διεθνή προστασία αλλά και την πλήρη αδυναμία ιατρικής περίθαλψης των σχετικών πληθυσμών, λ.χ. τον εμβολιασμό των παιδιών που διέμεναν σε δομές προσφύγων προκειμένου να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση.

Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος⁸ προς τους συναρμόδιους Υπουργούς, πρότεινε την τροποποίηση της Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τη διαδικασία απόδοσης Α.Μ.Κ.Α., στην κατεύθυνση της συμμόρφωσής της προς τις πρόνοιες του ενωσιακού δικαίου, προκειμένου να επιλυθούν τα προβλήματα πρόσβασης στην εργασία, ασφάλιση και υγεία των αιτούντων άσυλο, που δεν αντιμετωπίζονται με απλές εγκυκλίους. Ο Συνήγορος ζήτησε επίσης την άμεση επίλυση της πρόσβασης των αιτούντων άσυλο αλλά και των ασυνόδευτων και μη ανηλίκων αλλοδαπών στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Στο άρθρ. 55 του νέου νόμου για τη διεθνή προστασία (ν. 4636/2019, Α' 169) προβλέφθηκε τελικά η έκδοση Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Π.Α.Α.Υ.Π.Α.) που «χορηγείται ταυτόχρονα με τον αριθμό που αναγράφεται στο ειδικό δελτίο αιτήσαντος ασύλου, που εκδίδεται από την Υπηρεσία Ασύλου, αντιστοιχείται με αυτόν και παραμένει ενεργός καθ' όλη τη διάρκεια εξέτασης της αίτησης ασύλου». Επίσης, στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι «το παρόν άρθρο τίθεται σε ισχύ από τη δημοσίευση του παρόντος

---

7. Ενδεικτικά οι ΦΥ 254979,, 265669, 270812, 271533

8. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.596370>

νόμου», δηλ. την 1.11.2019, εξέλιξη πολύ σημαντική για το σοβαρό κενό υγειονομικής περίθαλψης που είχε δημιουργηθεί.

Ωστόσο στην πράξη το κενό νοσηλείας και ιατρικής περίθαλψης των αιτούντων άσυλο συνέχισε να υφίσταται λόγω μη έκδοσης της προβλεπόμενης Κ.Υ.Α για την εφαρμογή του νόμου, η οποία εκδόθηκε τελικά στις 31.01.2020.

1.3. Παιδιά που Μετακινούνται

Το 2019 σηματοδεύτηκε από την αύξηση του αριθμού των παιδιών προσφυγικής και μεταναστευτικής προέλευσης. Ο Συνήγορος, συνεχίζοντας εντατικά τις δράσεις του με αυτοψίες σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, σε Κέντρα Κράτησης και Φιλοξενίας, καθώς και με επισκέψεις σε δομές υποδοχής ασυνόδευτων παιδιών, προκειμένου να διαπιστώσει το επίπεδο παροχής υπηρεσιών προς αυτά, διαπίστωσε ιδιαίτερα σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών που εισέρχονται στην επικράτεια, ιδίως:

- στο σκέλος της κράτησής τους όπου ολοένα και αυξάνεται ο αριθμός των παιδιών υπό το καθεστώς προστατευτικής φύλαξης σε αστυνομικά τμήματα και προαναχωρησιακά κέντρα
- κατά τη διακρίβωση της ηλικίας από τις Αρχές, όπου παρατηρήθηκαν ιδιαίτερα ανομοιογενείς και ανερμάτιστες πρακτικές, οι οποίες κρίνονται και ιατρικά ως αναξιόπιστες
- ως προς την έλλειψη δομών φιλοξενίας, δεδομένου ότι πλέον των 1600 παιδιών βρίσκονται σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (hotspots) και πλέον των 1200 βρίσκονται σε συνθήκες αστεγίας ή επισφαλούς διαβίωσης
- ως προς την πρόσβασή τους στην Υπηρεσία Ασύλου, όπου παρατηρούνται ιδιαίτερες καθυστερήσεις, αλλά και άλλες επί μέρους παραβιάσεις
- ως προς την παραβίαση του δικαιώματός τους στην εκπαίδευση, λόγω της έλλειψης Δ.Υ.Ε.Π. και τάξεων υποδοχής αλλά και την καθυστέρηση λειτουργίας των ήδη υφιστάμενων τάξεων

Η Αρχή συμπεριέλαβε τις βασικές παρατηρήσεις της στην έκθεση που δημοσίευσε για τα Παιδιά που Μετακινούνται⁹, αλλά προχώρησε και σε επιστολές προς τα αρμόδια Υπουργεία για τα παραπάνω ζητήματα, επι-

9. <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.epanapatrismos.577323>

μένοντας ιδίως στην πλήρη κατάργηση της πρόβλεψης κράτησης (υπό οποιαδήποτε μορφή) των παιδιών.

2. Δικαιώματα ανηλίκων – παιδική προστασία

Το 2019 χαρακτηρίστηκε συνολικά από την αύξηση των αναφορών σε σχέση με παραβιάσεις δικαιωμάτων του παιδιού, αλλά και από την αύξηση στα αιτήματα παρέμβασης των ίδιων των παιδιών. Ο Συνήγορος προχώρησε σε σημαντικές δράσεις και παρεμβάσεις στον τομέα της εκπαίδευσης, σε ζητήματα υποστήριξης παιδιών και ευάλωτων οικογενειών στην κοινότητα, καθώς και σε θέματα υγείας των ανηλίκων και ειδικότερα τους εμβολιασμούς.

Συγκεκριμένα η Αρχή,

- διαπιστώνοντας την ανάγκη ενίσχυσης και συνδρομής των σχολικών μονάδων στην αντιμετώπιση προβλημάτων της σχολικής καθημερινότητας, διοργάνωσε δράσεις δικτύωσης με τα Π.Ε.Κ.Ε.Σ. και τα Κ.Ε.Σ.Υ, καθώς και επιμορφωτικά σεμινάρια/εργαστήρια για διευθυντές σχολείων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- προχώρησε σε ενέργειες προς το Υπουργείο Παιδείας για την αντιμετώπιση προβλημάτων προσαρμογής και ένταξης των παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού στη σχολική τάξη
- απευθύνθηκε στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης για το ζήτημα της υποστήριξης ευάλωτων οικογενειών και την εναλλακτική φροντίδα των παιδιών που διαβιών μακριά από της οικογένειές τους, καθώς και παιδιών που διαβιών υπό ιδρυματική φροντίδα
- διατύπωσε παρατηρήσεις και συστάσεις του για το θέμα του εμβολιασμού, ζητώντας να εκδοθεί εγκύκλιος που δεν θα καταλείπει αμφιβολία σε σχέση με την υποχρεωτικότητα της διενέργειας των εμβολίων ως προϋπόθεσης για την εγγραφή μαθητριών και μαθητών στα σχολεία

2.1. Εκπαιδευτικά Ζητήματα

Το 2019 χαρακτηρίστηκε και από την αύξηση αιτημάτων υποστήριξης από σχολικές μονάδες που κλήθηκαν να διαχειριστούν ποικίλα προβλήματα στη σχολική καθημερινότητα μαθητών και μαθητριών. Ιδίως οι δυσκολίες συμπερίληψης των παιδιών που αντιμετωπίζουν αυξημένες

προκλήσεις στην σχολική κοινότητα και οι ανομοιογενείς ή βεβιασμένες πρακτικές στην παιδαγωγική και διοικητική στάση διευθυντών και εκπαιδευτικών, οδήγησαν σε αρκετές περιπτώσεις σε εντάσεις ανάμεσα σε γονείς και παιδιά από τη μία και εκπαιδευτικό προσωπικό από την άλλη.

2.1.1. Δικτύωση με Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού-Επιμορφώσεις και ενημερώσεις εκπαιδευτικών

Ο Συνήγορος, με στόχο την επιμόρφωση και ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών, διοργάνωσε τον Απρίλιο του 2019, ημερίδα δικτύωσης με τις νέες εκπαιδευτικές δομές των Περιφερειακών Κέντρων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.) και των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.) της Αττικής, στην οποία συζητήθηκαν αναλυτικά τα προεξέχοντα ζητήματα, όπως τα θέματα της αναγνώρισης και διαχείρισης της κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών, του σχολικού εκφοβισμού, της ένταξης των παιδιών που διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού και εν γένει των σχέσεων που αναπτύσσονται στη σχολική καθημερινότητα.

Απότοκη αυτής της ημερίδας ήταν η υποβολή μεγάλου αριθμού αιτημάτων κεντρικών ΠΕ.Κ.Ε.Σ προς τον Συνήγορο, για διοργάνωση επιμορφωτικών εργαστηρίων με διευθυντές σχολικών μονάδων προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την Αττική. Οι διευθυντές συμμετείχαν με ενθουσιασμό στη δράση αυτή και μέχρι το τέλος του 2019, ο Συνήγορος σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς φορείς, επιμόρφωσε και συζήτησε με πάνω από 600 διευθυντές σε 20 εργαστήρια.

Τα εργαστήρια αποτέλεσαν συν τοις άλλοις για την Αρχή και μία ευκαιρία συλλογής κρίσιμων πληροφοριών για την τρέχουσα κατάσταση των σχολικών μονάδων, καθώς το κλίμα εμπιστοσύνης στις συναντήσεις αυτές δημιούργησε τις προϋποθέσεις για ουσιαστική και σε βάθος συζήτηση.

2.1.2. Διευκόλυνση της εκπαιδευτικής συμπερίληψης των παιδιών που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού

Ο Συνήγορος, διαπιστώνοντας από τις αναφορές και τις επισκέψεις των κλιμακίων του σε σχολεία, τις προεξέχουσες δυσκολίες προσαρμογής και ένταξης των παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού στη σχολική τάξη (παιδιά ρομά, προσφυγικής-μεταναστευτικής προέλευσης, με μαθησιακές δυσκολίες, αναπτυξιακές διαταραχές κλπ),

προέβη σε σειρά ενεργειών προς τις αρμόδιες Διευθύνσεις του Υπουργείου, για την αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων:

- Απέστειλε έγγραφο στο Υπουργείο Παιδείας με θέμα τον αιφνιδιαστικό αποκλεισμό των ασυνόδευτων ανηλίκων από τη φοίτηση σε εσπερινά ΕΠΑΛ, σε συνέχεια της εφαρμογής της ΥΑ 10645/Γ4/22-1-2018 και ζήτησε να προβλεφθεί, τουλάχιστον σε ένα μεταβατικό στάδιο εφαρμογής της, η κατ' εξαίρεση δυνατότητα φοίτησής τους στα εσπερινά ΕΠΑΛ. Παράλληλα, προέβη σε ενέργειες προς την Α.Α.Δ.Ε. για τη διευκόλυνση απόκτησης Α.Φ.Μ., ώστε να έχουν τη δυνατότητα να εργάζονται νόμιμα και να είναι δικαιούχοι φοίτησης σε εσπερινά σχολεία, χωρίς ωστόσο να υπάρξει θετική ανταπόκριση των εμπλεκόμενων υπουργείων. Επίσης, με μεταγενέστερο έγγραφό του, ζήτησε να δίνεται η δυνατότητα κατ' εξαίρεση εγγραφής σε εσπερινά γυμνάσια και λύκεια μαθητών και μαθητριών που ανήκουν σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες (π.χ. παιδιά ρομά και παιδιά που παρακολουθούνται από Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων) που, ενώ εργάζονται, δεν έχουν τη δυνατότητα να εγγραφούν στο μητρώο ΕΡ-ΓΑΝΗ ενώ παράλληλα, η συνέχιση της φοίτησής τους στο σχολείο είναι εξαιρετικά σημαντική για την ομαλή κοινωνική τους ένταξη. Το Υπουργείο Παιδείας αποδέχθηκε την πρόταση του Συνηγόρου μόνο για τα παιδιά που αποδεδειγμένα απασχολούν τις υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων.
- Περαιτέρω, διαπιστώνοντας τα κενά στο πλαίσιο της ειδικής αγωγής, ο Συνήγορος παρενέβη με επιστολή προς την Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας, στην οποία επισημαίνει τη σοβαρή καθυστέρηση στην υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης για μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε γενικά σχολεία, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα προβλήματα στη λειτουργία των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.) καθώς και τις σοβαρές επιπτώσεις στην κοινωνική ένταξη των παιδιών με αυξημένες ανάγκες (π.χ. μαθητές στο φάσμα του αυτισμού).
- Ακόμη, ο Συνήγορος από τις αναφορές που χειρίστηκε, αλλά και από τις πληροφορίες που συνέλεξε μέσω του Δικτύου για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται, διαπίστωσε ιδιαίτερες ελλείψεις και καθυστερήσεις στη λειτουργία των Δ.Υ.Ε.Π. και των τάξεων υποδοχής σε όλη την επικράτεια, καθώς και την ανεπάρκεια θέσεων σε κανονικές τάξεις. Σε συνέχεια της διαπίστωσης αυτής, απέστειλε διερευνητικό έγγραφο προς το Υπουργείο Παιδείας, το οποίο δεν έχει μέχρι σήμερα απαντηθεί.

2.2. Υποστήριξη παιδιών και ευάλωτων οικογενειών στην κοινότητα

Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο χειρισμού αναφορών και συνεργασίας της Αρχής με κοινωνικές υπηρεσίες και Κέντρα Ψυχικής Υγείας στην κοινότητα, έχει διαπιστώσει επανειλημμένα τα χρόνια και συστηματικά κενά στον τομέα της υποστήριξης παιδιών και ευάλωτων οικογενειών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η Αρχή, αφού συγκέντρωσε τις βασικές παρατηρήσεις και προτάσεις της, απέστειλε προς την Αναπληρώτρια Υπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης και τον Γενικό Γραμματέα Πρόνοιας, ένα πορισματικό έγγραφο-επιστολή σχετικά με την υποστήριξη ευάλωτων οικογενειών και την εναλλακτική φροντίδα των παιδιών που διαβιούν εκτός οικογενειακού περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο (ασυνόδευτα παιδιά προσφυγικής-μεταναστευτικής προέλευσης, παιδιά που απομακρύνονται εκτάκτως από την οικογένεια και φιλοξενούνται ή παραμένουν επί μακρό χρονικό διάστημα σε νοσηλευτικά ιδρύματα, ενώ δεν χρήζουν νοσηλείας μέχρι την εισαγωγή τους σε ίδρυμα ή τη λήψη άλλων αποφάσεων για την επιμέλειά τους), καθώς και παιδιών που διαβιούν υπό ιδρυματική φροντίδα.

Η Αρχή υπογράμμισε την ανάγκη σχεδιασμού για την αναδιοργάνωση του συστήματος παιδικής προστασίας στη χώρα μας, με γνώμονα τις σύγχρονες κατευθυντήριες γραμμές και τα δικαιώματα των παιδιών που αναγνωρίζονται διεθνώς, επισημαίνοντας ιδίως:

- Την απουσία επαρκούς υποστήριξης και παρακολούθησης οικογενειών με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα στην κοινότητα, λόγω της υποστελέχωσης και γενικότερης ανεπάρκειας των κατά τόπους κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ψυχικής υγείας, που έχει ως συνέπεια σε κάποιες περιπτώσεις, την απομάκρυνση παιδιών από τις οικογένειες τους για λόγους προστασίας τους, χωρίς να έχουν προηγηθεί και εξαντληθεί άλλες παρεμβάσεις για την υποστήριξη της οικογένειας
- Τη σοβαρή υπολειτουργία του θεσμού της αναδοχής (συγγενικής, σε οικογένεια και επαγγελματικής) και την αντιμετώπισή της ως "προθάλαμου" της υιοθεσίας ή/και ως δευτερογενή προς την ιδρυματική φροντίδα, καθώς η εφαρμογή της περιορίζεται κυρίως σε προγράμματα κάποιων ιδρυμάτων για τα προστατευόμενα παιδιά τους, δεδομένης της απουσίας υποδομής και προβλέψεων για την άμεση τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες αντί ιδρυμάτων από τις κοινωνικές υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης

- Τη λειτουργία πολλών ιδρυμάτων παιδικής προστασίας βάσει ενός πεπαλαιωμένου μοντέλου με σοβαρά ελλείμματα, ανεπάρκειες και αναχρονιστικά στοιχεία, παράλληλα με την έλλειψη κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου για την μετάβαση από τα ιδρύματα στην κοινότητα
- Την απουσία ενιαίου νομικού πλαισίου και προδιαγραφών ποιότητας για τη λειτουργία των δομών παιδικής προστασίας του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, και επαρκών μηχανισμών εποπτείας και ελέγχου, οι οποίοι να εγγυώνται τον σεβασμό των δικαιωμάτων των ενδιαφερόμενων παιδιών
- Την παρατεταμένη διάρκεια παραμονής των παιδιών σε ιδρύματα, η οποία υπερβαίνει σημαντικά τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, λόγω της απουσίας αναθεώρησης της τοποθέτησης τους σε αυτά και της αναζήτησης βέλτιστων λύσεων για την εναλλακτική φροντίδα τους
- Την χρόνια ιδρυματοποίηση ιδίως των παιδιών με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, τα οποία στη μεγάλη πλειονότητά τους τοποθετούνται σε «ασυλικού τύπου» δομές σε πολύ μικρή ηλικία, σε εξαιρετικά ανεπαρκείς έως και κακοποιητικές συνθήκες διαβίωσης, και παραμένουν σε αυτές μέχρι την ενηλικίωση τους, και συνήθως εφ' όρου ζωής
- Τη σοβαρή ανεπάρκεια των θέσεων φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους και την συνακόλουθη αστεγία ή παρατεταμένη παραμονή μεγάλου αριθμού παιδιών σε χώρους εντελώς ακατάλληλους (συμπεριλαμβανομένης της προστατευτικής φύλαξης), με τους κινδύνους που αυτό συνεπάγεται, καθώς και την αστάθεια και ανασφάλεια ως προς την χρηματοδότηση και την συνέχιση της λειτουργίας των υφιστάμενων δομών φιλοξενίας για τον πληθυσμό αυτό.

Βάσει των παραπάνω, ο Συνήγορος επισημαίνει την ανάγκη εκπόνησης ενός ολοκληρωμένου σχεδίου για την πρόληψη και την αποτελεσματική αντιμετώπιση της παραμέλησης και κακοποίησης αλλά και της ιδρυματοποίησης των παιδιών, με κύριες παραμέτρους:

- Την ενίσχυση των κατά τόπους κοινωνικών υπηρεσιών και κοινοτικών υπηρεσιών ψυχικής υγείας για παιδιά και οικογένειες
- Την θέσπιση ειδικών προβλέψεων για της αρμοδιότητες και υποχρεώσεις των κοινωνικών υπηρεσιών των Ο.Τ.Α. σε σχέση με την προστασία των παιδιών και την υποστήριξη ευάλωτων οικογενειών, καθώς και προβλέψεων για την διασύνδεση και συνεργασία με υπηρεσίες και φορείς άλλων Υπουργείων (ιδίως των Υπουργείων Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Υγείας, Παιδείας και Δικαιοσύνης)

- Την λήψη μέτρων για τη διεύρυνση εφαρμογής του θεσμού αναδοχής από τις κοινωνικές υπηρεσίες της κοινότητας, και για την περιοδική αναθεώρηση της τοποθέτησης των παιδιών σε ιδρύματα, με ταυτόχρονη αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων, με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον κάθε παιδιού
- Την παροχή επιμόρφωσης στους κοινωνικούς λειτουργούς των ΟΤΑ για την διαχείριση θεμάτων παιδικής προστασίας και για την υλοποίηση του θεσμού της αναδοχής
- Την θεσμοθέτηση πιστοποιημένων εργαλείων και πρωτοκόλλων για την αναγνώριση και διαχείριση περιπτώσεων παιδικής παραμέλησης και κακοποίησης από κοινωνικές υπηρεσίες και τους αρμόδιους φορείς, καθώς και για την ενιαία και αποτελεσματική εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής
- Την σταδιακή σύγκλιση και ενοποίηση των «παράλληλων» συστημάτων φροντίδας που έχουν διαμορφωθεί για τους ασυνόδευτους ανηλίκους και για τον υπόλοιπο πληθυσμό των παιδιών
- Την μέριμνα του αρμόδιου Υπουργείου για θέσπιση ενός ενιαίου πλαισίου και προδιαγραφών λειτουργίας για όλα τα ιδρύματα παιδικής προστασίας του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, καθώς και επαρκών μηχανισμών εποπτείας και ελέγχου
- Την σύσταση δομών επείγουσας-βραχείας φροντίδας για την άμεση υποδοχή παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό της περιβάλλον και τον τερματισμό της παρατεταμένης παραμονής τους σε νοσοκομεία ή σε αστυνομικά τμήματα σε καθεστώς προστατευτικής φύλαξης
- Όσον αφορά τα παιδιά με αναπηρία, ιδίως παιδιά με σοβαρή νοητική αναπηρία, διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές ή πολυαναπηρίες που ζουν με της οικογένειές τους, διασφάλιση επαρκών και εξειδικευμένων υπηρεσιών υγείας, ψυχικής υγείας και κοινωνικής υποστήριξης στην κοινότητα, για την πρόληψη της ιδρυματοποίησής τους (π.χ. σύσταση ανοικτών δομών και εκτός σχολικού ωραρίου για δημιουργική απασχόληση, εκμάθηση δεξιοτήτων και άλλες δραστηριότητες, λειτουργία προγραμμάτων βραχείας φιλοξενίας παιδιών σε τακτική βάση, ως υποστηρικτικό μέτρο για τους γονείς-φροντιστές¹⁰ και σε περιπτώσεις κρίσης ή σοβαρού προβλήματος στην οικογένεια)
- Αναφορικά με την εναλλακτική φροντίδα παιδιών με αναπηρία των

10. Respite care

οποίων η παραμονή στην οικογένεια ή η τοποθέτηση σε ανάδοχη φροντίδα δεν είναι εφικτή, θεσμοθέτηση προδιαγραφών για τη διασφάλιση της ποιότητας της παρεχόμενης φροντίδας, σε μικρές δομές «οικογενειακού τύπου», με επαρκή και διεπιστημονική στελέχωση, εξατομικευμένο πλάνο φροντίδας, σταθερά πρόσωπα αναφοράς και διασύνδεση με υπηρεσίες και με την κοινωνική ζωή της κοινότητας, σύμφωνα με τα διεθνώς καθιερωμένα πρότυπα.

2.3. Υγεία – Εμβολιασμοί

Την Αρχή απασχόλησε ιδιαίτερα το ζήτημα της προβληματικής διατύπωσης της προϋπόθεσης εμβολιασμού¹¹ για την εγγραφή μαθητριών και μαθητών στα σχολεία.

Ειδικότερα, η στάση του Υπουργείου Παιδείας το οποίο εξέδωσε εγκύκλιο με την οποία φαίνεται να καταλείπει (πέρα από τις περιπτώσεις ιατρικών αντενδείξεων) το περιθώριο στους γονείς να αποφασίσουν εάν θα προβούν σε εμβολιασμό των παιδιών τους, δημιούργησε ιδιαίτερο προβληματισμό και σοβαρά προβλήματα στη λειτουργία των σχολικών μονάδων, οι διευθυντές των οποίων δεν ήξεραν πώς να ερμηνεύσουν την αμφίσημη διατύπωση.

Περαιτέρω, η επιδημική έξαρση της ιλαράς στην Ελλάδα με ολοένα και μεγαλύτερο ρυθμό εξάπλωσης της ασθένειας, επέβαλε την παρέμβαση της Ανεξάρτητης Αρχής.

Ο Συνήγορος απέστειλε εκ νέου στη νέα ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας τις παρατηρήσεις και συστάσεις του για το θέμα, επιμένοντας ιδίως στην άμεση απόσυρση της εγκυκλίου του Υπουργείου Παιδείας και την αντικατάστασή της από άλλη που δεν θα καταλείπει αμφιβολία σε σχέση με την υποχρεωτικότητα της διενέργειας των εμβολίων ως προϋπόθεσης για την εγγραφή μαθητριών και μαθητών στα σχολεία.

3. Δυσλειτουργίες σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης

Η μετατόπιση του επιπέδου λήψης αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο, στόχευε στη διασφάλιση της αμεσότητας και της εγγύτητας που αρμόζουν

---

11. Βλ. επίσης κεφάλαιο νομοθετικές προτάσεις

στον χαρακτήρα της τοπικής βαθμίδας διακυβέρνησης. Οι Η.Ε., αξιοποιώντας το τοπικό συγκριτικό τους πλεονέκτημα, θα έπρεπε να επιδεικνύουν ευελιξία και ταχύτερη ανταπόκριση στις ανακύπτουσες ανάγκες. Παρά ταύτα, κατά την άσκηση της διοικητικής τους δράσης, αναφύονται ζητήματα που σχετίζονται είτε με την παραβίαση γενικών διοικητικών αρχών και συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων, είτε με τη μη αξιοποίηση δυνατοτήτων που το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο τους παρέχει. Φυσικά δεν λείπουν και περιπτώσεις κατά τις οποίες επιδεικνύεται εκ μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης διάθεση ανεύρεσης λύσεων, η οποία αποδυναμώνεται επειδή ο νόμος δεν καταλείπει σχετικό ρυθμιστικό αντικείμενο.

Χαρακτηριστικά ζητήματα που αναδείχτηκαν κατά τη διάρκεια της χρονιάς ήταν:

- Οι πρακτικές διάκρισης που ακολουθούν δήμοι μεταξύ των δημοτών τους και των μη δημοτών/μονίμων κατοίκων, τόσο ως προς την επιβολή διαφόρων τελών, όσο και ως προς τη διαφοροποιημένη παροχή δημοτικών υπηρεσιών και προνομίων
- Η εφαρμογή της διαδικασίας του εξώδικου συμβιβασμού για την ικανοποίηση των ζημιωθέντων, στις περιπτώσεις αντικειμενικής ευθύνης των δήμων
- Η εμμονή δήμων σε λανθασμένη ερμηνεία των διατάξεων που αφορούν την απαλλαγή των μη ηλεκτροδοτούμενων και μη χρησιμοποιούμενων ακινήτων από τα δημοτικά τέλη, συχνά παρά τις διευκρινίσεις που παρέχονται από το Υπουργείο Εσωτερικών.

3.1. Πρακτικές διάκρισης κατά τον καθορισμό τελών και την πρόσβαση πολιτών σε προνόμια και δωρεάν δημοτικές υπηρεσίες

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα αναδείξει το ζήτημα της διαφορετικής αντιμετώπισης, από τους δήμους, των πολιτών που είναι εγγεγραμμένοι στα δημοτολόγια τους σε σχέση με τους μη δημότες-μόνιμους κατοίκους. Στην Ειδική Έκθεση της Αρχής «*Εσοδα Δήμων και Κράτος Δικαίους*»¹², είχε επισημανθεί η πρακτική διαφοροποίησης του ύψους διαφόρων τελών με κριτήριο την ιδιότητα του δημότη. Χαρακτηριστικά παραδείγματα, τα δυσανάλογα αυξημένα τέλη κοιμητηρίων σε βάρος όσων δεν διαθέτουν την ιδιότητα του δημότη, η χορήγηση έκπτωσης στα δημοτικά τέλη λόγω

12. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.files.479564>

αναπηρίας αποκλειστικά σε δημότες ΑμεΑ, οι μειωμένες συνδρομές σε αθλητικές εγκαταστάσεις μόνο για δημότες κ.α.

Αντίστοιχες πρακτικές ακολουθούνται και ως προς την παροχή από τους δήμους ειδικών υπηρεσιών και προνομίων¹³. Ενδεικτικά αναφέρουμε τη δυνατότητα εγγραφής σε Κ.Α.Π.Η και τη χορήγηση της «κάρτας δημότη», μέσω της οποίας κάποιοι δήμοι εξασφαλίζουν αποκλειστικά για τους δημότες τους δυνατότητες και παροχές (π.χ. εκπώσεις σε προγράμματα πολιτισμού και αθλητισμού, ελεύθερη πρόσβαση σε οργανωμένες ακτές των διοικητικών τους ορίων).

Πάγιο επιχείρημα των δήμων για την διαφοροποιούμενη πρακτική τους, είναι η καταβολή δημοτικών τελών από τους εγγεγραμμένους δημότες, παρόλο που τα τέλη αποτελούν αντιπαροχή αποκλειστικά για τις υπηρεσίες καθαριότητας και φωτισμού και δε συνδέονται με άλλης φύσεως δράσεις ή υπηρεσίες των δήμων. Άλλωστε, μόνη η συνδρομή της ιδιότητας του δημότη δεν συνεπάγεται την καταβολή δημοτικών τελών. Επιπλέον, οι ετεροδημότες που διαθέτουν και την ιδιότητα των μόνιμων κατοίκων, καταβάλλουν δημοτικά τέλη, όπως και οι ετεροδημότες που διατηρούν ακίνητα ή επιχειρήσεις σε δήμο διαφορετικό από αυτόν όπου είναι εγγεγραμμένοι. Η συνεισφορά τους μάλιστα στην οικονομική ανάπτυξη και προαγωγή της τοπικής κοινωνίας, αποδεικνύεται στην πλειονότητα των περιπτώσεων ιδιαίτερα καθοριστική.

Ο Συνήγορος έχει διαχρονικά διατυπώσει την άποψη ότι η παροχή συγκεκριμένων υπηρεσιών αποκλειστικά στους εγγεγραμμένους δημότες, εάν δεν έχει νόμιμο έρεισμα και δεν αιτιολογείται, εισάγει ανεπίτρεπτο κριτήριο διάκρισης μεταξύ πολιτών που τελούν υπό όμοιες συνθήκες και παραβιάζει την αρχή της ισότητας, ειδικά σε ότι αφορά τους μη δημότες μόνιμους κατοίκους, που πολλές φορές υπερτερούν αριθμητικά του συνόλου του δημοτικού πληθυσμού. Συχνά άλλωστε παρατηρείται, εγγεγραμμένοι σε δήμο δημότες να μην κατοικούν μόνιμα σε αυτόν και να μην ενισχύουν ή συμμετέχουν στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, σε αντίθεση με τους μη δημότες μόνιμους κατοίκους των οποίων η συμμετοχή στις τοπικές υποθέσεις είναι ιδιαίτερα ενεργή.

Δεδομένου ότι κάθε δήμος απαρτίζεται από και στηρίζεται σε πολλές κατηγορίες πολιτών, σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, τόσο δημοτών όσο και μόνιμων κατοίκων και επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται εντός των ορίων του, η πρόσβαση στις παροχές και τις υπηρεσίες του πρέπει να χαρακτηρίζεται από αντίστοιχη ευρύτητα και ανταποδοτικότητα.

---

13. ΦΥ 259099, 268889, 269297

Σε αυτό το πλαίσιο και με αφορμή πληθώρα αναφορών πολιτών που διαμαρτυρήθηκαν για διακριτική σε βάρος τους μεταχείριση από δήμους της Αττικής, ο Συνήγορος ζήτησε από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής, τη συνδρομή της για την άρση των διακρίσεων που διαπιστώνονται στις σχετικές κανονιστικές αποφάσεις δήμων. Η τελευταία, διαβίβασε το έγγραφο του Συνηγόρου στους δήμους της χωρικής της αρμοδιότητας, προς ενημέρωση και για τις δικές τους ενέργειες, ενώ αναμένεται η σχετική ανταπόκριση.

3.2. Εξώδικος συμβιβασμός

Ο Συνήγορος, από το δεύτερο ήδη, έτος της λειτουργίας του, δέχεται αναφορές με αίτημα την κάλυψη των ζημιών που οφείλονται σε παραλείψεις των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού να συντηρήσουν το οδόστρωμα του οδικού δικτύου αρμοδιότητάς τους, με αποτέλεσμα την επέλευση ζημιωγόνων γεγονότων για τα οποία έχουν αντικειμενική ευθύνη¹⁴.

Ο Συνήγορος του Πολίτη θεώρησε ότι η αποκλειστική επίλυση αυτών των διαφορών αντικειμενικής αστικής ευθύνης του δημοσίου, στις οποίες η υπαιτιότητα των οργάνων των Ο.Τ.Α. είναι αδιάφορη ως προς την ίδρυση της ευθύνης, με άσκηση αγωγής στα διοικητικά δικαστήρια, καθυστερούσε υπέρμετρα την ικανοποίηση των ζημιωθέντων. Έτσι, σε ειδική έκθεση¹⁵ που εκπόνησε, πρότεινε ένα σύστημα εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, σε ένα πεδίο πλήρως ρυθμισμένο από το νόμο και επαρκώς επεξεργασμένο από τη νομολογία, με τη σύζευξη δύο ρυθμίσεων: των διατάξεων των άρθρων 105-106 του ΕισΝΑΚ περί αντικειμενικής ευθύνης των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού και της παρεχόμενης από τους Κώδικες Τοπικής Αυτοδιοίκησης δυνατότητας για εξώδικο συμβιβασμό.

Προκειμένου να πληρωθεί η προϋπόθεση της άρσης της αβεβαιότητας αναφορικά με το ύψος της απαίτησης που απαιτεί η σύμβαση του συμβιβασμού, ο Συνήγορος πρότεινε οι αιτούμενοι τον εξώδικο συμβιβασμό να περιορίζουν την απαίτησή τους στο ύψος της κάλυψης των υλικών μόνο ζημιών.

Σε μια εποχή που ακόμα δεν διαφαίνονταν οι εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών, η πρόταση της Αρχής, συνάντησε τη δυσπιστία της Το-

---

14. άρθρα 105-106 του ΕισΝΑΚ

15. «Αστική Ευθύνη Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η περίπτωση υλικών ζημιών σε οχήματα από ανωμαλίες του οδοστρώματος ή άλλες παρεμφερείς αιτίες», (Νοέμβριος 2004) <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.kakotexnies.26263>

πικής Αυτοδιοίκησης, του Υπουργείου Εσωτερικών αλλά και του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Συχνά, η άρνηση έγκρισης των δαπανών οφειλόταν σε νομικές πλημμέλειες λόγω ελλিপών αποδεικτικών στοιχείων εκ μέρους του αιτούμενου ή σε παραλείψεις των Ο.Τ.Α. ως προς την κατάρτιση της σύμβασης εξώδικου συμβιβασμού¹⁶.

Ο Συνήγορος, με μακρόπνοες παρεμβάσεις¹⁷, συνέβαλε στην άρση των επιφυλάξεων του Υπουργείου Εσωτερικών και στη μεταστροφή της νομολογίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου¹⁸.

Σήμερα, η δυνατότητα ικανοποίησης των ζημιωθέντων με το συντεταγμένο τρόπο που περιγράφεται στην Ειδική Έκθεση, έχει καταξιωθεί στη συνείδηση των πολιτών και έχει αναγνωριστεί από τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και το νομικό κόσμο.

Η Αρχή υποδεικνύει¹⁹ στους πολίτες, εφόσον υπάρχει καταγραφή του συμβάντος από δημόσιο φορέα (τροχαία, πυροσβεστική, κ.ά.), να αιτηθούν εγγράφως προς τους Ο.Τ.Α. τη σύναψη ενός εξώδικου συμβιβασμού για την αποκατάσταση της επελθούσης ζημίας, όπως προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 72, παρ. 1 του Ν. 3852/10 («Καλλικράτης»). Επίσης, υποδεικνύει την Οικονομική Επιτροπή των δήμων, ως το αρμόδιο όργανο για να εγκρίνει τον εξώδικο συμβιβασμό, μετά από εισήγηση της νομικής υπηρεσίας, επισημαίνοντας ότι ενδεχόμενη αρνητική εισήγησή της δεν συνιστά κακοδιοίκηση, εφόσον έχει ληφθεί σε πλήρη επίγνωση της έκτασης της διακριτικής ευχέρειας και των εκ του νόμου παρεχόμενων προϋποθέσεων για τη σύναψη εξώδικου συμβιβασμού. Εάν, τουναντίον, ο Ο.Τ.Α. θεωρεί ότι δεν έχει διακριτική ευχέρεια και δεν κάνει χρήση αυτής, παραβιάζει ευθέως τον νόμο²⁰.

Ο Συνήγορος εξακολουθεί να διαμεσολαβεί με επιτυχία²¹, αλλά δεν έχει επιλύσει όλα τα ζητήματα που έχουν ανακύψει: με την κατάργηση του

---

16. Ενδεικτικά: ΦΥ 263856, 255007, 259085

17. <http://www.synigoros.gr/resources/epistolh-stp-pros-elegktiko-synedrio.pdf>,
<http://www.synigoros.gr/resources/epistolh-stp-pros-yπουργείο--eswterikwn.pdf>,
<http://www.synigoros.gr/resources/eggrafo-yπουργείου--eswterikwn--2.pdf>

18. Το ΕΣ έκρινε νόμιμη την καταβολή αποζημίωσης σε δημότη, κατόπιν εξώδικου συμβιβασμού (βλ. Πράξη VII Τμήματος 264/2011, Πράξεις Τμήματος VII 114/2009, 49/2010, 264/2011, 268/2011)

19. Ενδεικτικά, ΦΥ 259601, 259804, 261088, 262014, 263022.

20. ΦΥ 263448, 266351.

21. ΦΥ 250184, 259648

προληπτικού ελέγχου των δαπανών των Ο.Τ.Α. α΄ και β΄ βαθμού²² και την ανάθεση της εκκαθάρισης των δαπανών στους Διευθυντές των Οικονομικών Υπηρεσιών²³ ανέκυψαν νέες γραφειοκρατικές αγκυλώσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε περίπτωση κατά την οποία παρόλο που τηρήθηκε η διαδικασία σύναψης εξώδικου συμβιβασμού, ο Διευθυντής των Οικονομικών Υπηρεσιών αρνήθηκε την εκταμίευση δημοτικού χρήματος, επικαλούμενος αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου που ανέτρεχαν σε χρόνο προ της μεταστροφής της απορριπτικής του στάσης²⁴.

Εν κατακλείδι ωστόσο, 15 χρόνια από τη σύνταξη της ειδικής έκθεσης, η αποτίμηση της παρέμβασης του Συνηγόρου ως θεσμού διαμεσολάβησης, κρίνεται θετική.

3.3. Προβλήματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή των ν. 4555/2018 & 4604/2019 για τα μη χρησιμοποιούμενα και μη ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα

Με το άρθρο 103 του ν. 4604/2019, που αντικατέστησε την παρ. 2 του άρθρου 222 του ν. 4555/18, παρατάθηκε ο χρόνος υποβολής της υπεύθυνης δήλωσης περί μη χρήσης των μη ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων που απαιτείτο για την απαλλαγή τους από τα τέλη καθαριότητας και φωτισμού. Με την ίδια διάταξη, προβλέφθηκε διαγραφή ή παράλειψη βεβαίωσης οφειλών από δημοτικά τέλη των ουδέποτε ηλεκτροδοτηθέντων και μη χρησιμοποιούμενων ακινήτων, όπως ο Συνήγορος είχε ζητήσει. Παρά ταύτα αρρύθμιστα παρέμειναν κάποια θέματα και δεν προβλέφθηκαν άλλα:

A. Εκτός νομοθετικής πρόβλεψης παρέμεινε το θέμα των μη χρησιμοποιούμενων ακινήτων, **των οποίων η ηλεκτροδότηση είχε διακοπεί, λόγω ανεξόφλητων λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος**²⁵.

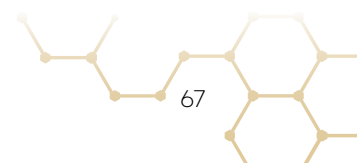
Ο Συνήγορος, είχε επισημάνει εγγράφως στο Υπουργείο Εσωτερικών, ότι στις περιπτώσεις αυτές, παρόλο που στη βεβαίωση που χορηγεί ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. αναφέρεται ημερομηνία διακοπής, η σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας παραμένει ενεργή και εξακολουθούν να εκδίδονται λογαριασμοί με ενσωματωμένα δημοτικά τέλη. Ως εκ τούτου αυτά

22. άρθρο 31 Ν. 4270/14, 10 Ν. 4337/15, 58 Ν. 4607/19 και 125 Ν. 4611/19.

23. Ν. 4555/18, άρθρα 204 και 205.

24. ΦΥ 265247.

25. ΦΥ 150151, 253052

δεν αποστέλλονται ως ανείσπρακτα στους δήμους και δεν είναι δυνατή η διαγραφή τους.

Μολονότι δε οι σχετικές διατάξεις δεν διακρίνουν περιπτώσεις διακοπής ηλεκτροδότησης, ούτε εξαιρούν από το πεδίο εφαρμογής τους τη διακοπή ρευματοδότησης που επήλθε λόγω οφειλών, **η συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών αποστερείται της δυνατότητας να κάνει χρήση των ευεργετικών διατάξεων του νόμου.**

Β. Κατά την εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων, υπήρξαν περιπτώσεις στις οποίες, όταν οι ενδιαφερόμενοι προσέρχονταν στους δήμους για να υποβάλουν τις υπεύθυνες δηλώσεις που απαιτούνταν για την απαλλαγή τους από τα δημοτικά τέλη, διαπιστώθηκε διαφορά στο εμβαδόν των ακινήτων σε σχέση με τα αρχικώς δηλωθέντα²⁶.

Όπως κατέγραψε ο Συνήγορος, υπήρξαν δήμοι που διέγραψαν τα τέλη που αντιστοιχούσαν στο δηλωθέν εμβαδόν, επέβαλαν ωστόσο τέλη για τα επιπλέον τετραγωνικά καθώς και πρόστιμα λόγω υποβολής ανακριβούς δήλωσης. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι, **πρόθεση του νομοθέτη ήταν να υπαχθούν στις ευεργετικές διατάξεις όλες οι εκκρεμότητες που αφορούν σε δημοτικά τέλη, συμπεριλαμβανομένων αυτών που προέκυψαν εκ των υστέρων, εφόσον δηλώθηκαν μέσα στα χρονικά περιθώρια που όρισε ο νόμος.** Σε αυτό συνηγορεί και το γεγονός ότι προβλέπεται, όχι μόνο διαγραφή των ήδη βεβαιωμένων οφειλών, αλλά και παράλειψη βεβαίωσης όσων περιέχονται για πρώτη φορά σε γνώση του δήμου. Παρά δε το γεγονός ότι και το Υπουργείο Εσωτερικών συντάχθηκε με την άποψη του Συνηγόρου, υπήρξαν περιπτώσεις δήμων που ενέμειναν στην πρακτική αυτή.

4. Εργασία και απασχόληση

Τόσο το ζήτημα της πρόσβασης στην απασχόληση και την εργασία, όσο και η διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων στη συνέχεια, έχουν επανειλημμένα απασχολήσει τον Συνήγορο του Πολίτη. Η αποτελεσματικότητα των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης περιορίζεται λόγω των περίπλοκων διαδικασιών και των διαδικαστικών προβλημάτων²⁷, ενώ στον ίδιο τον χώρο εργασίας προκύπτουν θέματα άνισης μεταχείρισης

---

26. ΦΥ 251064, 252000

27. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2018 σελ. 173 https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.ehtisies_ektheseis_documents.488167

λόγω σοβαρών ελλείψεων και κενών στη νομοθεσία τα οποία συνεπάγονται την απώλεια δικαιωμάτων των εργαζομένων με επιπτώσεις στην εργασιακή και οικογενειακή τους ζωή.

- Σε ό,τι αφορά την πρόσβαση στην εργασία, τον Συνήγορο ιδιαίτε-
ρας απασχόλησε το ζήτημα της απόρριψης ανέργων, επιτυχόντων σε
προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα του Ο.Α.Ε.Δ., οι οποίοι εκ των
υστέρων διαπιστώθηκε ότι είχαν υλοποιήσει προγράμματα κατάρτι-
σης και εκπαίδευσης κατά το διάστημα ανεργίας τους.
- Έχοντας εντοπίσει φαινόμενα άνισης μεταχείρισης στον ίδιο τον
χώρο εργασίας και εν όψει της ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2019/1158
του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την
ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής για τους γο-
νεείς και τους φροντιστές, ο Συνήγορος διατύπωσε συγκεκριμένες
προτάσεις για ρυθμίσεις που θα συμβάλουν στην άρση των ανισοτή-
των και στη βελτίωση της ποιότητας της επαγγελματικής και οικογε-
νειακής ζωής των εργαζομένων.

4.1. Πρόσβαση στην Εργασία – Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης

4.1.1. ΟΑΕΔ: Αιφνιδιασμός ανέργων επιτυχόντων σε προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα του Οργανισμού/ Αδυναμίες των διαδικασιών ενημέρωσης τους για τις νόμιμες υποχρεώσεις τους

Στον Συνήγορο του Πολίτη προσέφυγαν επιτυχόντες, ωφελούμενοι προ-
γραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα του Ο.Α.Ε.Δ., οι οποίοι, αφού είχαν
καταθέσει τα δικαιολογητικά τους ή ακόμα έχοντας ήδη προσληφθεί,
ενημερώθηκαν ότι δεν μπορούν να συνεχίσουν, διότι κατά το διάστημα
της ανεργίας τους υλοποίησαν προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευ-
σης χωρίς να ενημερώσουν τον Οργανισμό εντός της καθοριζόμενης
από το άρθρο 57 του ν.4430/2016²⁸ προθεσμίας.

---

28. «Άνεργοι εγγεγραμμένοι στα μητρώα του Ο.Α.Ε.Δ., που συμμετείχαν σε προ-
γράμματα εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης πριν από την έναρξη
ισχύος του παρόντος νόμου, διατηρούν συνυπολογιζόμενο τον χρόνο παρα-
κολούθησης όλων των ως άνω προγραμμάτων στο χρόνο ανεργίας τους και
κρατούν τυχόν ποσό επιδόματος ανεργίας που τους καταβλήθηκε κατά τη χρο-
νικό περίοδο παρακολούθησης των ως άνω προγραμμάτων, εφόσον εντός τεσ-

Ο Οργανισμός, τήρησε, εν προκειμένω, την τυπική νομιμότητα, αφού η ανωτέρω διάταξη προβλέπει ως απαραίτητη προϋπόθεση για τον συνυπολογισμό του χρόνου παρακολούθησης προγραμμάτων στο χρόνο ανεργίας την ενημέρωση του Οργανισμού μέχρι 30.06.2017. Εν συνεχεία, εφόσον δεν τηρηθεί αυτή η διαδικασία, το δελτίο ανεργίας διακόπτεται από την ημερομηνία έναρξης της κατάρτισης. Αντίστοιχη αντιμετώπιση προβλέπει και το άρθρο 34 ν. 4554/2018, το οποίο επιβάλλει αυστηρές διοικητικές κυρώσεις σε όσους παρακολούθησαν προγράμματα κατάρτισης χωρίς να ενημερώσουν σχετικά τον Οργανισμό. Στην απάντησή του προς την Αρχή ο Οργανισμός επεσήμανε, περαιτέρω, την πολυδιάστατη ηλεκτρονική ενημέρωση που παρέιχε μέσω του διαδικτυακού του τόπου προς τους ανέργους, όσον αφορά τις ειδικότερες υποχρεώσεις τους.

Η διοικητική δράση του Οργανισμού οφείλει βεβαίως, να διέπεται από τις ρητές επιταγές των ισχυόντων τυπικών ή ουσιαστικών νόμων. Αυτοί, όμως, ενίοτε έρχονται σε αντίθεση με την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων ή/και με γενικές αρχές του *συνταγματικού δικαίου*, όπως η *δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του πολίτη και η αναλογικότητα*.

Εξετάζοντας μεγάλο αριθμό σχετικών αναφορών²⁹, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι, παρά το γεγονός ότι τα προγράμματα κοινωφελούς εργασίας του ΟΑΕΔ στοχεύουν στην άμεση αντιμετώπιση της ανεργίας και απευθύνονται κυρίως σε μακροχρόνια άνεργους, δεν χαρακτηρίζονται από απλές διαδικασίες. Συχνά οι άνεργοι, έχοντας ήδη περάσει τα πολλαπλά στάδια της διαδικασίας, ανακαλύπτουν μόλις πριν προσληφθούν ότι υπάρχει πρόβλημα με το δελτίο ανεργίας τους, με συνέπεια να χάνουν την θέση εργασίας και ταυτόχρονα να διαγράφονται από τα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ. **Δεν έχει προβλεφθεί κανένα στάδιο ελέγχου της ισχύος των δελτίων ανεργίας, μετά την απόφαση του Οργανισμού περί της δυνατότητας ηλεκτρονικής ανανέωσης τους**, με συνέπεια οι άνεργοι να αιφνιδιάζονται με διοικητικές κυρώσεις μετά από χρόνια παρουσίας τους στο Μητρώο Ανέργων του Οργανισμού.

Ο Ο.Α.Ε.Δ, ως ο μοναδικός δημόσιος φορέας παροχής ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και συνδρομής για την ένταξη στην εργασία, έχοντας στην αρμοδιότητα του την ευθύνη ενός πληθυσμού ο οποίος αντιμετωπίζει «*ευαλωτότητα*» εξαιτίας της έλλειψης εισοδήματος για μεγάλο χρονικό διάστημα, θα πρέπει να ανατρέξει σε συνδυαστικές μεθόδους

σάρων (4) μηνών από τη δημοσίευση του παρόντος δηλώσουν στον Ο.Α.Ε.Δ. τα πλήρη στοιχεία όλων των προγραμμάτων που έχουν παρακολουθήσει». Η προθεσμία παρατάθηκε μέχρι τις 30.06.2017 με το άρθρο 11 του ν.4455/2017.

29. Ενδεικτικά, ΦΥ 255817, 251234, 256709, 258236

ενημέρωσης προκειμένου να μην περιοριστεί μόνο στην εφαρμογή διοικητικών κυρώσεων για τυπικές παραλείψεις. Αυτή η προσέγγιση καταδεικνύει ότι αδυνατεί να κατανοήσει τις αντικειμενικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο μακροχρόνια άνεργος προκειμένου να ανταπεξέλθει τόσο στα μηχανογραφικά συστήματα όσο και στην αναζήτηση πληροφοριών μέσω της κεντρικής ιστοσελίδας του Οργανισμού. Επισημαίνεται, περαιτέρω, ότι ανάμεσα στους συνηθέστερους δείκτες κοινωνικού αποκλεισμού, όπως το χαμηλό εισόδημα και η ελλιπής εκπαίδευση, βρίσκεται και η **μειωμένη χρήση νέων τεχνολογιών**. Ο αποκλεισμός ή η δυσχέρεια πρόσβασης στις νέες τεχνολογίες και, κατά συνέπεια, στη γνώση, δημιουργεί μια διακριτά ευάλωτη ομάδα σε σχέση με όσους διαθέτουν ηλεκτρονικό υπολογιστή και γνωρίζουν τη χρήση του Διαδικτύου.

Μια οργανωμένη, συνεχής και εντατική ενημέρωση, θα συντελούσε στην προστασία ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού από τον κίνδυνο να χάσουν ζωτικής σημασίας δικαιώματα εξαιτίας νομοθετικών αλλαγών που, αντικειμενικά, δεν είναι όλοι και πάντα σε θέση να παρακολουθούν.

Η – αν και τυπικά νόμιμη- απόρριψη ανέργων από τον Οργανισμό πριν την τοποθέτησή τους σε θέση εργασίας, δεν αποτελεί μόνο μια δυσμενή εξέλιξη, αλλά έχει και σοβαρές συνέπειες για τα άτομα που προσδοκούσαν να ενταχθούν μέσα από αυτό το πρόγραμμα στην εργασία μετά από μεγάλο διάστημα. **Με την ιδιαίτερα αυστηρή αντιμετώπιση της απόρριψης, ο Οργανισμός δημιουργεί περαιτέρω επισφάλειες στους ανέργους.** Με προσοχή αλλά και με επιείκεια, θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την έλλειψη ενημέρωσης ατόμων που δεν απέκρυψαν με δόλο την συμμετοχή τους σε πρόγραμμα, δεν έχουν εργαστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα **και πράγματι δεν ενημερώθηκαν έγκαιρα για τις νόμιμες υποχρεώσεις τους.** Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι τα δελτία τύπου που εξέδωσε ο Οργανισμός δεν είχαν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα, καθώς δεν ενημερώθηκαν όλοι οι άνεργοι. Επιπλέον, η επείγουσα ενημέρωση μέσω του e Services IIS την οποία απέστειλε ο Ο.Α.Ε.Δ. σε κάθε άνεργο τον Μάρτιο 2017, ήταν ελλιπής: αναφερόταν σε όσους **προτίθενται να συμμετάσχουν σε πρόγραμμα κατάρτισης**, δεν ανέφερε ωστόσο πουθενά ότι όλοι όσοι είχαν ολοκληρώσει τέτοια προγράμματα στο παρελθόν είχαν υποχρέωση να προσέλθουν στις τοπικές τους υπηρεσίες και να ενημερώσουν τον Οργανισμό. Σε όσους, δε, απεστάλη ολοκληρωμένα, δεν έγινε κατανοητή ως προς την προθεσμία της 30ης Ιουνίου 2017.

Ο Οργανισμός οφείλει να αναγνωρίζει τις δυσκολίες του πληθυσμού που εξυπηρετεί και να δημιουργήσει αντίστοιχες δικλίδες ασφαλείας. **Ένας απλοποιημένος Οδηγός θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμος. Θα ήταν επίσης δυνατόν να προβλεφθεί μια επιπλέον μεταβατική διάταξη, όπως**

αυτή του άρθρου 57 του ν. 4430/2016, ώστε να δηλωθούν στοιχεία συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης προκειμένου να μην χαθεί η εγγεγραμμένη ανεργία, η οποία ανακουφίζει τα άτομα με άλλα ευεργετήματα.

Ο Ο.Α.Ε.Δ. δεσμεύθηκε να εξετάσει τα συμπεράσματα και τις προτάσεις του Συνήγορου, να επισημάνει δυσλειτουργίες του συστήματος εξυπηρέτησης των ανέργων και να επανεξετάσει μεθόδους που ενδεχομένως χρήζουν βελτίωσης.

4.2. Άνιση Μεταχείριση στο Χώρο Εργασίας – Προτάσεις για την εξισορρόπηση της ιδιωτικής κι επαγγελματικής ζωής των εργαζομένων

Ο Συνήγορος, ως φορέας παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών³⁰, δέχτηκε μεγάλο αριθμό αναφορών από εργαζόμενες γυναίκες με σύμβαση ορισμένου χρόνου στον ευρύτερο δημόσιο τομέα³¹, οι οποίες, διαμαρτύρονται για τις μεγάλες ανισότητες που υπάρχουν έναντι των συναδέλφων τους, δημοσίων υπαλλήλων και ιδιωτικών υπαλλήλων, αναφορικά με το καθεστώς χορήγησης αδειών σχετιζομένων με την μητρότητα. Ήδη από το έτος 2010, ο Συνήγορος είχε επισημάνει σε σχετική ειδική έκθεση³², τα σοβαρά ελλείμματα στο θεσμικό πλαίσιο που προβλέπεται για την προστασία της μητρότητας και τη συμφιλίωση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής. Τα ελλείμματα είχαν και έχουν ως αποτέλεσμα να υπολείπεται η έκταση και το επίπεδο προστασίας της μητρότητας για τις εργαζόμενες στον δημόσιο τομέα με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, από την προστασία της οποίας τυγχάνουν οι δημόσιοι υπάλληλοι με μόνιμη σχέση εργασίας ή οι εργαζόμενες στον αμιγή ιδιωτικό τομέα.

Το πρόβλημα που αναδεικνύει ο σημαντικά αυξημένος αριθμός αναφορών των δύο τελευταίων ετών, αφορά ιδίως τις ετησίως απασχολούμενες γυναίκες στον ευρύτερο δημόσιο τομέα με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, οι οποίες δεν δικαιούνται ούτε την 9μηνη άδεια ανατροφής τέκνου των δημοσίων υπαλλήλων (και ενώ μάλιστα έχουν ακριβώς τα ίδια καθήκοντα με συναδέλφους τους δημόσιες υπαλλήλους),

---

30. Ν.3896/2010

31. ΦΥ 258274, 258244, 258277, 262776

32. <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.nea.44791>

αλλά ούτε και την ειδική παροχή προστασίας μητρότητας, που δικαιούνται οι εργαζόμενες στον ιδιωτικό τομέα, καθώς δεν απασχολούνται σε επιχείρηση ή εκμετάλλευση του ιδιωτικού τομέα (βλ. ενδεικτικά απασχολούμενες στην Αττικό Μετρό Α.Ε., απασχολούμενες σε δημοτικούς βρεφονηπιακούς σταθμούς Δήμων, ΟΤΑ ή ΝΠΔΔ, απασχολούμενες σε ερευνητικά κέντρα κ.α.). Οι αναφερόμενες αυτές διαμαρτύρονται για την άνιση μεταχείριση που υφίστανται ως προς τις άδειες ανατροφής τέκνου και έναντι των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά και έναντι των ιδιωτικών υπαλλήλων του αμιγούς ιδιωτικού τομέα. Κυρίως όμως διαμαρτύρονται καθώς οι ίδιες, ως εργαζόμενες μητέρες, δεν μπορούν να τύχουν καμίας υποστήριξης ή διευκόλυνσης για την φροντίδα των τέκνων τους.

Πράγματι, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων³³ για τους δημοσίους υπαλλήλους γονείς (άνδρες και γυναίκες) προβλέπονται διευκολύνσεις -είτε μειωμένο ωράριο, είτε 9μηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου - τις οποίες μπορεί να αξιοποιήσει ο ένας γονέας ή αναλογικά και οι δύο. Αντίστοιχα, για τους εργαζόμενους σε επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις του ιδιωτικού τομέα, προβλέπεται από την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, ότι οι απασχολούμενοι άνδρες και γυναίκες δικαιούνται να λάβουν την άδεια φροντίδας τέκνου και θηλασμού, ολόκληρη ή αναλογία αυτής (αν μοιραστούν την άδεια και οι δύο γονείς), είτε με μειωμένο ωράριο, είτε με ισόχρονη άδεια με αποδοχές, **με την προϋπόθεση ότι συναινεί ο εργοδότης** στον συγκεκριμένο τρόπο άσκησης του δικαιώματος. Παράλληλα, οι απασχολούμενες μητέρες σε επιχείρηση ή εκμετάλλευση του αμιγούς ιδιωτικού τομέα, οι οποίες δικαιούνται της άδειας θηλασμού και φροντίδας τέκνου της Ε.Γ.Σ.Σ.Ε., δικαιούνται επί πλέον ειδική άδεια μητρότητας διάρκειας 6 μηνών. Για τις απασχολούμενες στον ευρύτερο δημόσιο τομέα με συμβάσεις ορισμένου ή αορίστου χρόνου ιδιωτικού δικαίου εφαρμόζεται κατ' αρχήν η εργατική νομοθεσία και όχι το δημοσιοϋπαλληλικό δίκαιο. Κατ' εφαρμογή όμως του άρθρου 4 παρ. 5 του ν. 2839/2000, οι απασχολούμενες/οι με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου στο δημόσιο, λαμβάνουν τις άδειες μητρότητας/πατρότητας και τις γονικές άδειες που προβλέπονται στο δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα. **Αντίθετα, οι εργαζόμενες με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου που εργάζονται στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, δεν καλύπτονται από καμία από τις παραπάνω διατάξεις, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες στην εξισορρόπηση της επαγγελματικής και της οικογενειακής τους ζωής, χωρίς τις αναγκαίες διευκολύνσεις για την ανατροφή των τέκνων τους.**

---

33. αρ. 52 και 53 ν. 3528/2007

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στη Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων του Υπουργείου Εργασίας. Στην παρέμβασή του, επισήμανε την έκδοση της Οδηγίας 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ης Ιουνίου 2019, σχετικά με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής για τους γονείς και τους φροντιστές, την οποία η χώρα μας καλείται να ενσωματώσει στο εθνικό δίκαιο μέχρι τις 02.08.2022. Στο προοίμιο της Οδηγίας προβλέπεται ότι: «Οι πολιτικές για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής θα πρέπει να συμβάλλουν στην επίτευξη της ισότητας των φύλων, προωθώντας τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, την ίση κατανομή των ευθυνών φροντίδας μεταξύ ανδρών και γυναικών και τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των φύλων ως προς τους μισθούς και τις αποδοχές. Οι πολιτικές αυτές θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις δημογραφικές αλλαγές, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων της γήρανσης του πληθυσμού». Στο πλαίσιο αυτό, η Οδηγία περιλαμβάνει συγκεκριμένες ρυθμίσεις για την παροχή διευκολύνσεων των εργαζομένων (γονικές άδειες, ευέλικτες μορφές εργασίας, μέριμνα για την κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών κατά το διάστημα γονικής άδειας κ.ά.).

Η ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής παραμένει σοβαρή πρόκληση για τους εργαζόμενους γονείς, ιδίως για εκείνους που έχουν αυξημένες ευθύνες φροντίδας (ανήλικων τέκνων, τέκνων ΑμεΑ, υπερήλικων γονέων ή συγγενικών προσώπων ΑμεΑ κ.λπ.). Η ευθύνη αυτή στην πράξη βαρύνει κυρίως εργαζόμενες γυναίκες, γεγονός που έχει αρνητικές επιπτώσεις στο είδος της απασχόλησής τους (μερική απασχόληση, συμβάσεις ορισμένου χρόνου), στην εκπροσώπησή τους στην αγορά εργασίας (υποεκπροσώπηση), αλλά και στη δυσκολία εξισορρόπησης των επαγγελματικών και οικογενειακών τους υποχρεώσεων.

Ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι οι προβλέψεις της Οδηγίας θα συμβάλουν θετικά στην άρση της ανισομέρειας στο σχεδιασμό πολιτικών και μέτρων που διασφαλίζουν την αναγκαία ισορροπία μεταξύ ιδιωτικής και επαγγελματικής ζωής, ανεξάρτητα από τα έμφυλα στερεότυπα. Παράλληλα, λαμβάνοντας υπόψη το υφιστάμενο καθεστώς προστασίας και συνεκτιμώντας τις γενικές κατευθύνσεις που εμπεριέχονται στην προς ενσωμάτωση Οδηγία, διατύπωσε τις εξής συγκεκριμένες προτάσεις, με σκοπό την άμεση και αποτελεσματική αντιμετώπιση των ανισοτήτων στα μέτρα εναρμόνισης της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής των εργαζομένων:

Α) Θεσμοθέτηση 6μηνης γονικής άδειας ανατροφής τέκνου για τους απασχολούμενους με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου που δεν δικαιούνται την 9μηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου σύμφωνα με τον δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα

Κατά το διάστημα της άδειας αυτής οι εργαζόμενοι θα επιδοτούνται από τον Ο.Α.Ε.Δ. ή τον Ε.Φ.Κ.Α./Ι.Κ.Α. Η άδεια αυτή θα χορηγείται κατόπιν αιτήσεως του εργαζόμενου και μέχρι το τέκνο να συμπληρώσει την ηλικία των 2 ετών. Η εν λόγω άδεια θα χορηγείται επί πλέον της άδειας θηλασμού και φροντίδας τέκνου που προβλέπεται για τους απασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα από τις αντίστοιχες Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. (βλ. ανωτέρω). Την 6μηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου για τους απασχολούμενους με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου θα λαμβάνει είτε η μητέρα είτε ο πατέρας, είτε –κατόπιν σχετικής συμφωνίας των γονέων- αναλογικά και οι δύο γονείς. Κάθε γονέας θα λαμβάνει υποχρεωτικά διάστημα δύο μηνών είτε της ως άνω 6μηνης άδειας είτε της 9μηνης γονικής άδειας –εφ’ όσον είναι δημόσιος υπάλληλος- και το δικαίωμά του αυτό δεν δύναται να μεταβιβαστεί στον άλλο γονέα. Διάστημα δύο μηνών της 6μηνης γονικής άδειας ανατροφής τέκνου για τους απασχολούμενους με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου, θα χορηγείται στον εργαζόμενο γονέα ακόμη και αν ο/η σύζυγός του δεν εργάζεται. Την 6μηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου θα δικαιούνται υπό τις ίδιες ανωτέρω προϋποθέσεις και οι θετοί γονείς, μέχρι το τέκνο τους να συμπληρώσει τα 8 έτη. Ο γονέας που επιθυμεί να λάβει την 6μηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου, οφείλει να ενημερώσει εγγράφως, ένα μήνα πριν την έναρξη της εν λόγω άδειας, τον εργοδότη του. Με την υιοθέτηση της ως άνω πρότασης καταργείται αυτοδικαίως η ειδική άδεια/παροχή προστασίας μητρότητας ως ισχύει³⁴.

B) Πρόταση άμεσης προτεραιότητας για την επέκταση της ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας σε ειδικές κατηγορίες εργαζομένων

Δεδομένων των κενών προστασίας που ήδη αναφέρθηκαν και μέχρι την ενσωμάτωση της ως άνω Οδηγίας, ο Συνήγορος προτείνει άμεση ρύθμιση για την κάλυψη του κενού που διαπιστώνεται **για τις εργαζόμενες με σχέση ιδιωτικού δικαίου που αποκλείονται από το 6μηνο**, αλλά δεν δικαιούνται ούτε το 9μηνο. Συγκεκριμένα, ο Συνήγορος **προτείνει την επέκταση της χορήγησης της ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας και στις μητέρες απασχολούμενες που δεν δικαιούνται την 9μηνη άδεια ανατροφής τέκνου του δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα**. Με τον τρόπο αυτόν και οι απασχολούμενες στον ευρύτερο δημόσιο τομέα με συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου (όπως εξ άλλου και οι απασχολούμενες στον αμιγή ιδιωτικό τομέα), θα δικαιούνται σωρευτικής άδειας μητρότητας (6μηνη ειδική παροχή προστασίας μητρότητας επιδοτούμενη από τον Ο.Α.Ε.Δ.) μετά από την άδεια λοχείας, για τη χορήγηση της οποίας δεν θα προαπαιτείται η συναίνεση του εργοδότη.

---

34. αρ. 142 του Ν. 3655/2008

5. Κοινωνική αλληλεγγύη

Με τον νόμο 4520/2018, ο νεοσυσταθείς Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.) είναι πλέον αρμόδιος για τη διαχείριση και χορήγηση προνοιακών παροχών, επιδομάτων, οικονομικών ενισχύσεων και κοινωνικών υπηρεσιών, για την οικονομική στήριξη και κοινωνική ένταξη οικογενειών και ευπαθών ομάδων του πληθυσμού. Ωστόσο, κατά τη μετάβαση στο νέο σύστημα, ανέκυψαν τεχνικά και διαδικαστικά ζητήματα που οδήγησαν σε καθυστερήσεις και ταλαιπωρία των δικαιούχων, ακόμη και σε κίνδυνο απώλειας παροχών.

Ο Συνήγορος ειδικότερα ασχολήθηκε με σειρά προβλημάτων που προέκυψαν κατά τη χορήγηση:

- του επιδόματος στέγασης, τα οποία μάλιστα επιλύθηκαν, χάρη στην παρέμβαση της Αρχής, μέσω της τροποποίησης της σχετικής ηλεκτρονικής πλατφόρμας
- του επιδόματος στεγαστικής συνδρομής ανασφάλιστων υπερηλίκων
- και του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων

5.1. Προβλήματα σε σχέση με Προνοιακά Επιδόματα

5.1.1. Επίδομα στέγασης

Σε σχέση με το νέο προνοιακό επίδομα στέγασης³⁵ για μισθωτές κύριας κατοικίας, από πλήθος αναφορών διαπιστώθηκε **πρόβλημα σε σχέση με τον υπολογισμό του κρίσιμου εισοδήματος για τη χορήγηση ή μη του επιδόματος**. Συγκεκριμένα, στην ηλεκτρονική εφαρμογή επεξεργασίας των αιτήσεων για τη χορήγηση του επιδόματος, συνυπολογίζονταν αυτόματα στο εισόδημα του αιτούμενου νοικοκυριού, μεταξύ άλλων, και όσα ποσά είχαν λάβει τα μέλη του κατά το 2017 και προέρχονταν είτε από προνοιακά επιδόματα αναπηρίας είτε από επίδομα παιδιού. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι δικαιούχοι να εμφανίζονται ότι υπερβαίνουν το προβλεπόμενο εισοδηματικό όριο και να μην μπορούν να λάβουν το επίδομα. Επιπλέον, ορισμένοι από τους ίδιους πολίτες ανέφεραν ότι, ακόμη και όταν προσκόμισαν στην αρμόδια δημοτική υπηρεσία δικαιολογητικά έγγραφα πρόσφορα για τη διαγραφή των εξαιρετέων ποσών

35. άρθρο 3 Ν. 4472/2017 και Κ.Υ.Α. υπ'αρ. Δ13οικ.10747/256/2019 (ΦΕΚ Β' 792)

από τις αιτήσεις τους, οι εξουσιοδοτημένοι δημοτικοί υπάλληλοι αρνήθηκαν να προβούν σε οποιαδήποτε ενέργεια.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι ο συνυπολογισμός οποιωνδήποτε ποσών αυτών των εξαιρετέων κατηγοριών για την αξιολόγηση της πλήρωσης του εισοδηματικού κριτηρίου του επιδόματος στέγασης, στην περίπτωση οποιουδήποτε νοικοκυριού, είναι μη νόμιμος. Το ίδιο ισχύει και για την παράλειψη τροποποίησης από εξουσιοδοτημένο δημοτικό υπάλληλο οποιασδήποτε αίτησης λήψης του επιδόματος στέγασης, όταν ο αιτών προσκομίζει δικαιολογητικά ικανά να τεκμηριώσουν ότι τα ποσά που εμφανίζονται αυτόματα στη σχετική ηλεκτρονική εφαρμογή, αφορούν ποσά των παραπάνω τριών εξαιρετέων κατά νόμο κατηγοριών.

Μετά από τη συνεργασία των συναρμόδιων φορέων της Διοίκησης, τροποποιήθηκε η ηλεκτρονική πλατφόρμα υποβολής των αιτήσεων για το επίδομα³⁶ και δόθηκαν οι σχετικές οδηγίες στις αρμόδιες δημοτικές υπηρεσίες, ώστε να συμπληρώνουν σε ειδικό πεδίο τα εν λόγω ποσά των προνοιακών επιδομάτων ώστε να μην συνυπολογίζονται στο εισόδημα του νοικοκυριού³⁷.

5.1.2. Επίδομα στεγαστικής συνδρομής ανασφαλίστων υπερηλίκων

Ένα πρόβλημα πολύμηνης καθυστέρησης εξέτασης αιτήσεων εκ μέρους του Ο.Π.Ε.Κ.Α. διαπιστώθηκε σε σχέση με το επίδομα στεγαστικής συνδρομής ανασφαλίστων υπερηλίκων³⁸. Εξαιτίας μάλιστα της εν λόγω καθυστέρησης, κάποιοι από τους δικαιούχους του επιδόματος αυτού πολίτες, απειλήθηκαν με έξωση από τους εκμισθωτές των κατοικιών που μισθώνουν, οχλούσαν δε για τον λόγο αυτό δικαιολογημένα το αρμόδιο Τμήμα του Ο.Π.Ε.Κ.Α. εντόνως, με την ελπίδα της επίσπευσης της εξέτασης των αιτήσεών τους.

Από τη σχετική διερεύνηση προέκυψε ότι η καθυστέρηση αυτή οφείλεται, όχι στον μεγάλο αριθμό των αιτήσεων ή στον φόρτο εργασίας της αρμόδιας υπηρεσίας του Ο.Π.Ε.Κ.Α., αλλά αποκλειστικά και μόνο στο γεγονός ότι εκκρεμεί η έκδοση του σχετικού Κανονισμού Παροχών και Υπηρεσιών του Οργανισμού.

36. <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.kpnews.566236>

37. ΦΥ 258481, 258934, 260397

38. ΚΥΑ υπ'αρ. Γ3/οικ.2615/22-5-1985 (ΦΕΚ Β' 329/1985), ΚΥΑ υπ'αρ. Γ3/οικ.2435/8-7-1987 (ΦΕΚ Β' 435/1987), άρθρο 4 του Ν. 4520/2018

Με δεδομένη τη σημασία που έχει το εν λόγω επίδομα για την αξιοπρεπή διαβίωση ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, ο Συνήγορος ζήτησε από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων την άμεση ενεργοποίηση των αρμόδιων υπηρεσιών, ώστε να εκδοθεί και δημοσιευθεί κατά το συντομότερο δυνατόν ο Κανονισμός Παροχών και Υπηρεσιών του Ο.Π.Ε.Κ.Α., σε περίπτωση δε που για οποιοδήποτε λόγο αναμένεται να καθυστερήσει η έκδοσή του, να εκδοθεί στο μεσοδιάστημα η προβλεπόμενη για τη χορήγηση του επιδόματος ειδική Υπουργική Απόφαση.

5.1.3. Επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης υπερηλίκων ανασφάλιστων

Πολύ σημαντικό πρόβλημα αντιμετώπισαν πολίτες, οι οποίοι έχουν υποβάλει αίτημα στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. για τη χορήγηση επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων και η αίτησή τους βρίσκεται σε εκκρεμότητα για μεγάλο χρονικό διάστημα, το οποίο συχνά υπερβαίνει τους δεκαοκτώ ή και τους είκοσι τέσσερις 24 μήνες. Τον κύριο λόγο της καθυστέρησης αποτελούν οι αμφισβητήσεις που προκάλεσε στην πράξη ο προσδιορισμός της κατηγορίας των προσώπων «που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης» και εκείνων που «δεν δικαιούνται να λάβουν σύνταξη [...]». Ειδικότερα, ετέθη θέμα σχετικά με τους ασφαλισμένους των Ταμείων ελευθέρων επαγγελματιών (τ. Ο.Α.Ε.Ε., τ. Ε.Τ.Α.Α.) οι οποίοι είχαν μεν διανύσει χρόνο ασφάλισης επαρκή για την συνταξιοδότησή τους, αλλά μέρος αυτού του χρόνου δεν μπορούσε να συνυπολογισθεί, ώστε να τους χορηγηθεί σύνταξη, επειδή δεν είχαν καταβάλει τις αναλογούσες εισφορές. Παράλληλα, το ποσόν της οφειλής υπερέβαινε τις 20.000 ευρώ και, συνεπώς, δεν μπορούσε να παρακρατηθεί από την σύνταξη.

Σύμφωνα με την ερμηνεία που υιοθετείται στην από 30.8.2018 εγκύκλιο του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικών Υποθέσεων, «ως έλλειψη ασφαλιστικών προϋποθέσεων για σύνταξη, στην προκειμένη περίπτωση, θεωρείται η μη συμπλήρωση του απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης καθώς και η τυχόν ύπαρξη οφειλής από ασφαλιστικές εισφορές του ασφαλισμένου προς τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης». Διευκολύνεται έτσι η χορήγηση του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων σε πρόσωπα, τα οποία, αν και ασφαλίσθηκαν σε φορέα κοινωνικής ασφάλισης, δεν μπορούν να συνταξιοδοτηθούν λόγω οφειλών. Ωστόσο, από τη διερεύνηση των αναφορών μέχρι σήμερα, διαφαίνεται ότι οι υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. δεν ακολουθούν τις οδηγίες των εγκυκλίων, με αποτέλεσμα να παραμένει σε εκκρεμότητα η διαδικασία χορήγησης του επιδόματος και οι ενδι-

αφερόμενοι που πληρούν τα ανωτέρω κριτήρια να παραμένουν χωρίς καμία μορφή κοινωνικής προστασίας³⁹.

Ο Συνήγορος ζήτησε να εφαρμοσθεί η προαναφερθείσα εγκύκλιος του Υπουργείου Εργασίας από τις υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και να ολοκληρωθεί η εξέταση των αιτημάτων για τη χορήγηση επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστου υπερήλικα σε πρόσωπα, τα οποία υπάγονται στην ανωτέρω κατηγορία και έχουν ήδη αποσταλεί στον Οργανισμό οι σχετικές βεβαιώσεις από τους εντασσόμενους στον Ε.Φ.Κ.Α. φορείς, ότι δεν έχουν, λόγω οφειλών, δικαίωμα στη χορήγηση σύνταξης από τον ασφαλιστικό φορέα, στον οποίον είχαν υπαχθεί.

Περαιτέρω, όσον αφορά τη διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων, επισημάνθηκε το γεγονός ότι οι υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. δεν έχουν ηλεκτρονική πρόσβαση στα στοιχεία που αφορούν την ασφαλιστική κατάσταση των αιτούντων. Αυτό συνεπάγεται την πολύ μεγάλη καθυστέρηση διεκπεραίωσης των αιτημάτων, αφού ο έλεγχος της προϋπόθεσης μη συνταξιοδότησης ή απουσίας δικαιώματος συνταξιοδότησης, προϋποθέτει αλληλογραφία μεταξύ των υπηρεσιών του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και του Ε.Φ.Κ.Α., αλλά και τη μεγάλη επιβάρυνση των υπηρεσιών των δύο οργανισμών, οι οποίοι ήδη λειτουργούν υπό μεγάλη πίεση.

Προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης των διαδικασιών χορήγησης του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης και της μείωσης της γραφειοκρατίας, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε να εκδοθούν οι αναγκαίες κανονιστικές και άλλες πράξεις, καθώς και να πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες τεχνικές διευθετήσεις, ώστε να καταστεί δυνατή η πρόσβαση των υπηρεσιών του Ο.Π.Ε.Κ.Α. στα στοιχεία της Η.Δι.Κ.Α. και του Ε.Φ.Κ.Α., κατά τα οριζόμενα στις προαναφερθείσες διατάξεις του ν. 4520/2018.

6. Κοινωνική ασφάλιση - Υγεία

Ο Συνήγορος διαθέτει μακρά εμπειρία σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης και υγείας, με πολλές και σημαντικές παρεμβάσεις στους τομείς αυτούς κατά τη διάρκεια της εικοσαετούς και πλέον λειτουργίας του. Καθώς πολλές από τις παθογένειες παραμένουν, συχνά καλείται να θέσει εκ νέου υπόψη της Διοίκησης ζητήματα που εξακολουθούν να είναι ανεπίλυτα. Παράλληλα, έχοντας σφαιρική εικόνα των προβλημάτων που προκύπτουν μετά από μεταρρυθμίσεις στον κοινωνικοασφαλιστικό

---

39. ΦΥ 265740, 267602, 265334

χώρο, είναι σε θέση να επισημάνει τις δυσλειτουργίες και τις στρεβλώσεις και να προτείνει λύσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο ο Συνήγορος:

- επανήλθε στο ζήτημα των παράνομων επιπλέον χρεώσεων σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. που νοσηλεύτηκαν σε ιδιωτικά θεραπευτήρια
- επισήμανε θέματα που προέκυψαν μετά τη δημιουργία και την έναρξη λειτουργίας του Ε.Φ.Κ.Α, όπως η ανάγκη λειτουργίας ενός αποτελεσματικού πληροφοριακού συστήματος αλλά και η υποχρέωση ενημέρωσης των συνταξιούχων και παροχής πρόσβασης σε πληροφορίες που συνδέονται με τα συνταξιοδοτικά τους δεδομένα.

6.1. Προβλήματα σε σχέση με τις χρεώσεις που επιβάλλουν ιδιωτικά θεραπευτήρια σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.

Διαχρονικά, ο Συνήγορος έχει κατ' επανάληψη εξετάσει το ζήτημα των χρεώσεων των ιδιωτικών θεραπευτηρίων για παροχή υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του δημοσίου συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, από διαφορετικές πτυχές. Συγκεκριμένα είχε απασχολήσει ικανό αριθμό ασφαλισμένων η έκταση της αποδοθείσας από τους ασφαλιστικούς φορείς δαπάνης, στην περίπτωση που είχαν νοσηλευτεί σε ιδιωτικό θεραπευτήριο μη συμβεβλημένο με τον φορέα και ειδικότερα η απόκλισή της από το συνολικό ποσό των νοσηλίων που είχαν καταβάλει απευθείας στο ιδιωτικό θεραπευτήριο. Κατά κύριο λόγο επρόκειτο για ασφαλισμένους, οι οποίοι είχαν νοσηλευτεί σε μη συμβεβλημένα ιδιωτικά θεραπευτήρια λόγω αδυναμίας των δημοσίων νοσοκομείων ή των συμβεβλημένων ιδιωτικών θεραπευτηρίων να τους παράσχουν την αναγκαία, για τη ζωή ή την υγεία τους, περίθαλψη. Στο πλαίσιο της διερεύνησης των σχετικών υποθέσεων, ο Συνήγορος είχε υποστηρίξει το αίτημα των ασφαλισμένων για απόδοση του συνόλου της δαπάνης, επικαλούμενος αποφάσεις της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας⁴⁰. Πλέον, με την ίδρυση του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., μεταβλήθηκε ουσιαστικά το πλαίσιο που διέπει την ασφάλιση ασθένειας. Προκειμένου να εξασφαλίσει την παροχή υπηρεσιών στους δικαιούχους και για την επίτευξη των σκοπών του, ο Ε.Ο.Π.Υ.Υ. συμβάλλεται με ένα εκτεταμένο δίκτυο παρόχων υπηρεσιών υγείας που ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα και παρέχουν νόμιμα ιατρικές υπηρεσίες ή υπηρεσίες φροντίδας υγείας, όπως ιδιώτες ιατροί, ιδιωτικά

40. Ενδεικτικά, ΣτΕ 2738/2006, 1187/2009, 1188/2009

διαγνωστικά κέντρα ή ιδιωτικά θεραπευτήρια. Ωστόσο, οι ασφαλισμένοι που απευθύνονται σε συμβεβλημένους ιδιώτες παρόχους, διαμαρτύρονται συχνά για αμφισβητούμενης νομιμότητας οικονομικές επιβαρύνσεις.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, ο Συνήγορος έχει εξετάσει αναφορές ασφαλισμένων που συχνά βρίσκονται αντιμέτωποι με μεγαλύτερες χρεώσεις από εκείνες που σύμφωνα με τον νόμο θα έπρεπε να τους επιβαρύνουν, όταν προσφεύγουν για νοσηλεία σε συμβεβλημένα ιδιωτικά θεραπευτήρια. Και τούτο, παρότι σύμφωνα με τον Ενιαίο Κανονισμό Παροχών του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. είναι συγκεκριμένα τα ποσά που βαρύνουν τους ασφαλισμένους, σε περίπτωση νοσηλείας τους σε ιδιωτικά θεραπευτήρια. Σε παλαιότερη παρέμβασή του, ο Συνήγορος είχε διερευνήσει τη συνήθη πρακτική να ζητείται από τους ασφαλισμένους κατά την εισαγωγή τους να υπογράψουν υπεύθυνη δήλωση, βάσει της οποίας θα αναλάμβαναν οι ίδιοι την κάλυψη κάποιων δαπανών, που μπορεί να μην περιλαμβάνονται σε εκείνες που προβλέπεται ότι θα βαρύνουν τους ασφαλισμένους (συμμετοχή στη δαπάνη, διαφορά θέσης, αμοιβές ιατρών). Ο Συνήγορος είχε αμφισβητήσει τη νομιμότητα αυτών των υπεύθυνων δηλώσεων, αφού εξαιτίας τους οι ασφαλισμένοι υποχρεώνονται να πληρώσουν υπηρεσίες υγείας, η παροχή των οποίων αποτελεί περιεχόμενο των συμβατικών υποχρεώσεων του ιδιωτικού θεραπευτηρίου έναντι του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., το δε κόστος τους καλύπτεται ήδη από το τίμημα που καταβάλλει ο Οργανισμός ως αντάλλαγμα στον αντισυμβαλλόμενο πάροχο υπηρεσιών υγείας. **Με έγγραφό της, η Διεύθυνση Νομικών Υποθέσεων του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., επιβεβαίωσε ότι «οι ιδιωτικές κλινικές μπορούν να επιβάλουν στους ασφαλισμένους να υπογράψουν δήλωση ότι θα καλύψουν εξ ιδίων χρημάτων αποκλειστικά και μόνο παροχές που δεν αποζημιώνονται σύμφωνα με τον Ε.Κ.Π.Υ. και τη νομοθεσία περί Κ.Ε.Ν. (π.χ. αναβάθμιση θέσης, μη κοστολογημένες πράξεις)»,** ζήτησε να ελεγχθούν αντίγραφα των υπεύθυνων δηλώσεων που δίδουν οι ιδιωτικές κλινικές για υπογραφή από τους ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και να γίνει επιτακτική υπόδειξη για άμεση συμμόρφωση και για αναδρομική επιστροφή των αχρεωστήτως εισπραχθέντων ποσών.

Χαρακτηριστικές είναι επίσης οι ακόλουθες περιπτώσεις: α) ασφαλισμένος που υποβλήθηκε σε καρδιοχειρουργική επέμβαση, κλήθηκε να καταβάλει συμμετοχή στη δαπάνη, παρότι δεν προβλέπεται για τη συγκεκριμένη κατηγορία επεμβάσεων⁴¹ β) η νοσηλεία σε ανώτερη θέση από την προβλεπόμενη στον Ε.Κ.Π.Υ. του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. (που περιλαμβάνει θάλαμο με 4 κλίνες), από επιλογή του ασφαλισμένου, επισύρει επιπλέον χρεώσεις

---

41. ΦΥ 242138

για το σύνολο της νοσηλείας και όχι μόνο, όπως θα έπρεπε, για τη διαφορά θέσης⁴², γ) ασφαλισμένος επιβαρύνθηκε οικονομικά για τη νοσηλεία του σε κλίνη της Μ.Ε.Θ., αντιμετωπίστηκε ως ιδιώτης και χρεώθηκε με το σύνολο της δαπάνης, επειδή το ιδιωτικό θεραπευτήριο, παρότι όφειλε, κατά παράβαση των συμβατικών του υποχρεώσεων ως συμβεβλημένος πάροχος, δεν είχε δηλώσει στον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. πόσες κλίνες Μ.Ε.Θ. διαθέτει συνολικά, σύμφωνα με την άδεια λειτουργίας του και πόσες από αυτές διαθέτει στον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. για τη νοσηλεία ασθενών του⁴³.

Σημαντική για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων τόσο του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. όσο και των ασφαλισμένων του από παράνομες οικονομικές χρεώσεις, είναι η αρμοδιότητα της Υπηρεσίας Ελέγχου Δαπανών Υγείας Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (ΥΠ.Ε.Δ.Υ.Φ.Κ.Α) του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. Το έργο της ΥΠ.Ε.Δ.Υ.Φ.Κ.Α, σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο, συνίσταται κυρίως στον δευτεροβάθμιο έλεγχο δαπανών υγείας του Οργανισμού, στην επιθεώρηση συμβεβλημένων παρόχων υγείας, στον έλεγχο του έργου των ελεγκτών πρωτοβάθμιου ελέγχου και στην επιβολή ποινών στους παρόχους επί των παραβάσεων που διαπιστώνονται στους διενεργούμενους ελέγχους. Σε αυτήν απευθύνεται ο Συνήγορος στο πλαίσιο της διερεύνησης αναφορών με συναφές αντικείμενο, προκειμένου να διακριβωθεί η νομιμότητα των επιπλέον χρεώσεων που επιβάλλονται κατά περίπτωση στους ασφαλισμένους. Μετά την ολοκλήρωση της διερεύνησης από την πλευρά της, η ΥΠ.Ε.Δ.Υ.Φ.Κ.Α. διατυπώνει τα συμπεράσματά της και κατά περίπτωση προχωράει στην επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε βάρος ιδιωτών παρόχων υπηρεσιών υγείας που παρανομούν.

Από τη μέχρι τώρα εμπειρία του Συνηγόρου, επισημαίνονται δυσλειτουργίες στον τρόπο λειτουργίας της ΥΠ.Ε.Δ.Υ.Φ.Κ.Α. που σχετίζονται και με τον αυξημένο αριθμό καταγγελιών. Ειδικότερα, παρατηρούνται μεγάλες καθυστερήσεις στη διενέργεια των ελέγχων και την ολοκλήρωση της διαδικασίας αξιολόγησης με την επιβολή κυρώσεων, αλλά και στη συνεργασία με την Ανεξάρτητη Αρχή με συνέπεια να ενισχύεται η απροθυμία λογοδοσίας από την πλευρά των ιδιωτικών θεραπευτηρίων, να καθίσταται εν πολλοίς αποτελεσματικός ο διενεργούμενος έλεγχος και οι ασφαλισμένοι του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. να μην προστατεύονται επαρκώς έναντι πιέσεων που τους ασκούνται από ιδιωτικά θεραπευτήρια για την εξόφληση ποσών, των οποίων η νομιμότητα αμφισβητείται και ελέγχεται⁴⁴.

---

42. ΦΥ 248681, 245966

43. ΦΥ 254729

44. Βλ. και ετήσια έκθεση 2015, σελ. 47

Σε συνάντηση εργασίας, στις 17.10.2019, στελεχών του Συνηγόρου του Πολίτη με τον Γενικό Επιθεωρητή της ΥΠ.Ε.Δ.Υ.Φ.Κ.Α., συζητήθηκαν προστάσεις για τη βελτίωση της συνεργασίας της υπηρεσίας αυτής, με την Αρχή.

Η κατ' επανάληψη επιβολή πρόσθετων παράνομων χρεώσεων σε ασφαλισμένους του από συμβεβλημένους ιδιώτες παρόχους υγείας, οδήγησε τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. στην προσθήκη του άρθρου 61 στον ισχύοντα Ε.Κ.Π.Υ.⁴⁵, σύμφωνα με το οποίο, οι δικαιούχοι κατά τη νοσηλεία τους σε πάσης φύσεως συμβεβλημένες ιδιωτικές δομές περίθαλψης, δεν υποχρεούνται σε καμία πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση πέραν όσων προβλέπονται στον Κανονισμό και στη σύμβαση των παρόχων με τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ., εκτός κι αν οι ίδιοι επιθυμούν, με γραπτή δήλωσή τους, αναβάθμιση θέσης νοσηλείας. Επίσης, προβλέπεται ότι η αναβάθμιση θέσης νοσηλείας δεν συνοδεύεται από διαφορετική τιμολόγηση των εξετάσεων στον ασθενή.

6.2. Κοινωνικο-ασφαλιστικά ζητήματα από την εφαρμογή του ν. 4387/2016.

Με τον ν. 4387/2016, επιχειρήθηκε η πλήρης αναμόρφωση του συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, στο πλαίσιο ενός Ενιαίου Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλειας.

Βασικές προβλέψεις του νέου θεσμικού πλαισίου ήταν η ενοποίηση όλων των προηγούμενων φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης και η ένταξή τους σε έναν ενιαίο εθνικό φορέα, τον Ε.Φ.Κ.Α., καθώς επίσης και η θέσπιση ενιαίων κανόνων για όλους τους ασφαλισμένους και συνταξιούχους.

Με τη δημιουργία του Ε.Φ.Κ.Α. και τη θέσπιση ενιαίων κανόνων ρύθμισης των κοινωνικοασφαλιστικών ζητημάτων, επιχειρήθηκε η αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανέκυπταν από τον κατακερματισμό των συνταξιοδοτικών και ασφαλιστικών ρυθμίσεων, την πολυνομία και την ανισότητα στις παροχές.

6.2.1. Ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής πληροφοριακού συστήματος Ε.Φ.Κ.Α. για επιμέρους ασφαλιστικά αιτήματα

Επιδίωξη της επιχειρούμενης μεταρρύθμισης ήταν η εξασφάλιση κανόνων ισονομίας και κοινωνικής δικαιοσύνης, καθώς επίσης και η αύξηση της αποτελεσματικότητας μέσω της απλούστευσης και ενοποίησης των διαδικασιών του συστήματος. Ωστόσο, η απουσία, μεταξύ άλλων,

---

45. ΦΕΚ Β 2315/2019

προηγούμενου σχεδιασμού και προσαρμογής των πληροφοριακών συστημάτων με σκοπό την εφαρμογή και υλοποίηση των ενιαίων κανόνων που θεσπίζονται με τον ν. 4387/2016, έχουν ως αποτέλεσμα, τρειςήμισι χρόνια μετά την ψήφιση του σχετικού νόμου και τρία έτη μετά την έναρξη λειτουργίας του Ε.Φ.Κ.Α.⁴⁶, να παραμένουν σε εκκρεμότητα βασικές μηχανογραφικές εφαρμογές, απαραίτητες για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του νεοσύστατου φορέα.

Μετά την έναρξη λειτουργίας του Ε.Φ.Κ.Α., ο Συνήγορος έχει λάβει ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό αναφορών από πολίτες, οι οποίοι ζητούν την παρέμβαση της Αρχής για ζητήματα που σχετίζονται με την απουσία ανάπτυξης νέων εφαρμογών προσαρμοσμένων στους ενιαίους κανόνες που προβλέπονται από το νομοθετικό πλαίσιο, δυσλειτουργίες ή έλλειψη διασυνδεσιμότητας των ήδη υπαρχόντων πληροφοριακών συστημάτων του Ε.Φ.Κ.Α. Τα ζητήματα αυτά, εκτός των άλλων, προκαλούν υπέρμετρες καθυστερήσεις στην διεκπεραίωση των εκκρεμών ασφαλιστικών υποθέσεων, εμποδίζοντας την έγκυρη, έγκαιρη και αποτελεσματική εξυπηρέτηση των πολιτών.

Ακραίο παράδειγμα στέρξης ώριμων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων λόγω απουσίας μηχανογραφικής εφαρμογής, αποτελούν οι περιπτώσεις συνταξιοδότησης με συνυπολογισμό χρόνου ασφάλισης σε άλλο κράτος της Ε.Ε. ή σε χώρες που έχουν συνάψει με την Ελλάδα διμερείς συμβάσεις κοινωνικής ασφάλισης. Περιπτώσεις ασφαλισμένων οι οποίοι έχουν διαδοχικό χρόνο ασφάλισης στην Ελλάδα και χρόνο ασφάλισης σε χώρες της Ε.Ε. ή σε χώρες με τις οποίες η Ελλάδα έχει συνάψει διμερείς συμβάσεις και εκκρεμεί αίτημα χορήγησης σύνταξης λόγω αναπηρίας ή θανάτου, αδυνατούν να λάβουν τις συνταξιοδοτικές παροχές που δικαιούνται. Λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη, ότι στις περιπτώσεις αυτές, οι δικαιούχοι δεν μπορούν, σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, να λάβουν προσωρινή σύνταξη, εφόσον δεν έχουν αυτοτελές συνταξιοδοτικό δικαίωμα με τους ελληνικούς χρόνους ασφάλισης, η έλλειψη μηχανογραφικής εφαρμογής έχει ως αποτέλεσμα την στέρξη των συντάξιμων αποδοχών τους επί τρειςήμισι έτη.

Διαπιστώθηκε επίσης ότι συνταξιοδοτικά ή ασφαλιστικά αιτήματα παραμένουν σε εκκρεμότητα, είτε λόγω καθυστέρησης ανάπτυξης νέας μηχανογραφικής εφαρμογής είτε λόγω έλλειψης διασυνδεσιμότητας μεταξύ των υφιστάμενων μηχανογραφικών συστημάτων, σε περιπτώσεις που εκκρεμεί αίτημα για:

- τη μετατροπή σύνταξης αναπηρίας σε γήρατος

---

46. Σημ.: από την 1.1.2017

- την έκδοση τροποποιητικών αποφάσεων
- την αναθεώρηση οριστικών συνταξιοδοτικών αποφάσεων λόγω μεταβολής προς το ευμενέστερο της νομοθεσίας που διέπει τις υπό εξέταση ασφαλιστικές περιπτώσεις
- τη χορήγηση ανείσπρακτου ποσού σύνταξης σε κληρονόμους αποβι-
ώσαντος συνταξιούχου λόγω μη ενοποίησης των ταμειακών υπηρε-
σιών του τ. Ο.Α.Ε.Ε. με το Ο.Π.Σ. του τ. Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ
- τον υπολογισμό επικουρικών συντάξεων στις περιπτώσεις διαδοχι-
κής ασφάλισης με Επαγγελματικό Ταμείο Ασφάλισης
- τη χορήγηση εξόδων κηδείας σε ασφαλισμένους του τ. Ο.Α.Ε.Ε. και
τ. Ο.Γ.Α.
- την πίστωση αναδρομικών ποσών, εντός του 2019, σε συνταξιούχους
όλων των κατηγοριών
- στις περιπτώσεις μη ταυτοποίησης στοιχείων Ε.Φ.Κ.Α. με τον αριθμό
μητρώου ΔΙΑΣ
- την απαλλαγή ορκωτών λογιστών από τις εισφορές ασθένειας υπέρ
ΕΦΚΑ
- την ολοκλήρωση της προαιρετικής ασφάλισης
- τη χορήγηση δεύτερης ανταποδοτικής σύνταξης
- την επιστροφή εισφορών που καταβλήθηκαν μετά από τη διακοπή
της ασφάλισης και είχαν βεβαιωθεί από το Κ.Ε.Α.Ο., την επιστροφή
εισφορών οι οποίες καταλογίστηκαν από το Κ.Ε.Α.Ο. με ατομική ει-
δοποίηση ληξιπρόθεσμων οφειλών και την ανάκτηση οφειλών του τ.
Ο.Γ.Α. που διαβιβάστηκαν στο Κ.Ε.Α.Ο. και την επιστροφή ποσών από
οφειλές συνταξιοδοτούμενων με διαδοχική ασφάλιση, στους οποί-
ους η οφειλή είχε διαβιβαστεί στο Κ.Ε.Α.Ο. και ταυτόχρονα παρακρα-
τείται από τη σύνταξή τους
- την αυτόματη μηχανογραφική ανανέωση ασφαλιστικής ικανότητας
εργαζομένων με Δελτίο Παροχής Υπηρεσιών
- τη χορήγηση προσωρινής σύνταξης με παράλληλη εφαρμογή της
ρύθμισης του ν. 4611/2019
- την εφαρμογή του άρθρου 9 παρ. β του ν. 4611/2019 στους ασφαλι-
σμένους οφειλότες του Ο.Γ.Α. που τελούν υπό συνταξιοδότηση
- την παράταση των επιδομάτων τετραπληγίας- παραπληγίας
- την έκδοση βεβαιώσεων ασφάλισης και ασφαλιστικής ενημερότη-
τας/ικανότητας για νεοεισερχόμενους στο επάγγελμα αγρότες

- την πίστωση αναδρομικών ποσών συντάξεων στους συνταξιούχους στους οποίους είχε διακοπεί η προσαύξηση λόγω τέκνων και η οποία επαναχορηγήθηκε καθώς και στις περιπτώσεις των παιδιών που λαμβάνουν σύνταξη λόγω θανάτου του γονέα τους
- την απεικόνιση και τον συμψηφισμό εισφορών που εισπράττονται μέσω εργοσήμου με τις εισφορές που καταβάλλονται στον Κλάδο Κύριας Ασφάλισης Αγροτών.

Με παρεμβάσεις του προς τη Διοίκηση του Ε.Φ.Κ.Α.⁴⁷ ο Συνήγορος επιχείρησε να αναδείξει τις σχετικές εκκρεμότητες, επαναλαμβάνοντας την πάγια τοποθέτησή του ότι οι ηλεκτρονικές εφαρμογές που χρησιμοποιούνται από τις δημόσιες υπηρεσίες αποτελούν μεν εργαλεία για την αποτελεσματικότερη άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, δεν μπορούν όμως να τις προσδιορίζουν ή να εμποδίζουν την πλήρη και έγκαιρη απόλαυση κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων. Διαφορετικά, καταλήγουν εν τοις πράγμασι να ακυρώνουν τη βασική επιδίωξη της επιχειρούμενης ασφαλιστικής μεταρρύθμισης, που είναι μεταξύ άλλων η μείωση της γραφειοκρατίας, η αύξηση της αποτελεσματικότητας και η απλοποίηση των διαδικασιών κατά τη χορήγηση παροχών και συντάξεων.

Το εύρος των εμφανιζόμενων προβλημάτων, η παρατεταμένη χρονική διάρκειά τους και οι συνέπειες των υπέρμετρων καθυστερήσεων στους συναλλασσόμενους πολίτες, κατά την άποψη της Αρχής, καθιστά επιτακτική την αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων επίλυσης των σχετικών εκκρεμοτήτων, με παράλληλη επίσπευση των απαραίτητων ενεργειών για την ανάπτυξη και ολοκλήρωση των μηχανογραφικών εφαρμογών. Έτσι, θα είναι σε θέση ο Ε.Φ.Κ.Α. να προχωρά στην άμεση διεκπεραίωση κάθε ασφαλιστικού ζητήματος που απαιτεί μηχανογραφική υποστήριξη⁴⁸.

6.2.2. Έκδοση διοικητικών πράξεων επανυπολογισμού των συντάξεων σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4387/2016 - Μη ανάρτηση ενημερωτικών σημειωμάτων στην ιστοσελίδα του ΕΦΚΑ

Το ζήτημα της εξατομικευμένης ενημέρωσης των συνταξιούχων για μεταβολές που συνδέονται άμεσα με συνταξιοδοτικά τους δεδομένα, αποτελεί πάγια τοποθέτηση του Συνηγόρου του Πολίτη⁴⁹.

Σε συνέχεια παλαιότερης παρέμβασής του και ανάδειξης του θέματος

47. Έγγραφα υπ'αρ. πρωτ. 253417/13229/14.3.2019 και 261631/428/7.1.2020

48. ΦΥ 253417, 246326, 261934

49. ΦΥ 261704, 263647, 263041, 262431.

της ενημέρωσης των ασφαλισμένων για τον τρόπο υπολογισμού των ποσών που τους επιστράφησαν ως αχρεωστήτως παρακρατηθείσες εισφορές ασθένειας⁵⁰, ο Συνήγορος επανήλθε με σειρά εγγράφων του προς τον Διοικητή του Ε.Φ.Κ.Α.⁵¹. Ειδικότερα επεσήμανε ότι η μη ανάρτηση των μηνιαίων ενημερωτικών σημειωμάτων συντάξεων από τον Ιανουάριο του 2019 και έπειτα, θίγει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα των συνταξιούχων στην εξατομικευμένη ενημέρωση.

Σε άμεση συνάρτηση με το ζήτημα της ενημέρωσης των συνταξιούχων και της πρόσβασής τους σε πληροφορίες που συνδέονται με τα συνταξιοδοτικά τους δεδομένα, βρίσκεται και το ζήτημα της έκδοσης απόφασης επανυπολογισμού της σύνταξής τους που διενεργήθηκε σύμφωνα με τον ν. 4387/2016. Το σχετικό ζήτημα έθεσε εγγράφως ο Συνήγορος⁵² στον Διοικητή του Ε.Φ.Κ.Α. με αφορμή πλήθος αναφορών που έλαβε μετά από το υπ' αριθμ. πρωτ. Σ60/14/704781/7.6.2019 Γενικό Έγγραφο της Διεύθυνσης Νομοθεσίας και Συντονισμού Συντάξεων της Κεντρικής Υπηρεσίας του Ε.Φ.Κ.Α. Με το ανωτέρω έγγραφο υποστηρίχθηκε ότι εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του Ε.Φ.Κ.Α. να εκδώσει ή όχι διοικητική πράξη για τον επανυπολογισμό των συντάξεων.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι με το επίμαχο γενικό έγγραφο, ο Ε.Φ.Κ.Α. παραβλέπει το γεγονός ότι το διοικητικό όργανο είναι υποχρεωμένο να προβεί στον επανυπολογισμό της κύριας σύνταξης ενός εκάστου συνταξιούχου που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του ν. 4387/2016, βάσει του συνόλου των στοιχείων που οφείλει να λάβει υπ' όψιν.

Επίσης, η Αρχή υποστήριξε, ότι δεν καταλείπεται κανένα περιθώριο διακριτικής ευχέρειας στο διοικητικό όργανο, δεδομένου ότι ο επανυπολογισμός κάθε σύνταξης διενεργείται κατά δέσμια αρμοδιότητα του ασφαλιστικού φορέα, εφόσον προβλέπεται ρητώς από τον νόμο και σε εφαρμογή των παραμέτρων που ορίζονται σε αυτόν. Επίσης η αποτύπωση αυτή στο πληροφοριακό σύστημα, με τη μορφή μηνιαίου ενημερωτικού σημειώματος συντάξεων, έπεται και προϋποθέτει την έκδοση της εκτελεστής διοικητικής πράξης του επανυπολογισμού, την οποία απλώς αποτυπώνει.

Περαιτέρω, η μη έκδοση διοικητικών πράξεων επανυπολογισμού των

---

50. Ετήσια έκθεση 2018, σελ 123 https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.ehtisies_ektheseis_documents.559321

51. Τα υπ' αριθμ. πρωτ. 255432/7137/11.02.2019, 257413/24443/20.5.2019, & 261704/31031/24.6.2019 έγγραφα

52. Έγγραφο υπ' αρ. 261704/31031/24.6.2019

συντάξεων και συνακόλουθα η παράλειψη ή πλημμελής ενημέρωση των συνταξιούχων για τις παραμέτρους που ελήφθησαν υπ' όψη, δεν συνάδει προς την αρχή της χρηστής διοίκησης και τη συναφή αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, αφού η διερεύνηση της ορθότητας του υπολογισμού αυτών είναι αναγκαία, ώστε να μην καταλείπεται οιαδήποτε αμφιβολία ως προς τη νομιμότητα του υπολογισμού. Πολύ δε περισσότερο, αφού η εν λόγω διαδικασία πολλές φορές ενέχει τον κίνδυνο ανθρωπίνων λαθών ή και αυθαιρέτων κρίσεων, στο πλαίσιο της αναζήτησης της προσφορότερης πηγής σε περιπτώσεις μη ύπαρξης αναλυτικών διαθεσίμων στοιχείων.

Σύμφωνα με την άποψη του Συνηγόρου, κάθε συνταξιούχος θα πρέπει να γνωρίζει ποια στοιχεία ελήφθησαν υπ' όψη και με ποιόν ακριβώς τρόπο έγινε ο επανυπολογισμός της δικής του σύνταξης. Μόνο υπό αυτές τις προϋποθέσεις τηρείται η αρχή της διαφάνειας της διοικητικής δράσης και η υποχρέωση ενημέρωσης των ασφαλισμένων και τίθενται οι ελάχιστες προϋποθέσεις που απαιτούνται για την άσκηση του δικαιώματος ακρόασης και δικαστικής προστασίας των πολιτών⁵³. Η Αρχή πρότείνει να γίνει η, κατά το δυνατόν, άμεση έγγραφη γνωστοποίηση των ατομικών διοικητικών πράξεων στους συνταξιούχους, που θα περιλαμβάνουν τον αναλυτικό τρόπο και το αποτέλεσμα του επανυπολογισμού της σύνταξης τους με αναφορά όλων των δεδομένων που λήφθηκαν υπ' όψιν για τον σκοπό αυτό.

Τέλος, ο Συνήγορος πρότείνει η παραπάνω διαδικασία να γίνει αυτόματα, με την αξιοποίηση των πληροφοριακών συστημάτων του φορέα και όχι με φυσικά έγγραφα, λόγω του πολύ υψηλού αριθμού συνταξιούχων που αυτή αφορά. Πρότείνει επίσης οι σχετικές διοικητικές πράξεις να είναι διαθέσιμες σε όλους τους συνταξιούχους, ηλεκτρονικά, στην αντίστοιχη ηλεκτρονική τους μερίδα. Επισημάνθηκε ότι το ηλεκτρονικό έγγραφο αυτό είναι κρίσιμο να περιλαμβάνει τη διατύπωση ότι «επέχει θέση ατομικής διοικητικής πράξης» ή αντίστοιχου με αυτή περιεχομένου, με μνεία ασφαλώς και των προθεσμιών για την άσκηση των προβλεπόμενων ένδικων μέσων.

Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, επικαλούμενο και την ανωτέρω παρέμβαση του Συνηγόρου, με δελτίο τύπου⁵⁴ ενημέρωσε τους συνταξιούχους για την ανάρτηση του ενημερωτικού σημειώματος συντάξεων μηνός Ιανουαρίου 2019, στο οποίο απεικονίζονται τα πληρωτέα ποσά των συντάξεων μετά την αναπροσαρμογή τους, σύμφωνα

---

53. Σύνταγμα, άρθρο 20 §§1 και 2

54. Δελτίο Τύπου της 1.10.2019

με τις διατάξεις του ν. 4387/2019. Ταυτόχρονα ενημέρωσε τους συνταξιούχους για τη δυνατότητα υποβολής ένστασης/αίτησης θεραπείας για τη λειτουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας στον διαδικτυακό τόπο του Ε.Φ.Κ.Α. στην περίπτωση διαφωνιών τους με τα αναφερόμενα στο ενημερωτικό σημείωμα.

7. Μετανάστευση

Ο Συνήγορος του Πολίτη, έχοντας την αρμοδιότητα της προστασίας δικαιωμάτων, ιδιαίτερα των ευάλωτων ομάδων, συνεχίζει να ασχολείται συστηματικά με τα θέματα της μεταναστευτικής πολιτικής της χώρας, παρακολουθώντας τις τρέχουσες νομοθετικές εξελίξεις στο πεδίο, διατυπώνοντας -όπου είναι αναγκαίο- προτάσεις για τη βελτίωσή τους και ασκώντας έλεγχο στον τρόπο εφαρμογής της υφιστάμενης μεταναστευτικής νομοθεσίας από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Ειδικά σε ό,τι αφορά το πρόβλημα των μεγάλων καθυστερήσεων κατά τη διαδικασία χορήγησης και ανανέωσης αδειών διαμονής, το οποίο εξακολουθεί να είναι ανεπίλυτο, ο Συνήγορος σταθερά παραμένει συνομιλητής της Διοίκησης, προτείνοντας συγκεκριμένους τρόπους αντιμετώπισης και βελτίωσης των χρόνων διεκπεραίωσης των αιτήσεων.

7.1. Καθυστερήσεις στη διαδικασία χορήγησης/ ανανέωσης αδειών διαμονής

Οι υπέρμετρες **καθυστερήσεις** που παρατηρούνται κατά την **εξέταση** όλων των κατηγοριών αδειών διαμονής, είτε αφορούν αρχική χορήγηση, είτε ανανέωση προηγούμενης άδειας, τόσο από τις αρμόδιες υπηρεσίες της Διεύθυνσης Μεταναστευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη⁵⁵, όσο και από την πλειοψηφία των Διευθύνσεων Αλλοδαπών και Μετανάστευσης (Δ.Α.Μ.) των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας, εξακολουθούν να αποτελούν, για μια ακόμη χρονιά, το βασικό ζήτημα μεγάλου αριθμού αναφορών που απασχόλησε την Αρχή. Έτσι, παρότι επί σειρά ετών ο Συνήγορος έχει επισημάνει το πρόβλημα και έχει προβεί σε ανάλογες προτάσεις και παρά τις προσπάθειες της Διοίκησης να ομαλοποιήσει τις διαδικασίες αυτές, ο χρόνος διεκπεραίωσης των αιτημάτων παρουσιάζει ακόμη σημαντικές καθυστερήσεις. Οι

---

55. Σημ.: Πρώην Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής

καθυστερήσεις αυτές, που αποτελούν έκφραση κλασικής μορφής κακοδιοίκησης, αποτυπώνονται στις ετήσιες εκθέσεις της Αρχής των τελευταίων ετών.

Ειδικότερα δε, όσον αφορά την κατηγορία των αδειών διαμονής για **εξαιρετικούς λόγους**, η καθυστέρηση δεν εντοπίζεται μόνο στη μακρά διάρκεια της ουσιαστικής εξέτασης του αιτήματος, αλλά κυρίως στη μακρόχρονη αναμονή για την κατάθεση αυτού, δεδομένου ότι ο **καθορισμός της ημερομηνίας** κατάθεσης σχετικού αιτήματος στις αρμόδιες υπηρεσίες (ιδίως της Αττικής) υπερβαίνει το έτος από την εκδήλωση της σχετικής βούλησης των ενδιαφερομένων.

Συνέπεια των ανωτέρω καθυστερήσεων για τους ενδιαφερόμενους υπηκόους τρίτων χωρών, είναι η αποστέρησή τους από στοιχειώδεις δυνατότητες ασφαλούς διαβίωσης και εργασίας και η καθυστέρηση ένταξής τους, παρά την πολυετή παραμονή τους στη χώρα και την συχνά άτυπη συμμετοχή τους σε παραγωγικές διαδικασίες. Κατ' αυτόν τον τρόπο, καθίσταται εν τοις πράγμασι, ως ένα βαθμό, κενό γράμμα η αντικατάσταση του άρθρου 19 του Ν. 4251/2014 με το Ν. 4540/2018 που είχε ως στόχο την απλούστευση της διαδικασίας με αντικειμενικά κριτήρια, καταργώντας, δηλαδή, την προσκόμιση εγγράφων ανάπτυξης ιδιαίτερων δεσμών με τη χώρα. Ενίοτε, δε, η χρονοβόρα αυτή διαδικασία λειτουργεί αποτρεπτικά για την κατάθεση ανάλογων αιτημάτων από τους υπηκόους τρίτων χωρών, με αποτέλεσμα να συνεχίζουν να παραμένουν σε καθεστώς μη νόμιμης διαμονής και να αντιμετωπίζουν πλήθος προβλημάτων στον καθημερινό τους βίο.

Ο Συνήγορος, ως αποδέκτης πληθώρας σχετικών αναφορών από υπηκόους τρίτων χωρών και στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, συνέχισε τον ανοικτό διάλογο με τη Διοίκηση ως προς τους **τρόπους αντιμετώπισης** των ανωτέρω δυσλειτουργιών, υπενθυμίζοντας τις πάγιες συστάσεις του για επαρκή στελέχωση των υπηρεσιών, μετεγκατάστασή τους, όπου κρίνεται αναγκαίο, σε καταλληλότερες κτιριακές υποδομές, παροχή επιπλέον υλικοτεχνικών μέσων, δυνατότητα ηλεκτρονικού καθορισμού ημερομηνίας για κατάθεση αιτημάτων για εξαιρετικούς λόγους και, τέλος, δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής αιτήματος και συμπληρωματικών εγγράφων για οποιαδήποτε κατηγορία αδειών διαμονής. Προτάσεις, οι οποίες σαφώς θα επιφέρουν, όπως αντιλαμβάνονται και οι αρμόδιοι υπηρεσιακοί παράγοντες, απλούστευση και επιτάχυνση των σχετικών διαδικασιών.

Προς την κατεύθυνση αυτή ενεργοποιήθηκε πιλοτικά **αυτοματοποιημένη διαδικασία καθορισμού ραντεβού στη Δ.Α.Μ. Νοτίου Τομέα, Πειραιά και Νήσων**, μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας, η οποία ωστόσο παρουσίασε προβλήματα κατά την εφαρμογή της και γίνονται προσπάθειες για τη

βελτίωσή της. Επιπλέον, εντός του Οκτωβρίου 2019, ολοκληρώθηκαν οι διαδικασίες **πρόσληψης προσωπικού** με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, αρχικά για ένα οκτάμηνο, με δυνατότητα ανανέωσης, γεγονός το οποίο αξιολογούμε ότι θα συμβάλει στην επιτάχυνση των σχετικών διαδικασιών. Σύμφωνα δε με εκτίμηση της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Υπουργείου, μετά την ανωτέρω ενίσχυση σε δυναμικό, τα εκκρεμή αιτήματα για χορήγηση αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, τα οποία είχαν κατατεθεί μέχρι και την έναρξη ισχύος της Υ.Α. 58114/2016⁵⁶, αναμένεται να εξετασθούν έως τις αρχές του 2020. Στο ίδιο ως άνω πλαίσιο για την αποσυμφόρηση των Δ.Α.Μ. των μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας κινήθηκε και η **έκδοση της Υ.Α. 9907/2019/19**⁵⁷, με την οποία δίνεται η δυνατότητα κατάθεσης αιτήματος έκδοσης μόνιμης άδειας διαμονής επενδυτή του άρθρου 20 παρ. Β του Ν. 4251/2014 σε οποιαδήποτε υπηρεσία μιας στάσης των Δ.Α.Μ. των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας και όχι υποχρεωτικά σε εκείνη στην οποία υπάγεται το ακίνητο που πρόκειται να αποκτηθεί.

Ο Συνήγορος αντιλαμβάνεται τα σοβαρά προβλήματα των καθυστερήσεων που οφείλονται κυρίως σε λόγους ανεπαρκούς στελέχωσης των αρμοδίων υπηρεσιών, σε συνδυασμό με τον αυξημένο όγκο αιτημάτων για χορήγηση/ανανέωση των αδειών διαμονής. Η Αρχή αναγνωρίζει τις προσπάθειες που καταβάλουν τα στελέχη των υπηρεσιών αυτών προς την κατεύθυνση της ταχύτερης και απλουστευμένης διαδικασίας εξέτασής τους, ωστόσο κρίνει ότι ακόμα δεν έχει επιτευχθεί ο στόχος της ομαλής διαχείρισής τους και της εξάλειψης της κακοδιοίκησης στο πεδίο αυτό⁵⁸.

8. Οργανισμοί εγγείων βελτιώσεων – αγροτική γη υψηλής παραγωγικότητας

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαχρονικά εξετάσει αναφορές πολιτών σχετικά με τις εγγειοβελτιωτικές υποδομές και την αγροτική γη υψηλής

---

56. «Ανακαθορισμός αρμοδίων αρχών έκδοσης αδειών διαμονής που χορηγούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 19 του Ν. 4251/2014, όπως ισχύει», (ΦΕΚ Β' 4471) με έναρξη ισχύος στις 03.04.2017)

57. ΦΕΚ Β' 1106

58. Ενδεικτικά οι ΦΥ 266368, 269659, 268641, 266573

παραγωγικότητας⁵⁹. Διαπίστωσε την ευρύτητα και τον κατακερματισμό τόσο του ισχύοντος νομικού πλαισίου όσο και των αρμοδίων υπηρεσιών και των οργανισμών εποπτείας και διαχείρισης.

Βασικά προβλήματα στην επαρκή λειτουργία των ΟΕΒ και αίτια δημιουργίας προστριβών με τους πολίτες είναι:

- οι ασαφείς και παρωχημένες διατάξεις ισχύουσες ήδη από το 1943
- οι διαφορετικές νομικές μορφές φορέων διαχείρισης,
- η αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων,
- η έλλειψη πρακτικών χρηστής διοίκησης,
- η απουσία επιβλέπουσας αρχής,
- η υποστελέχωση,
- οι περιορισμένοι οικονομικοί πόροι,
- οι διαφοροποιήσεις στην τιμολογιακή πολιτική,
- η ελλιπής εναρμόνιση με τις διατάξεις του περιβαλλοντικού δικαίου και
- οι ελλείψεις ψηφιοποίησης των περιοχών ευθύνης των φορέων διαχείρισης.

8.1. Παροχή νερού για την άρδευση αγροτεμαχίου στον Εθνικό Κάμπο Ξυλοκάστρου⁶⁰

Η αντιμετώπιση ζητημάτων ελλιπούς προγραμματισμού παροχής αρδευτικού ύδατος και διακριτικής απόδοσης αυτού σε όμορα αγροτεμάχια με συνέπεια την πιθανή άδικη χρέωση των αντίστοιχων τελών στην περιοχή της Κορίνθου, απασχόλησε την Αρχή. Επί της ουσίας, για τον εν λόγω Τ.Ο.Ε.Β.⁶¹ προέκυψαν ζητήματα ελλιπούς προγραμματισμού με αποτέλεσμα την πιθανότητα στρεβλούς διαχείρισης των διατιθέμενων υδάτων και ύπαρξης ανισομέρειας μεταξύ των μελών του Τ.Ο.Ε.Β. Οι εκάστοτε υδρονομείς αδυνατούν να τηρήσουν κάποιον στοιχειώδη προγραμματισμό και σειρά προτεραιότητας, με αποτέλεσμα την αδυναμία παροχής επαρκούς ποσότητας ύδατος, την παροχή αυτού σε ακατάλληλες ώρες ή την παροχή αυτού σε υπερβολικές ποσότητες, με συνέπεια

---

59. ΦΥ 259901, 263483, 253273, 263033

60. ΦΥ 259901

61. Τοπικός Οργανισμός Εγγείων Βελτιώσεων

την υπερχειλίση. Συνεπώς κατέστη προφανές ότι πρέπει σε όλα τα μέλη να γνωστοποιείται εγκεκριμένος, από τα αρμόδια διοικητικά όργανα του Τ.Ο.Ε.Β., προγραμματισμός παροχής ύδατος ο οποίος θα εμπεριέχει την σειρά προτεραιότητας μεταξύ των μελών. Παράλληλα, επειδή οι απαιτούμενες ώρες άρδευσης μπορεί να αυξηθούν από πολλές αιτίες, συνιστάται στον προγραμματισμό να λαμβάνεται υπόψη η δυσμενέστερη δυνατή συνθήκη. Θα πρέπει να διευκρινίζεται ποιός τηρεί το σχετικό αρχείο και με ποια διαδικασία γίνεται η διαπίστωση και καταγραφή των ωρών υδροδότησης, πώς ενημερώνει ο υδρονομέας τους παραγωγούς για το πότε θα αρδεύσουν και πώς πιστοποιείται και αποδεικνύεται η άρδευση. Επίσης από τα διαλαμβανόμενα της υπόθεσης προκύπτει ότι ο κρινόμενος Τ.Ο.Ε.Β. αντιμετωπίζει ζητήματα υποστελέχωσης και οικονομικής δυσχέρειας και ως εκ τούτου αδυναμία συντήρησης των αρδευτικών υποδομών, του εξοπλισμού και της αστυνόμευσης των υδάτων.

Η Αρχή θεωρεί ότι ο οικείος Τ.Ο.Ε.Β. θα πρέπει να λάβει μέτρα έτσι ώστε να εξυπηρετούνται όλοι οι δικαιούχοι, αναλογικά και δίκαια, λαμβάνοντας υπόψη, όπου απαιτείται, το είδος των καλλιέργειών με επιστημονικά κριτήρια, για την άρδευση των ιδιοκτησιών τους, διευκρινίζοντας πως καταρτίζεται η σειρά προτεραιότητας των παραγωγών που ζητούν να αρδεύσουν τα χωράφια τους και το αν τηρούνται εν προκειμένω αρχεία με αριθμό πρωτοκόλλου. Συναφές είναι και το ερώτημα για το αν εκδίδονται ενημερωτικές οδηγίες προς τους πολίτες σχετικά με την ορθή διαχείριση του υδατικού δυναμικού της περιοχής ενδιαφέροντος, αν υπάρχει μηχανισμός παρακολούθησης και επιβολής κυρώσεων για τις «κακές» πρακτικές. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής και τον κίνδυνο υποβιβασμού κάθε μορφής, στον οποίο είναι εκτεθειμένοι οι υδάτινοι πόροι θα πρέπει ο Τ.Ο.Ε.Β., κατά τη χωρική του αρμοδιότητα, να προβαίνει σε σχετικό προληπτικό σχεδιασμό.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο αρμόδιο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και στις αρμόδιες υπηρεσίες της Περιφέρειας και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ζητώντας την παρακολούθηση των προβλημάτων, την ανάληψη πρωτοβουλίας για την επίλυσή τους και τη σχετική ενημέρωση.

8.2. Επιβολή παγίων τελών σε μη αρδευόμενο οικόπεδο από τον Τ.Ο.Ε.Β. Πεδιάδος Μόρνου⁶²

Στην περίπτωση επιβολής παγίων τελών σε μη αρδευόμενο οικόπε-

---

62. ΦΥ 263483

δο από τον Τ.Ο.Ε.Β. Πεδιάδος Μόρνου και μη χρήση των αντίστοιχων υποδομών, κατόπιν παρέμβασης της Αρχής, διευκρινίστηκε η υποχρέωση της αναφερόμενης να εγγραφεί ως μέλος στον Τ.Ο.Ε.Β. καθόσον η έκτασή της εντάσσεται στην περιοχική δικαιοδοσία του Οργανισμού. Η Αρχή υποστήριξε τη διάκριση μεταξύ της περιοχικής δικαιοδοσίας και της περιοχικής ωφελείας με την τελευταία να περιλαμβάνει αυστηρά τις περιοχές που εξυπηρετούνται από τις υπάρχουσες εγχειοβελτιωτικές υποδομές. Επομένως, τα γεωτεμάχια εντός σχεδίου πόλεως ή οικισμών που δεν συνιστούν αγροτική εκμετάλλευση και εξυπηρετούνται από δημοτικά δίκτυα υδροδότησης και αποχέτευσης ή ιδιωτικές γεωτρήσεις, δεν εντάσσονται στην περιοχική ωφελείας και ως εκ τούτου οι ιδιοκτήτες τους θα πρέπει να απαλλάσσονται από κάθε φύσεως εισφορές που σχετίζονται με τους Τ.Ο.Ε.Β. Η Αρχή έχει ζητήσει διευκρινήσεις και την λήψη ενεργειών ως προς τον ορισμό και διάκριση των ανωτέρω περιοχών καθώς και για την πρόθεση ψηφιοποίησης αυτών.

8.3. Άρνηση χορήγησης πληροφοριών για έργο που πραγματοποιήθηκε στο Τ.Ο.Ε.Β. Πελοπίου⁶³

Πολίτης ζήτησε από τον Τ.Ο.Ε.Β του Δ. Αρχαίας Ολυμπίας συγκεκριμένη πληροφόρηση για τεχνικό έργο παρέμβασης. Το Τ.Ο.Ε.Β. Πελοπίου απάντησε ότι το έργο έγινε με τη συναίνεση του, αρνήθηκε όμως να δώσει πληροφορίες σχετικά με την μελέτη του έργου και αποδεικτικά στοιχεία της χρονολογίας εκτέλεσής του, αναφέροντας ότι δεν μπορούν να απαντήσουν καθόσον οι Τ.Ο.Ε.Β. βρίσκονται εκτός πεδίου εφαρμογής του Ν. 2690/1999⁶⁴ και επομένως δεν υποχρεούνται στην παροχή τέτοιων πληροφοριών και χορήγηση σχετικών εγγράφων. Η Αρχή ενημέρωσε τον Τ.Ο.Ε.Β ότι έχοντας δημόσιο⁶⁵ χαρακτήρα προφανώς έχει και τις υπο-

---

63. ΦΥ 253273

64. Βλ. Γνμ. Ν.Σ.Κ 545/2001

65. Οι Τ.Ο.Ε.Β. ανήκουν στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης και χρηματοδοτούνται από το κράτος και από τον κρατικό προϋπολογισμό...Οι Τ.Ο.Ε.Β. θεωρούνται Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, πλην όμως είναι με πάγια νομολογία και πρόσφατη υπουργική απόφαση οι Τ.Ο.Ε.Β. είναι οργανισμοί κοινής ωφελείας του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Υπάρχει μία εγκύκλιος του 1994 από το υπουργείο Γεωργίας που οριοθετεί τους φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα, στους οποίους κατατάσσει και τους Τ.Ο.Ε.Β. Βάσει του άρθρου 51 του ν. 1842/90 σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παρ. 6, περίπτωση γ, του ν. 1943/91, οι ΤΟΕΒ περιλαμβάνονται στον δημόσιο τομέα παρά τη νομική μορφή τους σαν Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, λόγω του ότι έχουν καθαρά δημόσιο χα-

χρεώσεις των δημόσιων φορέων και ως εκ τούτου τα ΝΠΙΔ δεν μπορεί να αρνούνται τη χορήγηση πληροφοριών πάσης φύσης στους πολίτες. Τελικά υπήρξε η σχετική ενημέρωση για το σχετικό έργο και η αποδοχή της υποχρέωσης χορήγησης πληροφοριών.

8.4. Αγροτική Γη Υψηλής Παραγωγικότητας (Α.Γ.Υ.Π.)

Με ΚΥΑ του 2010 καθορίστηκαν τα κριτήρια κατάταξης της αγροτικής γης, όπως προέβλεπε ο ν.2637/1998. Με την τροποποίηση της ΚΥΑ, το 2011, ορίζεται ότι *«η παρούσα εκδίδεται για να χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά και μόνο σαν βάση για τον καθορισμό των γεωγραφικών ορίων της Αγροτικής Γης Υψηλής Παραγωγικότητας [ΑΓΥΠ] και την έκδοση της κοινής Υπουργικής απόφασης της παρ. 2 του άρθρου 56 του ν. 2637/1998 ... όπως το άρθρο αυτό τροποποιήθηκε και ισχύει»*. Η διάταξη αυτή ερμηνεύεται όμως με τέτοιο τρόπο που έχει ως αποτέλεσμα οι αρμόδιες επιτροπές να μη λαμβάνουν υπόψη τα κριτήρια της ΚΥΑ στη λήψη αποφάσεων για τον χαρακτηρισμό μιας έκτασης, με την αιτιολογία ότι αυτό αφορά τον καθορισμό των ορίων και ότι δεν περιλαμβάνονται προδιαγραφές για την ελάχιστη έκταση και τη μέθοδο δειγματοληψίας. Ενώ δηλαδή χρησιμοποιούν τα κριτήρια για οριοθέτηση δεν τα χρησιμοποιούν για το χαρακτηρισμό συγκεκριμένων αγροτικών εκτάσεων. Δεν υπάρχει εξουσιοδότηση από το νόμο για θέσπιση κριτηρίων οριοθέτησης μιας περιοχής, αλλά κριτηρίων χαρακτηρισμού μιας έκτασης ως ΑΓΥΠ. Πρέπει επομένως να θεσπιστούν πανελλαδικά κριτήρια και κοινή μεθοδολογία με βάση τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής, με την βέλτιστη επιστημονική και τεχνική γνώση, για τον χαρακτηρισμό μιας αγροτικής έκτασης (και ως ΑΓΥΠ) και την προστασία του εν λόγω φυσικού πόρου.

ρακτήρα, έχει ανατεθεί σε αυτούς εκ του νόμου άσκηση υπηρεσίας που προσιδιάζει σε Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου όπως η διοίκηση των υδάτων, η ρύθμιση χρήσεως αυτών κτλ, και επιδιώκουν κοινωφελείς και εν γένει δημόσιους σκοπούς. Οι ΟΕΒ υπάγονται στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης και αυτό προκύπτει από το επικυρωμένο εν έτη 2018 Μητρώο Υπηρεσιών και Φορέων της Ελληνικής Διοίκησης του Υπουργείου Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Στο κεφάλαιο 17, στις σελίδες 82-83 οι ΤΟΕΒ και οι ΓΟΕΒ κατατάσσονται αναλυτικά στο Μητρώο των Υπηρεσιών και Φορέων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων της Γενικής Κυβέρνησης. Κακώς λοιπόν δεν εξοφλούνται, ή δεν επιχορηγούνται από το κράτος για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους...»

9. Προσλήψεις

Εντός του 2019, ο Συνήγορος διερεύνησε ζητήματα προσλήψεων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα τόσο με τη γενική του αρμοδιότητα, όσο και με την ειδική του αρμοδιότητα ως φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης κατά την πρόσβαση στην εργασία.

Σε αυτό το πλαίσιο:

- Αξιολόγησε το σύστημα διορισμού και πρόσληψης μόνιμων και αναπληρωτών εκπαιδευτικών σε σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πρότεινε σειρά μέτρων βελτίωσης στο Υπουργείο Παιδείας
- Διερεύνησε το ζήτημα της πρόβλεψης ορίου ηλικίας σε προκηρύξεις θέσεων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και εξέτασε τη συνδρομή ή μη των νομίμων προϋποθέσεων που επιτρέπουν αποκλίσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης

9.1. Προσλήψεις Εκπαιδευτικών

9.1.1. Νέο σύστημα διορισμού και πρόσληψης μόνιμων και αναπληρωτών εκπαιδευτικών σε σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

A. Μόνιμοι εκπαιδευτικοί

Η πρόσληψη μόνιμων εκπαιδευτικών υλοποιείτο από το έτος 1998 και εντεύθεν μέσω γραπτού διαγωνισμού που διενεργούσε το ΑΣΕΠ κάθε δύο έτη. Παρά ταύτα, σε συνέχεια ειδικότερων νομοθετικών ρυθμίσεων, μεγάλο μέρος των κενών οργανικών θέσεων στελεχωνόταν από εκπαιδευτικούς ενταγμένους σε πίνακες με μόνο κριτήριο την προϋπηρεσία.

Στη συνέχεια, με τις διατάξεις της παρ.1 του άρθρ.2 του ν 3848/2010⁶⁶, προβλέφθηκε η διενέργεια διαγωνισμού εκπαιδευτικών μέσω Α.Σ.Ε.Π. κάθε τρία έτη για την κατάρτιση πίνακα κατάταξης εκπαιδευτικών κατά κλάδο και ειδικότητα. Η κατάταξη θα λάμβανε χώρα βάσει βαθμολογίας στο διαγωνισμό, ακαδημαϊκών κριτηρίων, πραγματικής προϋπηρεσίας

---

66. όπως αυτές τροποποιήθηκαν με τις διατάξεις του ν. 4093/2012

και κοινωνικών κριτηρίων. Από τον πίνακα αυτό θα γίνονταν τόσο μόνιμοι διορισμοί όσο και προσλήψεις αναπληρωτών εκπαιδευτικών. Μέχρι, ωστόσο, τη διενέργεια γραπτού διαγωνισμού, εξακολούθησε να ισχύει το διπτό σύστημα διορισμού.

Με την υπ' αρ. 527/2015 απόφασή του, το ΣτΕ έκρινε ότι ο διορισμός εκπαιδευτικών με βάση μόνο την προϋπηρεσία τους, αντίκειται στις αρχές της ισότητας και της αξιοκρατίας⁶⁷, διότι έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των διορισμών από τους πίνακες διοριστέων του διαγωνισμού του Α.Σ.Ε.Π. Το δικαστήριο δέχτηκε ότι η προϋπηρεσία αναπληρωτή ή ωρομισθίου εκπαιδευτικού επιτρεπώς, καταρχήν, λαμβάνεται υπόψη προκειμένου να προσαυξηθεί η βαθμολογία σε διαγωνισμό του Α.Σ.Ε.Π. για τον διορισμό σε θέσεις μόνιμων εκπαιδευτικών, ενώ παράλληλα, έχει λειτουργήσει ως κριτήριο για την εκ νέου πρόσληψη εκπαιδευτικών ως αναπληρωτών ή ωρομισθίων και την απόκτηση, ως εκ τούτου, περαιτέρω σχετικής προϋπηρεσίας. Τονίζει, ωστόσο, ότι η απόκτηση της εν λόγω προϋπηρεσίας ανάγεται σε προσλήψεις αναπληρωτών ή ωρομισθίων, οι οποίες δεν είχαν υπαχθεί στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής και δεν προκύπτει ότι έχουν γίνει με αξιοκρατικές εγγυήσεις.

Μετά τη δημοσίευση αυτής της απόφασης του ΣτΕ, οι προαναφερθείσες διατάξεις, που θεωρήθηκαν αντισυνταγματικές, παρέμειναν, ορθά, ανεφάρμοστες και το Υπουργείο δεν προέβη σε διορισμούς μόνιμων εκπαιδευτικών. Επιπλέον, από το έτος 2010 μέχρι και το έτος 2018 δεν διενεργήθηκε γραπτός διαγωνισμός για την πρόσληψη μόνιμων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

B. Αναπληρωτές/ωρομισθιοι εκπαιδευτικοί

Η πρόσληψη των αναπληρωτών/ωρομισθίων εκπαιδευτικών υλοποιείτο, κατ' αρχήν, από πίνακες καταρτισμένους με μόνο κριτήριο την προϋπηρεσία και στη συνέχεια, βάσει των διατάξεων της παρ. 5 του άρθρου 6 του ν. 3255/2004 με κριτήριο την προϋπηρεσία αλλά και τις μονάδες πάνω από τη βαθμολογική βάση που οι υποψήφιοι λάμβαναν στους γραπούς διαγωνισμούς του Α.Σ.Ε.Π.

Με τις διατάξεις του ν. 3848/2010 προβλέφθηκε η πρόσληψη αναπληρωτών/ωρομισθίων από πίνακες που θα καταρτίζονταν έπειτα από γραπτό διαγωνισμό μέσω ΑΣΕΠ και με κριτήρια τη βαθμολογία στο διαγωνισμό, την προϋπηρεσία αλλά και ακαδημαϊκά και κοινωνικά κριτήρια. Επίσης, με τις ίδιες διατάξεις προβλεπόταν ότι, μέχρι τη διενέργεια του γραπτού διαγωνισμού, εξακολουθούν να εφαρμόζονται οι διατάξεις του

---

67. αρ. 4 παρ. 1 και αρ. 103 παρ. 7 του Συντάγματος

ν. 3255/2004, ως μεταβατικό σύστημα, το οποίο και επικράτησε, αφού μέχρι το έτος 2018 δεν προκηρύχθηκε γραπτός διαγωνισμός.

Το ΣΤΕ, με την με αριθμό 4303/2015 απόφασή του, επεσήμανε ότι η θέσπιση μεταβατικού συστήματος προσλήψεων αναπληρωτών εκπαιδευτικών είναι συνταγματικώς ανεκτή, εφόσον περιορίζεται σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα ως την εφαρμογή του παγίου συστήματος. Επιπλέον, το ΣΤΕ, με τη νεότερη με αριθμό 1882/2017 απόφασή του, έκρινε ότι το προβλεπόμενο με τις διατάξεις του ν. 3848/2010 μεταβατικό σύστημα πρόσληψης αναπληρωτών εκπαιδευτικών από τους πίνακες που καταρτίζονται με βάση μόνο την προϋπηρεσία είναι συνταγματικό, δεν είναι, όμως, συνταγματικώς επιτρεπτή η επέκταση του συστήματος αυτού πέραν του σχολικού έτους 2018-2019.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, με έγγραφό του προς τον Υπουργό Παιδείας⁶⁸, ανέλυσε την κατά τα ανωτέρω διαμορφωθείσα κατάσταση στον ευαίσθητο χώρο της πρόσληψης εκπαιδευτικών, ειδικά μετά τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας και ζήτησε να εφαρμοστούν οι διατάξεις του ν. 3848/2010, οι οποίες παρέμεναν ανεφάρμοστες επί σειρά ετών.

Επεσήμανε ότι, αν και το μεταβατικό σύστημα προσλήψεων διενεργείται κατά τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις, δεν διασφαλίζει την πρόσληψη ως αναπληρωτών εκπαιδευτικών των αξιότερων υποψηφίων, κατόπιν αξιολόγησης και συνεκτίμησης του συνόλου των ουσιαστικών και τυπικών τους προσόντων.

Αυτό συμβαίνει διότι μοριοδοτεί τους υποψηφίους αφενός με το κριτήριο της προϋπηρεσίας, η οποία όμως δεν έχει αποκτηθεί, όπως κρίθηκε από τη νομολογία του ΣΤΕ, μέσω διαδικασίας που να εγγυάται την τήρηση των αρχών της ισότητας και της αξιοκρατίας, αφετέρου με το κριτήριο του αριθμού των βαθμολογικών μονάδων που τυχόν έχουν λάβει εκπαιδευτικοί επιτυχόντες στους δύο τελευταίους σχετικούς διαγωνισμούς. Παραλείπεται έτσι η συνεκτίμηση και η βαθμολόγηση ακαδημαϊκών κριτηρίων (π.χ. τίτλων σπουδών, μεταπτυχιακών συναφών με το γνωστικό αντικείμενο της εκπαίδευσης, διδακτορικών τίτλων, γνώσης ξένων γλωσσών, πιστοποιημένης γνώσης χειρισμού η/υ κ.ά.), κοινωνικών κριτηρίων (π.χ. αναπηρία, αριθμό τέκνων κ.ά.) ή άλλων ουσιαστικών προσόντων, τα οποία ενδέχεται να κατέχουν εκπαιδευτικοί. Συνεπώς, υποψήφιοι με, συχνά, υψηλά τυπικά και ουσιαστικά προσόντα δεν μπορούν να τα αξιοποιήσουν και παραμένουν άνεργοι.

---

68. Αρ.πρωτ. 228372/33009/25.7.2017

Τα ζητήματα αυτά θα ήταν δυνατόν να αντιμετωπιστούν με την εφαρμογή των διατάξεων του ν.3848/2010, την επιλογή, δηλαδή, των εκπαιδευτικών κατόπιν διαγωνισμού διενεργούμενου από το Α.Σ.Ε.Π. και συνεκτίμησης προκαθορισμένων αντικειμενικών κριτηρίων.

Τα έτος 2019, με τις διατάξεις του ν. 4589/2019, ο γραπτός διαγωνισμός του Α.Σ.Ε.Π. αντικαθίσταται με διαγωνιστική διαδικασία πλήρωσης θέσεων με σειρά προτεραιότητας. Σύμφωνα με το νέο σύστημα λαμβάνονται υπόψη και μοριοδοτούνται εξίσου προϋπηρεσία, ακαδημαϊκά και κοινωνικά κριτήρια. Με τις διατάξεις αυτές για πρώτη φορά προβλέπεται η κατάρτιση ενιαίου πίνακα διορισμών μονίμων και πρόσληψης αναπληρωτών, Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού και Βοηθητικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού, για όλη τη χώρα, **κάτι που επανειλημμένα είχε ζητήσει ο Συνήγορος δεδομένου ότι οι πίνακες αυτών των δύο κατηγοριών συντάσσονταν ανά Περιφέρεια Εκπαίδευσης δημιουργώντας διάφορα προβλήματα.**

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών πολιτών (περί τις 200 αναφορές) με έγγραφα⁶⁹ προς τους Υπουργούς Παιδείας πρότεινε σειρά βελτιώσεων, μεταξύ των οποίων και τις ακόλουθες:

- Να γίνονται αποδεκτοί οι τίτλοι σπουδών αλλοδαπής που έχουν αναγνώριση από το Σ.Α.Ε.Π.
- Προκειμένου για πρόσληψη σε δομές Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, να λαμβάνεται υπόψη μόνο η προϋπηρεσία στην Ειδική Αγωγή ή να μοριοδοτείται η προϋπηρεσία στην Ειδική Αγωγή ως εξειδικευμένη προϋπηρεσία
- Να γίνεται αποδεκτή η επιμόρφωση τετρακοσίων (400) ωρών στην Ειδική Αγωγή εφόσον έχει υλοποιηθεί από Α.Ε.Ι. ή δημόσιο φορέα που εποπτεύεται από το Υπουργείο Παιδείας, χωρίς να τίθεται χρονική διάρκεια εντός της οποίας η επιμόρφωση πραγματοποιήθηκε.
- Να αποκτήσουν δυναμικότητα οι αξιολογικοί πίνακες, ήτοι να εμπλουτίζονται συνεχώς με νέα στοιχεία των ήδη εγγεγραμμένων σε αυτούς ώστε να επανακατατάσσονται, όπως και να δίνεται η δυνατότητα να εισάγονται σε αυτούς νέοι υποψήφιοι. Οι διορισμοί και οι προσλήψεις να υλοποιούνται με τον πίνακα των διορισμών ή των προσλήψεων που θα υφίσταται στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή.
- Να ζητείται το πιστοποιητικό στρατολογικής κατάστασης και το πιστοποιητικό ελληνομάθειας κατά το χρόνο του διορισμού ή της πρό-

---

69. Έγγραφα με.αρ. πρωτ. 261094/33263/3.7.2019 και 261094/52503/23.10.2019

σληψης και όχι κατά την ημερομηνία υποβολής υποψηφιότητας στη διαδικασία διορισμού/πρόσληψης⁷⁰.

9.2. Όριο Ηλικίας για συμμετοχή σε προκηρύξεις θέσεων εργασίας στο Δημόσιο και τον Ιδιωτικό τομέα

Ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης πλήθους αναφορών από πολίτες⁷¹, οι οποίοι αναζητούσαν εργασία στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα, διαπίστωσαν όμως ότι δεν είχαν πρόσβαση σε μια σειρά από θέσεις εργασίας, από τις οποίες αποκλείονταν εκ των προτέρων η συμμετοχή τους, λόγω ηλικίας. Πρόκειται για θέσεις στον τραπεζικό τομέα, στις Δ.Ε.Κ.Ο. και στις μεταφορές. Κοινό χαρακτηριστικό τους ήταν, ότι στις σχετικές προκηρύξεις που είχαν εκδοθεί, περιλαμβάνονταν (ανώτατο) όριο ηλικίας για τη δήλωση συμμετοχής, το οποίο κυμαίνονταν από το 28ο έτος για κάποιες θέσεις, μέχρι το 30ο έτος, το 35ο, το 40ο έτος και το 45ο έτος αντίστοιχα.

Η ηλικία αποτελεί προστατευόμενο χαρακτηριστικό στη νομοθεσία κατά των διακρίσεων. Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνωρίζοντας ότι η ηλικία συνιστά χαρακτηριστικό ευαλωτότητας στην αγορά εργασίας, ιδίως με το πέρασμα των χρόνων και μέσα σε συνθήκες αβέβαιου ή επισφαλούς οικονομικού περιβάλλοντος, την συμπεριέλαβε στα πεδία για τα οποία απαγορεύονται οι διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας. Σύμφωνα με το προοίμιο της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ⁷², η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ηλικίας αποτελεί ουσιώδες στοιχείο για την πραγματοποίηση των στόχων που καθορίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση και για την ενθάρρυνση της ποικιλομορφίας στην απασχόληση. Τυχόν αποκλίσεις από την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, οι οποίες είναι επιτρεπτές υπό το κανονιστικό πλαίσιο της Οδηγίας, πρέπει να εφαρμόζονται στενά, καθώς εισάγουν εξαιρέσεις από τον γενικό κανόνα σεβασμού της.

Επιπλέον, στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας περιλαμβάνεται, πέραν της ενεργούς απασχόλησης και η πρόσβαση σε αυτήν, καθώς γίνεται ρητή μνεία «στα κριτήρια επιλογής και τους όρους πρόσληψης ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχίας καθώς και τους όρους υπηρεσιακής και επαγγελματικής εκπαίδευσης».

70. ΦΥ 257641, 261211, 261094, 260770, 258186

71. Ενδεικτικά ΦΥ 220773, 225783, 243683, 254188

72. Σημείο 25

Με το ν. 4443/2016 ενσωματώθηκε η Οδηγία 2000/78/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη. Στα άρθρα 4 και 6 του νόμου - τα οποία αποτελούν μεταφορά των αντίστοιχων άρθρων της Οδηγίας - προβλέπονται οι δικαιολογημένες παρεκκλίσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης. Το άρθρο 4, αναφέρεται γενικώς σε όλα τα πεδία διάκρισης, για τα οποία είναι επιτρεπτή η διαφορετική μεταχείριση, όταν χαρακτηριστικό που συνδέεται με αυτά, αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση που εξυπηρετεί έναν θεμιτό σκοπό και εφόσον η προϋπόθεση είναι ανάλογη. Το άρθρο 6, αναφέρεται ειδικά στην ηλικία και ορίζει ότι, είναι επιτρεπτή η ειδικώς αιτιολογημένη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, εφόσον η μεταχείριση αυτή προβλέπεται στο νόμο προς εξυπηρέτηση σκοπών της πολιτικής της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, τα δε μέσα επίτευξης των σκοπών αυτών είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Στις υποθέσεις που εξέτασε ο Συνήγορος, ζήτησε καταρχήν από τους αρμόδιους φορείς την αιτιολόγηση της θέσπισης ηλικιακών κριτηρίων, τα οποία αν και προβλέπονταν στις υπουργικές αποφάσεις, που μνημονεύονταν στις προκηρύξεις των φορέων, δεν αιτιολογούνταν ούτε στις προκηρύξεις, ούτε στις οικείες κανονιστικές πράξεις. Οι φορείς απέστειλαν τις εισηγήσεις με τις οποίες είχαν ζητήσει τη θέσπιση ηλικιακών κριτηρίων και εκ νέου τις έγγραφες θέσεις τους, στις οποίες υποστήριζαν την αναγκαιότητα των ηλικιακών ορίων, καθώς και την πεποίθησή τους ότι δεν παραβιαζόταν η αρχή της ίσης μεταχείρισης. Στις απαντήσεις τους επικαλούνταν, σε γενικές γραμμές, τόσο τις διατάξεις των άρθρων 4 και 6 της Οδηγίας όσο και του νόμου, που προβλέπουν τις προαναφερόμενες εξαιρέσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Τα επιχειρήματα που επικαλέστηκαν προς την Αρχή ομαδοποιούνται ως εξής:

- οι προκηρυσσόμενες θέσεις εργασίας απαιτούν καλή φυσική κατάσταση και οι συνθήκες εργασίας είναι ιδιαίτερα απαιτητικές και αντίξοες
- Το όριο ηλικίας είναι αναγκαίο λόγω της ιδιάζουσας φύσης και των ιδιαίτερων καθηκόντων του προσωπικού του φορέα
- απαιτείται εύλογος χρόνος εργασίας πριν τη συνταξιοδότηση του προσωπικού
- απαιτείται περίοδος εκπαίδευσης πριν από την ανάθεση καθηκόντων
- μετά από τη συμπλήρωση συγκεκριμένης ηλικίας, το προσωπικό δεν εκτελεί τα καθήκοντα των προκηρυσσόμενων θέσεων αλλά διοικητικά καθήκοντα

- εξυπηρετούνται οι πολιτικές απασχόλησης του φορέα
- διατηρείται ηλικιακή ισορροπία στην κατανομή του προσωπικού
- λαμβάνεται υπόψη η ηλικιακή διάρθρωση της ιεραρχικής δομής
- εξυπηρετείται η άμβλυση της υπέρμετρης επιβάρυνσης του εργοδότη από τις συχνές αλλαγές θέσεων εργασίας των εργαζομένων για λόγους υγείας και εξασφαλίζεται ένα εγγυητικό πλαίσιο ομαλής λειτουργίας της εργασιακής σύμβασης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ομαδοποίησε τις υποθέσεις ανά προκήρυξη και ανά φορέα και εξέτασε τη συνδρομή ή μη των νομίμων προϋποθέσεων που επιτρέπουν αποκλίσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης, ξεχωριστά, για κάθε προβλεπόμενη θέση εργασίας. Μετά την αλληλογραφία, τη συλλογή στοιχείων και τη μελέτη της νομοθεσίας και της νομολογίας, συνέταξε πορίσματα, στα οποία διατύπωσε τα συμπεράσματα του ως εξής:

A. Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 του Ν. 4443/2016, τυχόν διαφορετική ηλικιακή μεταχείριση, η οποία προβλέπεται κατά παρέκκλιση της γενικής αρχής απαγόρευσης των ηλικιακών διακρίσεων, προκειμένου να μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη, πρέπει απαραίτητως να πληροί αθροιστικά τρεις προϋποθέσεις: α) να εξειδικεύονται οι λόγοι για τους οποίους το καθοριζόμενο ηλικιακό όριο συνιστά ουσιαστικό και καθοριστικό προσόν για την άσκηση των επαγγελματικών καθηκόντων των προκηρυσσόμενων θέσεων, β) να εξειδικεύεται ο σκοπός που υπηρετεί η θέσπιση του συγκεκριμένου ηλικιακού ορίου και γ) να προκύπτει η προσφορότητα και αναγκαιότητα θέσπισής του, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας.

Περαιτέρω, από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (Δ.Ε.Ε.)⁷³ προκύπτει, ότι, το κατά πόσον ένα χαρακτηριστικό συνδεδεμένο με την ηλικία συνιστά ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση, εξετάζεται σε σχέση με την άσκηση συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας και των ανάλογων καθηκόντων που θα ανατεθούν στον νεοπροσλαμβανόμενο⁷⁴. Στις περισσότερες δε αποφάσεις, ανεξαρτήτως του διατακτικού τους, τονίζεται ο εξαιρετικός χαρακτήρας της σχετικής παρέκκλισης και εξετάζεται η συνδρομή κάθε μίας αναγκαίας προϋπόθεσης ξεχωριστά, με βάση την εξεταζόμενη περίπτωση. Οι ιδιαίτερες σωματικές ικανότητες αποτελούν χαρακτηριστικό που

---

73. Βλ. Δ.Ε.Ε. C-229/2008, Wolf, C-258/2015, Sorondo, C-416/2013, VitalPerez

74. Αντίστοιχη εθνική νομολογία, ΣΕ 1680 και 1681/2013 και 2168/2014 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, υπ' αρ. 807/2013 απόφαση του Εφετείου Θεσ/νίκης.

συνδέεται με την ηλικία⁷⁵. Τυχόν απαίτησή τους, όμως, θα πρέπει να είναι απολύτως αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική εκτέλεση συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας.

Β. Όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 6 του ν. 4443/2016, σύμφωνα με τη νομολογία του Δ.Ε.Ε., μπορούν να θεωρηθούν ως «θεμιτοί» κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 της οδηγίας 2000/78, οι στόχοι που έχουν χαρακτήρα γενικού συμφέροντος και διακρίνονται από τους αμιγώς ατομικούς λόγους οι οποίοι χαρακτηρίζουν την κατάσταση του εργοδότη, όπως είναι η μείωση του κόστους ή η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Ωστόσο δεν είναι δυνατόν να αποκλείεται ότι ένας εθνικός κανόνας αναγνωρίζει κατά την επιδίωξη των εν λόγω θεμιτών στόχων, ορισμένο βαθμό ευελιξίας στους εργοδότες⁷⁶. Όμως, επίσης κατά πάγια νομολογία του Δ.Ε.Ε., μια ρύθμιση είναι κατάλληλη να διασφαλίσει την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου μόνον αν αποσκοπεί πράγματι στην επίτευξή του με συνοχή και συστηματικότητα⁷⁷.

Στο πλαίσιο αυτό, έχουν κριθεί ως θεμιτοί στόχοι: α) η προώθηση των προσλήψεων, ως πεδίο άσκησης κοινωνικής πολιτικής απασχόλησης των κρατών μελών που εφαρμόζεται με εργαλεία της εθνικής πολιτικής περί την αγορά εργασίας, τα οποία αποσκοπούν στη βελτίωση των ευκαιριών ένταξης ορισμένων κατηγοριών εργαζομένων στον ενεργό βίο⁷⁸ και β) η ισόρροπη ηλικιακή διάρθρωση, που συνίσταται στην ταυτόχρονη παρουσία εντός του επίμαχου επαγγέλματος, νέων εργαζομένων, που βρίσκονται στην αρχή της σταδιοδρομίας τους και μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων, που βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο της σταδιοδρομίας τους. Η ισόρροπη ηλικιακή διάρθρωση στοχεύει στη διευκόλυνση του προγραμματισμού των αποχωρήσεων από την υπηρεσία, τη διασφάλιση της προαγωγής υπαλλήλων, και μάλιστα των νεότερων σε ηλικία, και την αποφυγή των ένδικων διαφορών που θα μπορούσαν ενδεχομένως να ανακύψουν λόγω συνταξιοδότησης⁷⁹.

Ενόψει του προαναφερθέντος περιθωρίου εκτιμήσεως που αναγνωρίζεται στα κράτη-μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους, δεν μπορεί να

75. Βλ. Δ.Ε.Ε. C-229/2008, Wolf (σκέψη 41), C-416/2013, Vital Perez (σκέψεις 37 και 39), C-258/2015, Sorondo (σκέψη 34).

76. Βλ. απόφαση C-388/07, Age Concern England

77. Ενδεικτικά, σκέψη 55 της C-250/2009 και C-268/2009 Georgiev

78. Ενδεικτικά, σκέψη 65 της C-341/2008 Petersen, σκέψη 45 της C-250/09 και C-268/09 Georgiev

79. Σκέψη 60 της C-159/2010 και C-160/2010 Fuchs & Köhler

αποκλεισθεί η προώθηση των προσλήψεων νεαρών ατόμων και η ισόρροπη ηλικιακή ανάπτυξη του προσωπικού ως θεμιτός στόχος, κατά τη διενέργεια προσλήψεων. Θα πρέπει όμως, σε κάθε περίπτωση, μια τέτοια προσέγγιση να ερμηνεύεται στενά, καθώς συνιστά εξαίρεση από την γενική αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων και να αιτιολογείται με επάρκεια. Ακόμη και εάν οι στόχοι κρίνονται θεμιτοί, ο τρόπος και οι συγκεκριμένες ενέργειες υλοποίησής τους θα πρέπει να εναρμονίζονται με την αρχή της αναλογικότητας⁸⁰. Είναι επομένως αναγκαία η στάθμιση ανάμεσα στον επιδιωκόμενο σκοπό και στο μέτρο που κάθε φορά επιλέγεται για την επίτευξή του.

Σε πολλές από τις περιπτώσεις που εξέτασε η Αρχή, η επίκληση της αναγκαιότητας ιδιαίτερων σωματικών ικανοτήτων ήταν γενική και αόριστη και δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την από κοινού αιτιολόγηση καθηκόντων, τα οποία παρουσίαζαν μεγάλη ανομοιογένεια μεταξύ τους, ή δεν μπορούσε να αιτιολογηθεί με πειστικότητα η ιδιαιτερότητα της φύσης των καθηκόντων σε σχέση με την απαίτηση σωματικών ικανοτήτων. Σε κάποιες περιπτώσεις, όπου η φύση των καθηκόντων πράγματι απαιτούσε καλή φυσική κατάσταση ή ιδιαίτερες σωματικές ικανότητες, δεν αποδεικνυόταν ότι το ηλικιακό όριο ήταν όντως το απολύτως αναγκαίο και κατάλληλο μέσο για την επίτευξη του θεμιτού σκοπού. Αντίθετα, η ανάγκη ισόρροπης ηλικιακής διάρθρωσης ήταν πράγματι ένας θεμιτός στόχος που δικαιολογούσε τη θέσπιση ηλικιακού ορίου, μόνον όμως, για συγκεκριμένες θέσεις και εφόσον υποστηρίζονταν από τα προσκομιζόμενα στοιχεία σχετικά με την ηλικιακή κατανομή του υπηρετούντος προσωπικού.

10. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019, με την ψήφιση σειράς νομοθετημάτων⁸¹, επιχειρήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, η διαμόρφωση του Ενιαίου Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, μέσω της κατάργησης των Τεχνολογικών Ιδρυμάτων και της ένταξής τους σε υφιστάμενα πανεπιστημιακά ιδρύματα ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, της ίδρυσης νέων Πανεπιστημίων. Οι δομικές αλλαγές στον ακαδημαϊκό χάρτη της χώρας, με την κατάργηση των ιδρυμάτων του Τεχνολογικού Τομέα ως

---

80. C144/2004 Mangold

81. ν. 4521/2018, 4559/2018, 4589/2019, 4610/2019

αυτοτελών νομικών προσώπων και την πρόβλεψη άμεσης μετάβασης στη λειτουργία των νέων τμημάτων και ιδρυμάτων, επέφεραν πολυεπίπεδες συνέπειες στις ακαδημαϊκές λειτουργίες και διαδικασίες⁸².

Ο Συνήγορος προχώρησε στην καταγραφή των συνεπειών αυτών, οι οποίες θα πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα, με τη λήψη των κατάλληλων μέτρων.

10.1. Θεσμικές και λειτουργικές συνέπειες από την κατάργηση των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων

- Φοιτητές διατύπωσαν εύλογες ανησυχίες για την **ομαλή ολοκλήρωση των προγραμμάτων σπουδών των καταργούμενων τμημάτων Τ.Ε.Ι.** που συνεχίζουν, κατά το νόμο, μεταβατικά τη λειτουργία τους μέχρι την αποφοίτηση των εγγεγραμμένων σε αυτά φοιτητών. Ειδικότερα, οι προβληματισμοί αφορούσαν την ομαλή συνέχιση της εκπαιδευτικής λειτουργίας, τη διεξαγωγή της πρακτικής άσκησης και τη διενέργεια εξεταστικών διαδικασιών. Υπενθυμίζεται ότι τα μέλη Δ.Ε.Π. των καταργημένων τμημάτων Τ.Ε.Ι., σε αρκετές περιπτώσεις, εντάχθηκαν σε διαφορετικά τμήματα ή ακόμη και σε διαφορετικά ανώτατα ιδρύματα ανά την επικράτεια. Την ανησυχία εντείνει το γεγονός ότι οι τίτλοι σπουδών που θα χορηγούνται θα φέρουν το αμφισβητούμενο κύρος της απόκτησής τους από ένα τμήμα «κέλυφος», το οποίο μολονότι δεν υφίσταται πλέον ως ακαδημαϊκή οντότητα, συντηρείται πλασματικά για την περαιώση των εκπαιδευτικών εκκρεμοτήτων του.
- Αναφορές πολιτών ανέδειξαν ακόμη σημαντικές καθυστερήσεις κατά την υλοποίηση των συγχωνεύσεων των τμημάτων, εξαιτίας **οργανωτικών αδυναμιών των ιδρυμάτων να ανταποκριθούν, από άποψη διοικητικής και μηχανογραφικής στήριξης, σε τρέχουσες ακαδημαϊκές διαδικασίες.** Σε περιπτώσεις απαιτήθηκαν ακόμη και διαστήματα μηνών προκειμένου να ικανοποιηθούν αιτήματα για χορήγηση βεβαιώσεων και πιστοποιητικών, όπως ενδεικτικά των πιστοποιητικών φοίτησης με σκοπό τη χρήση για ασφαλιστικούς ή φορολογικούς λόγους ή των πιστοποιητικών περάτωσης σπουδών. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρήθηκε και ως προς τις διαδικασίες ανακήρυξης πτυχιούχων, διεξαγωγής των τελετών ορκωμοσίας και χορήγησης τίτλων σπουδών, την ευθύνη για τη διεκπεραίωση των οποίων φέρουν είτε τα

---

82. Ενδεικτικά οι ΦΥ 252214, 253569, 255433, 258475, 260980, 264517, 269010, 269155, 269163, 269238

όργανα των πανεπιστημιακών τμημάτων ένταξης ή τα συσταθέντα σε επίπεδο ιδρύματος Συμβούλια Ένταξης.

- Σε ό,τι αφορά τη φοιτητική μέριμνα, εντοπίστηκαν προβλήματα ως προς τη δυνατότητα πλήρωσης των όρων που αφορούν την επίδοση των φοιτητών για τη χορήγηση υποτροφιών ή του φοιτητικού στεγαστικού επιδόματος. Φοιτητές Τ.Ε.Ι., που κατελήφθησαν κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους από τις νομοθετικές μεταβολές, αναγκάστηκαν να προβούν σε τροποποίηση του προγράμματος σπουδών που ακολουθούν, εφόσον επέλεξαν να λάβουν τίτλο σπουδών Π.Ε. Η επιλογή αυτή συνεπαγόταν αντικατάσταση μαθημάτων του παλαιού προγράμματος σπουδών τους ή μη ολοκλήρωση της πρακτικής άσκησης και της διπλωματικής εργασίας, με αποτέλεσμα τα ιδρύματα φοίτησής τους να αδυνατούν πλέον να βεβαιώσουν τα απαιτούμενα ποσοστά επιτυχούς εξέτασης επί του ακολουθούμενου προγράμματος σπουδών. Κατόπιν τούτου, απερρίφθησαν για τους εν λόγω δικαιούχους οι αιτήσεις χορήγησης υποτροφίας στην κατηγορία των Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων του Ι.Κ.Υ. ή, ομοίως, οι αιτήσεις χορήγησης του φοιτητικού στεγαστικού επιδόματος, με συνέπεια οι φοιτητές να στερηθούν την οικονομική ενίσχυση που δίδεται με κοινωνικά κριτήρια για τη διεξαγωγή των σπουδών τους, για λόγους μη αναγόμενους σε δική τους υπαιτιότητα.
- Στο πεδίο των μετεγγραφών, διαπιστώθηκε ότι κατά το ακαδημαϊκό έτος 2019-2020, αφού δηλαδή ολοκληρώθηκε η κατάργηση των Τ.Ε.Ι. και αντιστοιχίστηκαν πολλά από τα πρώην τμήματα Τ.Ε.Ι. με πανεπιστημιακά τμήματα «συναφούς» γνωστικού αντικειμένου, προσφέρονταν διευρυμένες δυνατότητες επιλογών στους νεοεισερχόμενους φοιτητές που πληρούν τα κριτήρια μετεγγραφής, παρά το πιθανά μεγάλο εύρος διακύμανσης των μορίων εισαγωγής στα αντίστοιχα τμήματα. Έτσι, ήταν ορατός ο κίνδυνος υπερκορεσμού κεντρικών Πανεπιστημίων και αποψίλωσης των αντίστοιχων περιφερειακών. Αντίθετα, όπως διαπιστώθηκε από ικανό αριθμό αναφορών που υπεβλήθησαν στην Αρχή, σημαντικό ποσοστό φοιτητών, που πληρούσε τα κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια, αποκλείσθηκε από τη δυνατότητα μετεγγραφής, καθώς ορίστηκε ότι μετεγγραφές στα Τμήματα Τ.Ε.Ι., διενεργήθηκαν για τελευταία φορά κατά το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019. Ως εκ τούτου, φοιτητές εγγεγραμμένοι σε τμήματα Τ.Ε.Ι. κατά την έναρξη ισχύος των νόμων περί συνέργειας Πανεπιστημίων – Τ.Ε.Ι. (ουσιαστικά οι δευτεροετείς και άνω), δεν δικαιούνται να αιτηθούν μετεγγραφή σε άλλο τμήμα Τ.Ε.Ι., αφού δεν προβλέπονται μετεγγραφές μεταξύ τμημάτων υπό μεταβατική λειτουργία, αλλά ούτε και σε αντίστοιχα τμήματα Πανεπιστημίων.

- Με δεδομένο ότι, μετά την ψήφιση των ως άνω νομοθετημάτων, τα χορηγούμενα πτυχία των Α.Ε.Ι., με μοναδική εξαίρεση την Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε., θα είναι κατηγορίας Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (Π.Ε.), **προέκυψε από αποφοίτους Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Τ.Ε.) παλαιότερων ετών καθώς και συλλόγους αποφοίτων το αίτημα της αντιστοιχίσης και ισοτιμίας των πτυχίων τους** με αυτά που εφεξής θα χορηγούν τα αντίστοιχα πανεπιστημιακά τμήματα. Πρόταση του ΥΠ.Ε.Π.Θ. για την πρόβλεψη διαδικασίας που θα παρείχε στους αποφοίτους των Τ.Ε.Ι. τη δυνατότητα απόκτησης πτυχίου Π.Ε., χωρίς μεσολάβηση κατατακτηρίων εξετάσεων, ανακοινώθηκε ελάχιστα πριν τη μεταβολή της πολιτικής ηγεσίας, με αποτέλεσμα να μην δρομολογηθούν συγκεκριμένες ενέργειες.
- Η κατάργηση του Τεχνολογικού Τομέα αναμένεται να επηρεάσει και την **αυτοτελή ακαδημαϊκή αναγνώριση βασικών τίτλων σπουδών της αλλοδαπής** που απονεμήθηκαν μετά από σπουδές τριετούς διάρκειας. Με τις διατάξεις του άρθρου 71 του ν. 4610/2019 επήλθαν τροποποιήσεις στο θεσμικό πλαίσιο του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. και το καθεστώς της ακαδημαϊκής αναγνώρισης της ισοτιμίας ή ισοτιμίας και αντιστοιχίας βασικών τίτλων σπουδών της αλλοδαπής προς πτυχία ελληνικών Α.Ε.Ι. Έως τώρα, κάτοχοι βασικών τίτλων σπουδών Πανεπιστημίων της αλλοδαπής με πρόγραμμα σπουδών τριετούς διάρκειας επέλεγαν, σε πολλές περιπτώσεις, την αναγνώριση της ισοτιμίας και αντιστοιχίας των εν λόγω τίτλων προς πτυχία ημεδαπών Τ.Ε.Ι. Εφόσον, δε, ήταν κάτοχοι και αλλοδαπού μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, μπορούσαν να ζητήσουν την αναγνώριση της ισοτιμίας και αντιστοιχίας των βασικών τους τίτλων σπουδών προς πτυχία ελληνικών Πανεπιστημίων μετά από συνεκτίμηση και του μεταπτυχιακού τους τίτλου. Και στις δύο περιπτώσεις, ο Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. προέβαινε στην αναγνώριση της ισοτιμίας και αντιστοιχίας, με ή χωρίς την επιβολή εξέτασης πρόσθετων μαθημάτων, ανάλογα με τα κρινόμενα προγράμματα σπουδών των Πανεπιστημίων της αλλοδαπής. Από τη στιγμή όμως που θα πάψει η χορήγηση τίτλων σπουδών τμημάτων Τ.Ε.Ι., ελλοχεύει ο κίνδυνος της αδυναμίας αυτοτελούς ακαδημαϊκής αναγνώρισης βασικών τίτλων σπουδών της αλλοδαπής, οι οποίοι απονεμήθηκαν μετά από σπουδές τριετούς διάρκειας. Περαιτέρω, αυτονόητη είναι και η συνέπεια της αδυναμίας διακριτής ακαδημαϊκής αναγνώρισης των αλλοδαπών μεταπτυχιακών τίτλων, εφόσον οι τελευταίοι θα «ενσωματώνονται» στους αλλοδαπούς βασικούς τίτλους στο πλαίσιο της αναγνώρισης αυτών μετά από συνεκτίμηση.
- Αντίστοιχες δυσχέρειες αναμένεται να ανακύψουν και ως προς την πρόσβαση στην αγορά εργασίας των μελλοντικών κατόχων τίτλων σπουδών. Σε σειρά εξουσιοδοτικών νομοθετικών διατάξεων ορίζεται

ότι με προεδρικά διατάγματα αναγνωρίζονται επαγγελματικά δικαιώματα στους πτυχιούχους των Τ.Ε.Ι. της ανωτέρας και, στη συνέχεια, μετά την ανωτατοποίηση των εν λόγω ιδρυμάτων, της ανωτάτης βαθμίδας εκπαίδευσης. Κατ' εφαρμογή των ως άνω διατάξεων, η Πολιτεία έχει προβεί, μέσω της έκδοσης πληθώρας Π.Δ., στην αναγνώριση επαγγελματικών δικαιωμάτων σε πολλές ειδικότητες πτυχιούχων Τ.Ε.Ι. Εκτιμάται ότι, σε περίπτωση που δεν υπάρξει έγκαιρη ρύθμιση ως προς τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων Πανεπιστημίου, φοιτητές των Τ.Ε.Ι. που θα επιλέξουν τη συνέχιση των σπουδών τους στα Πανεπιστήμια, καθώς και οι πτυχιούχοι των νέων τμημάτων των Πανεπιστημίων, θα αντιμετωπίσουν ιδιαίτερα **προβλήματα όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, λόγω μη θεσμοθέτησης των επαγγελματικών δικαιωμάτων τους**, εν αντιθέσει με τους πτυχιούχους Τ.Ε.Ι. αντίστοιχων ειδικοτήτων, των οποίων τα επαγγελματικά δικαιώματα έχουν ήδη ρυθμιστεί.

Η έλλειψη προετοιμασίας των ιδρυμάτων να ανταποκριθούν στη νέα συνθήκη καταγράφηκε και στις εξής περιπτώσεις:

- Νεοϊδρυθέν τμήμα οργάνωσε τη διεξαγωγή κατατακτηρίων εξετάσεων με διαχωρισμό των υποψηφίων σε δύο ομάδες και αντίστοιχη εξέταση σε διαφορετικές ημερομηνίες και μαθήματα, με αποτέλεσμα οι εξετάσεις να ακυρωθούν, αφού ο τρόπος διεξαγωγής τους προσέκρουε στη νομιμότητα. Προέκυψε ότι η πρακτική αυτή απηχούσε την αντίληψη των υπηρετούντων μελών Δ.Ε.Π. περί προβληματικής συνένωσης σε ενιαίο τμήμα δυο πρώην αυτόνομων τμημάτων με ετερόκλητα αντικείμενα διδασκαλίας.
- Φοιτητές Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, που ξεκίνησαν να παρακολουθούν το πρόγραμμα ως φοιτητές του Τ.Ε.Ι. Πειραιά προτού αυτό συγχωνευθεί στο νεοσύστατο ίδρυμα, προσέκρουσαν στην άρνηση του Πανεπιστημίου τους να ικανοποιήσει αίτημα μείωσης των ύψους 4.500 ευρώ διδάκτρων τους, ώστε να προσεγγίσουν τα πολύ χαμηλότερα διδάκτρα (3.000 ευρώ) που προβλέπονταν για τους νεότερους φοιτητές του ίδιου Π.Μ.Σ. Ο Συνήγορος υπογράμμισε στην παρέμβασή του ότι τυχόν εμμονή του Πανεπιστημίου στην απαίτηση της καταβολής του συνολικού ποσού των διδάκτρων θα ήταν αναντίστοιχη προς την ουσιαστική μεταβολή σειράς κρίσιμων για τον καθορισμό του ύψους τους συνθηκών (π.χ. της διακοπής συνεργασίας του εν λόγω Π.Μ.Σ. με το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιά). Σε συνέχεια της παρέμβασης του Συνηγόρου, το κόστος του Π.Μ.Σ. για τους δευτεροετείς φοιτητές μειώθηκε κατά το ποσόν των 300 ευρώ, γεγονός που συνιστούσε μερική ικανοποίηση του αιτήματός τους.

- Φοιτητές Τ.Ε.Ι. υπέβαλαν, στην προβλεπόμενη από το νόμο προθεσμία, αίτηση ένταξης στο αντίστοιχο πρόγραμμα σπουδών του Πανεπιστημίου, ενόψει του μικρού αριθμού πρόσθετων μαθημάτων που προβλέπονταν για τη λήψη πτυχίου, βάσει των σχετικών αντιστοιχιών που ανακοινώθηκαν. Στη συνέχεια, ωστόσο, οι φοιτητές κλήθηκαν να αποφασίσουν εκ νέου ως προς τον τίτλο σπουδών που θα λάμβαναν, καθώς μεσολάβησε μετατροπή του προγράμματος σε πενταετούς διάρκειας, χωρίς αυτή τη φορά να γνωρίζουν εκ των προτέρων τον αριθμό των πρόσθετων μαθημάτων. Κατόπιν τούτων, οι φοιτητές, ευρισκόμενοι αιφνίδια σε συνθήκη σημαντικής επιμήκυνσης του χρόνου σπουδών τους, αιτήθηκαν να τους δοθεί η δυνατότητα εκ νέου αλλαγής της δήλωσης προτίμησής τους, ώστε να λάβουν τίτλο σπουδών από το Τ.Ε.Ι., δυνατότητα την οποία απέκλεισε ο νομοθέτης ορίζοντας ότι η σχετική αίτηση επιλογής είναι ανέκκλητη.

Συμπερασματικά, η διαδικασία υλοποίησης των ονομαζόμενων «συνεργειών» μεταξύ σχολών Τ.Ε.Ι. και Πανεπιστημίων, δίχως την πρόβλεψη εύλογου διαστήματος για τον επαρκή σχεδιασμό και την οργάνωση της μετάβασης στο νέο καθεστώς, αιφνιδίασαν το χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης. Η κατάργηση των δεκατριών ιδρυμάτων του τεχνολογικού τομέα και οι συγχωνεύσεις στα πανεπιστημιακά ιδρύματα επέφεραν συνέπειες σε μεγάλο φάσμα των ακαδημαϊκών λειτουργιών, οι οποίες αναμένουν την άμβλυνσή τους μέσω της λήψης κατάλληλων μέτρων.

11. Φυσικές Καταστροφές

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει δεχθεί σημαντικό αριθμό αναφορών, ιδίως τα τελευταία χρόνια, που σχετίζονται με την δημιουργία συνθηκών ελλιπούς θωράκισης - πρόληψης, διαχείρισης & αποκατάστασης ζημιών - έναντι των φυσικών καταστροφών και ανεπαρκούς πολιτικής προστασίας. Η πλειονότητα των αναφορών σχετίζεται αφενός με την ελλιπή διαχείριση (π.χ. ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο, αλληλοεπικάλυψη ή/και αποφυγή ανάληψης αρμοδιοτήτων, μη ανάληψη ευθυνών από διοίκηση, αποκατάσταση φθορών - ενίσχυση υποδομών, αποζημιώσεις κ.α.), και αφετέρου με την ανεπαρκή πρόληψη (π.χ. πολεοδομικός σχεδιασμός, έλεγχος αυθαίρετης δόμησης, διαχείριση υδάτινων σωμάτων, υποστελέχωση αρμοδίων υπηρεσιών κ.α.). Από το πλήθος των αναφορών που έλαβε η Αρχή, σταχυολογούμε χαρακτηριστικά παραδείγματα:

11.1. Αντιστήριξη πρανών και διαχείριση όμβριων υδάτων στην πόλη της Ρόδου ⁸³

Η αναφορά αναδεικνυει την καθυστέρηση ολοκλήρωσης έργου αντιστήριξης πρανών κατά μήκος οδού στην πόλη της Ρόδου. Η κατολίσθηση και η παραμονή των υλικών της κατολίσθησης στο σημείο επί μακρόν, από παράλειψη του εργολάβου που είχε αναλάβει το έργο αντιστήριξης παλαιότερα, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ρήγματος σε αγωγό αποχέτευσης και τη διαρροή λυμάτων.

Μετά την παρέμβαση της Αρχής, η Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών (Δ.Τ.Υ.) του Δήμου Ρόδου, ενημέρωσε ότι ο ανάδοχος του έργου ανέλαβε τη δαπάνη αντικατάστασης του φθαρμένου τμήματος του αγωγού, αφού πρώτα η Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Ρόδου (ΔΕΥΑΡ) πραγματοποίησε την απόφραξη του αγωγού και την επισκευή του φρεατίου. Επίσης, η Δ.Τ.Υ. ενημέρωσε τον Συνήγορο του Πολίτη ότι εκπόνησε μελέτη και υλοποίησε έργο που αφορούσε την αντιστήριξη πρανών και την ανακατασκευή της οδού στο τμήμα αυτό. Σημείωσε όμως ότι η ΔΕΥΑΡ πρέπει να κατασκευάσει δίκτυο όμβριων υδάτων ώστε αυτά, να μην παρασύρουν ανεξέλεγκτα χωμάτινους ή βραχώδεις όγκους κατόπιν στις παρακείμενες οδούς και στις αυλές των κατοικιών. Αντίθετα, η ΔΕΥΑΡ απάντησε ότι η αντιστήριξη οδών, λόγω κατολισθήσεων, δεν είναι αρμοδιότητά της, καθώς και ότι η λειτουργία των δικτύων της δεν προκάλεσε φαινόμενα κατολίσθησης. Η διάσταση απόψεων μεταξύ των υπηρεσιών δημιούργησε νέα καθυστέρηση αντιμετώπισης του προβλήματος. Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε να προβούν άμεσα οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες, στις απαραίτητες ενέργειες για την οριστική επίλυση του προβλήματος.

Όταν σημειώθηκαν έντονα πλημμυρικά φαινόμενα στη Ρόδο, εντοπίστηκαν εκ νέου θραύσεις στον αγωγό και νέες κατολισθήσεις. Αμφότερα ήταν επικίνδυνα για τη δημόσια υγεία. Κατόπιν νέας παρέμβασης της Αρχής η ΔΕΥΑΡ εκπόνησε την αναγκαία μελέτη, μόνο όμως για τη συγκεκριμένη περιοχή, ενώ με απευθείας ανάθεση θα προχωρούσε στην κατασκευή του νέου έργου. Η διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών κατόπιν θα κατασκεύαζε κράσπεδο στο όριο της οδού προς την πλευρά του πρανούς, προκειμένου να οδηγούνται τα όμβρια στα φρεάτια περιουσιολογής που θα κατασκευάσει η ΔΕΥΑΡ. Ο Συνήγορος έκρινε επαρκείς τις απαντήσεις καθώς ήδη έχουν εκκινήσει οι διαδικασίες ανάθεσης και εκτέλεσης των απαραίτητων έργων.

---

83. ΦΥ 227293

11.2. Αποκατάσταση καθίζησης οδού και αγωγού όμβριων υδάτων στην Αθήνα⁸⁴

Ο Συνήγορος του Πολίτη χειρίστηκε αναφορά για εκτεταμένες φθορές στο οδόστρωμα στους Αμπελόκηπους του Δ. Αθηναίων, μετά την ισχυρή καταιγίδα της 29^{ης} Ιουλίου 2018. Ζήτησε ενημέρωση και άμεση άρση της επικινδυνότητας, τονίζοντας το χαρακτήρα του κατεπείγοντος. Οι φθορές ήταν αποτέλεσμα και προγενέστερης βλάβης του κεντρικού αγωγού όμβριων υδάτων κατόπιν εργασιών συντήρησης δικτύων.

Με έγγραφό της η αρμόδια τεχνική υπηρεσία της Περιφέρειας Αττικής πρότεινε την κατασκευή νέου αντιπλημμυρικού έργου στην περιοχή για την οριστική επίλυση του ζητήματος. Η αρμόδια Διεύθυνση Οδοποιίας, Αποχέτευσης και Κοινοχρήστων Χώρων του Δήμου Αθηναίων προγραμμάτισε την αποκατάσταση των καθιζήσεων και των φθορών του αγωγού όμβριων και του ασφαλοτάπητα μέσω τροποποίησης του τρέχοντος Τεχνικού Προγράμματος και του προϋπολογισμού του Δήμου. Για να επιτευχθεί χρονική επίσπευση του έργου, ακολουθήθηκε η διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση όπως προβλέπει ο νόμος. άρθρου 32 του Ν. 4412/16⁸⁵ Η Αρχή παρακολούθει την εξέλιξη υλοποίησης των έργων μέχρι την επίτευξη οριστικής επίλυσης του προβλήματος.

11.3. Κατολισθήσεις πρανών σε δημοτικούς δρόμους στις περιοχές Χανίων και Ξυλοκάστρου⁸⁶

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε αναφορές πολιτών για εκτεταμένες διαβρώσεις εδάφους, κίνδυνο κατολισθήσεων και απώλεια εδαφικού υλικού μετά από φυσικές καταστροφές. Με έγγραφα προς τις αρμόδιες τεχνικές υπηρεσίες των οικείων ΟΤΑ αλλά και προς το Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών, η Αρχή ζήτησε ενημέρωση για τη χρηματοδότηση, μελέτη και κατασκευή των κρινόμενων έργων αποκατάστασης, καθώς και για τη λήψη των προσωρινών μέτρων άρσης της επικινδυνότητας μέχρι την έγκριση των σχετικών μελετών.

Στην περίπτωση του Δήμου Χανίων υπήρχε καταγεγραμμένο πρόβλημα ευστάθειας πρανών, κατά μήκος του δρόμου, από το έτος 2000. Κατόπιν έντονων καιρικών φαινομένων, ιδίως τα τελευταία χρόνια, προκλήθηκαν

---

84. ΦΥ 258918

85. Νόμος περί δημοσίων συμβάσεων

86. ΦΥ 255547, 261447

επαναλαμβανόμενες κατολισθήσεις, ενεργές μέχρι σήμερα, με αποτέλεσμα να κινδυνεύουν άμεσα οι πολίτες και παρακείμενες κατοικίες. Κατά την διερεύνηση της υπόθεσης, προέκυψε ότι ο δρόμος αποτελούσε συνοδό έργο του Βόρειου Οδικού Άξονα Κρήτης (ΒΟΑΚ) και η αιτία του προβλήματος οφειλόταν στην πλήρη απουσία μελέτης για την προστασία διατήρησης ευστάθειας των πρανών. Ο Δήμος Χανίων καθυστέρησε την διαδικασία αποκατάστασης των εκτεταμένων ζημιών, επειδή θεωρούσε αφενός ότι διέφευγε της τυπικής συντήρησης της οδού [που ενέπιπτε στο πεδίο αρμοδιοτήτων του] και αφετέρου ότι θα έπρεπε να παρέμβει ο νυν κύριος/διαχειριστής του ΒΟΑΚ. Με την παρέμβαση της Αρχής, ο οικείος Δήμος αποδέχθηκε τις ευθύνες του, ξεκινώντας την διαδικασία ανάθεσης μελέτης για την προκαταρκτική αξιολόγηση του φαινομένου και ζητώντας παράλληλα συνδρομή από το Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών και την Ελληνική Αρχή Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (κρατική ενίσχυση, διενέργεια αυτοψίας κ.α). Παρόλα αυτά ο Δήμος δεν αξιοποίησε τις διατάξεις που επέτρεπαν την χρονική επίσπευση των διαδικασιών μελέτης και εκτέλεσης του έργου.

Αντιστοίχως, πολίτης αναφέρει ότι στο Δήμο Ξυλοκάστρου - Ευρωστίνης κατόπιν της πυρκαγιάς του 2018, παρατηρείται διάβρωση των εδαφικών σχηματισμών με αποτέλεσμα να υφίσταται πλέον ο κίνδυνος κατολισθήσεων και πτώσεων δένδρων. Η Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών ενέκρινε τη δέσμευση ποσού ύψους 3.000.000 €, για την υλοποίηση έργων που απαιτούνται για την αποκατάσταση ζημιών από τον κυκλώνα «Ζορμπά» και ως εκ τούτου δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για άλλες εργασίες (δηλαδή αποκατάσταση ζημιών από την πυρκαγιά). Ο Συνήγορος του Πολίτη σε νέα παρέμβασή του ανέφερε ότι οι επιπτώσεις από την προγενέστερη πυρκαγιά και τα μετέπειτα πλημμυρικά φαινόμενα είναι φύσει αλληλένδετες και σε κάθε περίπτωση προέχει η προστασία της δημόσιας υγείας και η αποκατάσταση των ζημιών. Αναμένονται απαντήσεις από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, ενώ ήδη το δασαρχείο σε απάντηση του συμφωνεί αρχικά με τις απόψεις της Αρχής.

11.4. Καθαρισμός, οριοθέτηση και προστασία ρεμάτων⁸⁷

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης αναφορών πολιτών για αυθαίρετες παρεμβάσεις σε ρέματα [επικώσεις, κατασκευές κ.α.], παράλειψη καθαρισμού και οριοθέτησης, κατολισθήσεις πρανών κλπ.

---

87. ΦΥ 259247, 256902, 237447, 212565, 248462, 257177, 251611, 260874

Οι αρμόδιες υπηρεσίες (ΟΤ.Α. και Αποκεντρωμένες Διοικήσεις), ως επί το πλείστον, δηλώνουν την αδυναμία τους να προβούν στη διαδικασία κατεδάφισης αυθαίρετων κατασκευών εξαιτίας κυρίως της έλλειψης χρηματοδότησης, τεχνικών μέσων και προσωπικού. Ως εκ τούτου η συνολική επίλυση των προβλημάτων της κατεδάφισης αυθαίρετων κατασκευών [παρά τη θέσπιση νεώτερων διατάξεων για την εκτέλεση των πράξεων κατεδάφισης που εκδίδονται κατ' εφαρμογή των Ν. 4495/17, Ν. 4559/18 και της ΠΝΠ/10-8-18⁸⁸ μένει σε εκκρεμότητα για πολλά έτη η απλά δεν επιλύεται. Ενδεικτικώς στην Εύβοια, εκκρεμεί από το 2013 η κατεδάφιση τελεσιδικών αυθαιρέτων κατασκευών που στερούντο πολεοδομικής και περιβαλλοντικής αδειοδότησης, με αιτιολογία τη μη διάθεση κατάλληλου προσωπικού και πόρων.

Σε άλλη αναφορά, προέκυψε ότι στο Δήμο Αλίμου κατά την ρυμοτόμηση το έτος 1968, συντελέστηκε επικάλυψη - επίκωση ρέματος χωρίς υπόγεια διευθέτηση με αγωγούς. Συνάμα δημιουργήθηκε οικοδομικό τετράγωνο και κατά το παρελθόν αδειοδοτήθηκαν κατασκευές. Στη συνέχεια όμως η οικεία ΥΔΟΜ, κατά τις διατάξεις του Ν.4258/14, προκειμένου να εκδώσει νέες άδειες δόμησης έθεσε ως προϋπόθεση την προσκόμιση μελετών οριοθέτησης του ρέματος από τους εξουσιοδοτημένους ιδιώτες μηχανικούς των αναφερόμενων πολιτών. Αντιθέτως, η οικεία Περιφέρεια αρνήθηκε την έγκριση των σχετικών μελετών και το Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών αρνήθηκε αντιστοίχως, το χαρακτηρισμό του ρέματος ως μικρού, προκειμένου να αποφευχθεί η απαίτηση οριοθέτησης, εφόσον θεωρούσαν ότι ανέκαθεν δεν υπήρχε ρέμα. Υπήρξε επομένως διαφωνία των εμπλεκόμενων υπηρεσιών για την αντιμετώπιση του θέματος και την αναγκαιότητα απεμπλοκής της διαδικασίας έκδοσης οικοδομικών αδειών. Καθίσταται λοιπόν φανερό, ότι οι συνέπειες της χρόνιας παθογένειας του πολεοδομικού σχεδιασμού - πιθανή μη σύννομη κάλυψη του ρέματος και της διαμόρφωσης κατασκευών άνωθεν της κατάληξης αυτού - και της μετέπειτα διοικητικής ανακολουθίας συντελούν, αφενός στην επικινδυνότητα από πλημμυρικά φαινόμενα και αφετέρου στην μη δυνατότητα εκμετάλλευσης κατά σύννομο τρόπο και κατά τον προορισμό χρήσης των οικοπέδων, από τους υφιστάμενους ιδιοκτήτες.

Ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε, ότι θα πρέπει να καταλήξουν οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες στον νόμιμο και τεχνικά δόκιμο τρόπο επίλυσης του προβλήματος, με την παράλληλη διασφάλιση της επαρκούς και απρόσκοπτης απορροής των όμβριων υδάτων. Αναμένονται σχετικές απαντήσεις.

---

88. ΦΕΚ 149/Α/10-08-2018

Σε ιδιαίτερα σημαντική υπόθεση αναδεικνύεται αυτή που αφορά τον κίνδυνο νέας υπερχειλίσης του Θερμοπόταμου στο Δήμο Ιστιαίας Αιδηψού. Ο εν λόγω ποταμός [με θερμά - ιαματικά νερά] έχει επικωθεί, επικαλυφθεί και ασφαλοστρωθεί στο μεγαλύτερο τμήμα του. Ο πολίτης ανέφερε ότι δεν υπήρξε ανταπόκριση των αρμοδίων υπηρεσιών του Δήμου στις κατ' επανάληψη υποβληθείσες καταγγελίες του. Από τη διερεύνηση της αναφοράς προέκυψε ότι δεν έχει καταστεί έως και σήμερα δυνατή η ανεύρεση του φακέλου -εάν υπήρξε - που αφορά τη μελέτη, αδειοδότηση, εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την κατασκευή των έργων στην υπόψη περιοχή. Κατά τη διάρκεια του επιτόπιου ελέγχου⁸⁹ της Αρχής με τους εκπροσώπους υπηρεσιών της ΠΕ Εύβοιας διαπιστώθηκε όντως εκτενής επίκωση και κάλυψη της κοίτης του ποταμού, εγκιβωτισμός μεγάλου τμήματος του, ολοκληρωμένες εργασίες διαμόρφωσής του χώρου για τη δημιουργία χώρου στάθμευσης οχημάτων ΚΤΕΛ, εξωτερικού χώρου για τις ανάγκες καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος και ξενοδοχείου, διαμόρφωση κοινόχρηστου χώρου, πρόχειρες περιφράξεις κλπ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε σε έγγραφά του, ότι ο Δήμος, μετά και τις καταστροφές που προκλήθηκαν κατόπιν έντονων καιρικών φαινομένων, θα πρέπει να ενεργήσει άμεσα προς την κατεύθυνση της επίλυσης του θέματος, λαμβάνοντας μέτρα τήρησης των σχετικών διατάξεων, προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας. Παράλληλα, θα πρέπει να διερευνηθεί η νομιμότητα κάλυψης και διευθέτησης του Θερμοποτάμου με καταγραφή των περιβαλλοντικών παραβάσεων. Η Αρχή δεν έχει λάβει απάντηση μέχρι σήμερα από το Δήμο και δεν έχει επιλυθεί επί της ουσίας το θέμα, παρά το γεγονός ότι πρόσφατα υπήρξαν εκτεταμένες ζημιές μετά από έντονες βροχοπτώσεις. Επιφυλάσσεται ως εκ τούτου για τις επόμενες, κατά το νόμο προβλεπόμενες, ενέργειές της.

Ο Συνήγορος του Πολίτη κατέγραψε έντονα φαινόμενα καθυστερήσεων και κακοδιοίκησης στη περιβαλλοντική διαχείριση των ρεμάτων και ιδίως στον προληπτικό καθαρισμό αυτών από φερτά υλικά, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον καθαρισμό του ρέματος στο Δήμο Νότιας Κέρκυρας για πάνω από 17 έτη - στο Συνήγορο του Πολίτη εκκρεμεί αναφορά ήδη από το 2016 - με αποτέλεσμα τη δημιουργία πλημμυρικών φαινομένων, ιδίως κατά τη χειμερινή περίοδο. Η Αρχή προκειμένου να εξετάσει το πρόβλημα συνολικά, απέστειλε κατ' επανάληψη έγγραφα προς τις καθ' ύλην αρμόδιες υπηρεσίες τονίζοντας τις παραλείψεις, το

---

89. Η αυτοψία πραγματοποιήθηκε την 20.10.2019

κενό συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών του Δήμου και της Περιφέρειας αλλά και την πλημμυλή αντιμετώπιση του θέματος αναμένοντας, ανεπιτυχώς μέχρι σήμερα, την ανταπόκρισή τους. Ο Δήμος κίνησε τη διαδικασία ανεύρεσης πειθαρχικών ευθυνών για παρακώλυση έρευνας της Αρχής, χωρίς να έχει λύσει το ζήτημα το οποίο αφορά πλέον και την Περιφέρεια.

Διερευνάται αναφορά πολίτη από το 2018, που αφορά τον πλημμυλή καθαρισμό ρέματος εντός του οικισμού Βάθη στην Π.Ε. Κιλκίς. Το πρόβλημα υφίστατο από το 2013 και είχε ως αποτέλεσμα την συσσώρευση φερτών υλικών και την ανάπτυξη βλάστησης. Παράλληλα όπως επεσήμανε πολλάκις η οικεία Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας, υφίστατο υποβάθμιση αυτής λόγω δυσσομίας και τρωκτικών. Ο Δήμος Κιλκίς είχε προβεί σε τμηματικούς καθαρισμούς του ρέματος, αλλά, όπως ισχυρίστηκε, λόγω της περιορισμένης διάθεσης ειδικών μηχανημάτων και των αυστηρών διατάξεων του νόμου περί δημοσίων συμβάσεων, δεν μπορούσε να προβεί σε πλήρη και ολικό καθαρισμό. Όταν η σχετική αρμοδιότητα περιήλθε στις Περιφέρειες⁹⁰ η Αρχή ζήτησε την ολιστική αντιμετώπιση του προβλήματος. Εντέλει η οικεία Περιφέρεια ενημέρωσε τον Ιούνιο του 2019 ότι ενέταξε στο τεχνικό πρόγραμμά της, το έργο του καθαρισμού του ρέματος σε όλο το μήκος του και αναμένεται η εκτέλεσή του. Θα υπάρξει νέα παρέμβαση δεδομένου ότι μέχρι σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί το έργο.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε αναφορά για την κατολίσθηση πρανούς στο ρέμα Πεντέλης – Χαλανδρίου. Κατόπιν της διαμεσολάβησης, ο Δήμος Βριλησίων προέβη σε τοποθέτηση περίφραξης για την προστασία των χρηστών της οδού, η οικεία ΥΔΟΜ σε δομοστατικό έλεγχο των παρακείμενων κατασκευών, ενώ η Περιφέρεια Αττικής προέβη σε καθαρισμό της κοίτης από τα προϊόντα κατολίσθησης και εν συνεχεία δρομολόγησε την κατασκευή τοιχείου αντιστήριξης, χωρίς να αξιοποιήσει τις διατάξεις που επέτρεπαν την χρονική επίσπευση των διαδικασιών μελέτης και εκτέλεσης του έργου.

Σε άλλη αναφορά, επισημαίνεται η δημιουργία προβλημάτων από τις βροχοπτώσεις στο Δήμο Κεφαλληνίας και η συνεχής διακινδύνευση του χωριού (παραδοσιακός οικισμός) λόγω μη υλοποίησης αντιπλημμυρικών έργων στην περιοχή. Μέσω της αλληλογραφίας με τους αρμόδιους φορείς, η Αρχή ενημερώθηκε για τις προσπάθειες κινητοποίησης των υπεύθυνων φορέων τόσο του Δήμου Κεφαλονιάς όσο και της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων προκειμένου να διατεθούν τα απαραίτητα κονδύλια για τη σύνταξη μελετών και την εκτέλεση αντιπλημμυρικών έργων στις

πληγείσες περιοχές. Επίσης, έγιναν επαφές ώστε να επανεξεταστούν οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και οι περιβαλλοντικοί όροι με στόχο να επανεκτιμηθούν οι επιπτώσεις στο περιβάλλον των ανεμογεννητριών. Το Γραφείο Δημάρχου Κεφαλονιάς ενημέρωσε την Αρχή ότι, τηρουμένης της κείμενης νομοθεσίας και των εγκυκλίων της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, ο Δήμος ανέλαβε να καθαρίσει όλα τα ρέματα της Κεφαλονιάς (αρχικά είχε την αρμοδιότητα η οποία περιήλθε αργότερα στην Περιφέρεια) σε συνεργασία με την Περιφερειακή Ενότητα Κεφαλληνίας. Η Αρχή παρακολουθεί τις εξελίξεις και αναμένει απαντήσεις επί των εγγράφων της⁹¹.

Στο Δήμο Ξυλοκάστρου - Ευρωστίνης δημιουργήθηκαν προβλήματα από τον κυκλώνα Ζορμπά⁹² το Σεπτέμβριο του 2018 (επίκωση αυλακιού απορροής υδάτων) με αποτέλεσμα να πλημμυρίσουν οι παρακείμενες κατοικίες. Οι διαμαρτυρούμενοι πολίτες απευθύνθηκαν στο Δήμο με έγγραφο τους χωρίς να υπάρξει ανταπόκριση. Κατόπιν παρέμβασης της Αρχής ο Δήμος απάντησε ότι υφίσταται εργολαβία σε εξέλιξη η οποία χρηματοδοτήθηκε με την από 18.02.19 απόφαση του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών με σκοπό την υλοποίηση του έργου «Αποκατάσταση ζημιών των οδικών υποδομών και των συνοδών τους υδραυλικών έργων» που επλήγη από τη φυσική καταστροφή της 29ης και 30ης Σεπτεμβρίου 2018. Αναμένεται ενημέρωση για την εξέλιξη των εργασιών.

12. Φυσικό περιβάλλον - Γεώτοποι⁹³

12.1. Γεώτοποι

Η Ελλάδα κατέχει ιδιαίτερα σημαντική θέση στον γεωλογικό χάρτη της Ευρώπης, διαθέτοντας εκτεταμένες περιοχές σημαντικών γεωτόπων, οι οποίες, μεταξύ άλλων, εντοπίζονται παλαιοντολογικά κατάλοιπα, σπάνιες γεωμορφολογικές δομές και χιλιάδες σπήλαια. Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της πολύχρονης διαμεσολάβησής του, έχει εντοπίσει σημαντικά ζητήματα που άπτονται αφενός της επάρκειας του θε-

---

91. ΦΥ 251611

92. Βλ. πιο πάνω 12.3

93. ΦΥ 265095, 265042, 229796

σμικού πλαισίου και αφετέρου της διοικητικής ανταπόκρισης σε περιπτώσεις κινδύνου ή καταστροφής των ανωτέρω περιβαλλοντικών στοιχείων. Συμπερασματικά, από την έρευνα της Αρχής καταδεικνύεται η έλλειψη ολοκληρωμένης κατανόησης του προστατευτέου αντικειμένου, αλλά και ενεργού ενδιαφέροντος από τη διοίκηση. Για να ενεργοποιηθεί οποιαδήποτε προστασία είναι αναγκαίος ο καθορισμός του πλαισίου των επιτρεπόμενων επεμβάσεων και των αναγκαίων μελετών για τη διατήρησή τους. Η γεωδιατήρηση είναι αναγκαίο να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη τόσο στις μελέτες πριν την εκτέλεση του έργου, όσο και κατά τον χωροταξικό σχεδιασμό. Περαιτέρω, είναι επιβεβλημένη η άμεση προστασία από συγκεκριμένο φορέα της δημόσιας διοίκησης, ο οποίος θα μπορεί να εκτιμήσει την αναγκαιότητα διατήρησης, να ορίσει τα μέσα με τα οποία αυτή θα επιτευχθεί, να προβεί σε κυρώσεις για τους παραβάτες και τέλος να καθορίσει τους τρόπους περαιτέρω ανάδειξης. Ως εκ τούτου, οι γεώτοποι οφείλουν να προστατεύονται άμεσα, χωρίς ανάγκη προηγούμενης διοικητικής ενέργειας. Τις θέσεις αυτές έχει εκφράσει η Ανεξάρτητη Αρχή με έγγραφά της προς τα αρμόδια Υπουργεία επί σειρά ετών, στην Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής το 2017 και κατά την παρουσία της στην Ομάδα Εργασίας που συστήθηκε με πρωτοβουλία του ΥΠΕΝ για την προστασία των γεωτόπων το 2018 και συνέχισε τις εργασίες της μέχρι το 2019.

Πολύ πρόσφατα ο Συνήγορος του Πολίτη ανέλαβε νέες υποθέσεις που σχετίζονται με το αντικείμενο αυτό και αναδεικνύουν για ακόμα μια φορά τα σοβαρά θεσμικά κενά. Συγκεκριμένα η Αρχή, ξεκίνησε αυτεπάγγελτη έρευνα⁹⁴ για την κλοπή απολιθωμένων τμημάτων κορμών από τη Λέσβο⁹⁵, ενώ παράλληλα, διερευνά υπόθεση σχετικά με την προστασία σπηλαίων, κάποια από τα οποία παρουσιάζουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον και σημαντικών παλαιοντολογικών ευρημάτων από παράνομες επιχωματώσεις και άλλες μη σύννομες επεμβάσεις στην παράκτια ζώνη του Ρεθύμνου.⁹⁶

Τέλος, η Αρχή κατέληξε σε πόρισμα για την περιβαλλοντική και πολιτιστική υποβάθμιση των Μετεώρων, διαπιστώνοντας ότι από τη διοίκηση δεν πραγματοποιήθηκαν οι απαιτούμενες ενέργειες, ώστε να αποτραπούν οι αυθαίρετες παρεμβάσεις τόσο στα πολιτιστικά μνημεία, όσο και στο γεώτοπο.⁹⁷

94. Η με αρ. πρ.89/19-7-2019 Απόφαση ΣτΠ

95. ΦΥ 265095

96. ΦΥ 265042

97. ΦΥ 229796

12.2. Προστασία υγρότοπου Ν. Προποντίδας Χαλκιδική⁹⁸

Κατόπιν αναφοράς ζητήθηκε, το 2017, η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη για την προστασία του υγρότοπου «Σαχάρα» στον Δήμο Ν. Προποντίδας Χαλκιδικής. Στην περιοχή υφίσταται υγροτοπικό σύστημα, επίσημα καταγεγραμμένο από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (Ε.Κ.Β.Υ.), το οποίο αποτελεί οικότοπο προστατευόμενων ειδών χλωρίδας και πανίδας με βάση σχετικές μελέτες που έχουν διεξαχθεί για την περιοχή. Από τους αναφερόμενους καταγγέλλονταν διάφορες έκνομες ενέργειες, όπως επιχωμάτωση ρέματος, φρεζάρισμα παραλίας, ισοπέδωση αμμόλοφων κλπ. Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατόπιν έρευνας της υπόθεσης, ζήτησε την ενεργοποίηση των αρμοδίων υπηρεσιών, ώστε να επιτευχθεί η προστασία του εν λόγω υγροτόπου. Μεταξύ άλλων, το Τμήμα Περιβάλλοντος & Υδροοικονομίας της Π.Ε. Χαλκιδικής εγγράφως ενημέρωσε την Αρχή ότι αφενός για έργα και δραστηριότητες στην περιοχή δεν απαιτείται ΑΕΠΟ ή ΠΠΔ και αφετέρου ότι εφόσον η περιοχή δεν εντάσσεται στο δίκτυο Natura, τα αναφερόμενα στο έγγραφο του Συνηγόρου το Πολίτη δεν περιλαμβάνονται στις αρμοδιότητες της υπηρεσίας. Η Ανεξάρτητη Αρχή πραγματοποίησε αυτοψία και σύσκεψη στη Θεσσαλονίκη με τις αρμόδιες υπηρεσίες και διατύπωσε τις απόψεις της με πλήθος εγγράφων εκφράζοντας την άποψη ότι η μη ένταξη στο δίκτυο Natura 2000 αφενός δεν αναιρεί την ανάγκη της περιβαλλοντικής προστασίας και αφετέρου δεν συνεπάγεται λιγότερες διοικητικές αρμοδιότητες / υποχρεώσεις, στις περιπτώσεις που διαπιστώνονται βλαπτικές, για το περιβάλλον, ενέργειες.

Οι θέσεις αυτές έχουν διατυπωθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας⁹⁹, το οποίο έχει κρίνει ότι οι υγρότοποι αποτελούν ουσιώδη στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, τα οποία συμβάλλουν στην οικολογική ισορροπία και προστατεύονται ευθέως από το άρθρο 24 του Συντάγματος, ανεξαρτήτως του χαρακτηρισμού τους με νομική πράξη. Ο Συνήγορος του Πολίτη, μεταξύ άλλων, υποστήριξε ότι σύμφωνα με τον¹⁰⁰ Οργανισμό της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, στις αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού, περιλαμβάνεται η λήψη μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος. Ως εκ τούτου, πέραν των αρμοδιοτήτων για την τήρηση των Περιβαλλοντικών όρων από δραστηριότητες και έργα, η υπηρεσία αυτή, έχει ευθεία αρμοδιότητα για

98. ΦΥ 230072

99. ΣτΕ Επεξεργασία Διαταγμάτων Τμ. Ε', 172/1999

100. ΠΔ 133/2010

την προστασία του περιβάλλοντος και τη λήψη των κατάλληλων μέτρων. Σε συνέχεια των ενεργειών αυτών, η Αρχή απέστειλε σχετικό έγγραφο προς το Τμήμα Προστατευόμενων Περιοχών του Υ.Π.Ε.Ν., προκειμένου αυτό να διατυπώσει τις απόψεις του περί της ένταξης της περιοχής σε προστατευτικό πλαίσιο, κατόπιν αιτήματος που είχε κατατεθεί από τις ενδιαφερόμενες περιβαλλοντικές οργανώσεις. Η εν λόγω υπηρεσία ενημέρωσε εγγράφως ότι με βάση τα στοιχεία που κατατέθηκαν, είναι θετική για το χαρακτηρισμό της περιοχής ως προστατευόμενου τοπίου ή ως προστατευόμενου φυσικού σχηματισμού. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας – Θράκης απέστειλε σχετικό έγγραφο εκθέτοντας το ζήτημα στη Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού του Υ.Π.Ε.Ν., δεδομένου ότι στην εν λόγω έκταση επιτρέπονται με Προεδρικά Διατάγματα οι χρήσεις τουριστικών εγκαταστάσεων.